

TAMPEREEN YLIOPISTO

Minna Ollikainen

JATKUVAA TAISTELUA
Syömishäiriön rakentuminen naistenlehdissä

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

OLLIKAINEN, MINNA: Jatkuvaa taistelua. Syömishäiriön rakentuminen naistenlehdissä.

Pro gradu -tutkielma, 93 s., 11 liites.

Tiedotusoppi

Toukokuu 2014

Tarkastelen tutkimuksessani naistenlehdissä rakentuvaa käsitystä syömishäiriöistä. Tutkin, millaisina syömishäiriöt näyttäytyvät mediatekstien tuottamisessa tehtyjen valintojen kautta. Kiinnostukseni kohteena on, ketkä pääsevät kertomaan syömishäiriöistä mediassa ja siten määrittelemään, mitä syömishäiriöt ovat. Tutkin myös toimituksellisen kertojan roolia jutussa esiintyvien toimijoiden puheiden järjestelijänä. Selvitän, millaisia ovat naistenlehtien syömishäiriöartikkeleista esiin nousevat näkökulmat, miten eri näkemyksiä painotetaan ja millaisiksi syömishäiriöt tämän toiminnan seurauksena rakentuvat. Tarkastelen syömishäiriöiden rakentumista kulttuurisen viestintäkäsityksen pohjalta.

Tutkimuksen aineisto koostuu *Annassa*, *Eevassa*, *Hyvä Terveys* -lehdessä, *Kauneus & Terveys* -lehdessä sekä *Me Naiset* -lehdessä vuosina 2007–2011 julkaistuista syömishäiriötä käsittelevistä artikkeleista. Aineistoon sisältyvät lehtien kaikki journalistiset jutut. Mainokset ja televisio-ohjelmatiedot on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, sillä ne eivät mielestäni kuulu naistenlehden journalistiseen sisältöön. Erittelen aineistoani määrällisen sisällönanalyysin, puhujarakenteen analyysin ja narratologian välinein. Määrällisessä analyysissä kartoitan tekstien lisäksi kuvitusta, mutta laadullisessa osiossa keskityn pelkästään tekstien analyysiin.

Syömishäiriötä sairastaneet ovat naistenlehtien syömishäiriöjuttujen yleisin puhujaryhmä. He ovat puhujina noin joka kolmannessa syömishäiriötä käsittelevässä jutussa. Lääkärit, psykologit ja muut asiantuntijat ovat äänessä noin joka neljännessä jutussa. Sen sijaan syömishäiriötä sairastaneiden läheiset saavat melko harvoin puheenvuoron.

Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa syömishäiriötä sairastaneiden kokemuksia asetetaan asiantuntijoiden arvioitaviksi. Toimituksellinen kertoja tukeutuu asiantuntijan näkemyksiin yleisinä faktoina, eikä pyri asettamaan asiantuntijoita ja syömishäiriötä sairastaneita keskusteluyhteyksiin. Syömishäiriötä sairastaneiden ja heidän läheistensä näkökulmat sen sijaan kohtaavat.

Naistenlehdissä rakentuva käsitys syömishäiriöistä on dramaattinen. Toimituksellisen kertojan diskurssissa syömishäiriöt kuvataan raskaina kamppailuina kuolemaa vastaan. Syömishäiriöiden syyt esitetään ennen kaikkea yksilön ominaisuuksiin liittyvinä, ei niinkään kulttuurisina tai yhteiskunnallisina.

Asiasanat: naistenlehti, syömishäiriöt, kulttuurinen viestintäteoria, puhujarakenteen analyysi, narratologia.

Sisältö

1. Johdanto	1
1.1 Naistenlehti mediana ja journalismin lajina	3
1.2 Naistenlehdet ja syömishäiriöt tutkimuksen kentillä	7
1.3 Oma tutkijapositio	9
1.4 Työn eteneminen.....	10
2. Syömishäiriöt kulttuurisena ilmiönä: tautiluokituksesta naistenlehtien sivuille.....	12
2.1 Syömishäiriöt lääketieteellisestä näkökulmasta	12
2.2 Ruoasta kieltäytyminen identiteetin rakennusvälineenä.....	14
2.3 Sairas media sairaassa kulttuurissa	17
3. Naistenlehti todellisuuden rakentajana – kulttuurinen viestintäkäsitys.....	22
3.1 Joukkoviestinnän symboliprosessit ja valta.....	24
3.2 Naistenlehtitekstien tuottamisen ja tulkinnan genrevälitteisyys.....	25
3.3 Naistenlehdet ja syömishäiriöiden todellisuus.....	27
4. Tarkastelussa viisi naistenlehteä – tutkimusasetelma ja -aineisto.....	29
4.1 Aineistosta ja sen tuottamisesta	30
4.1.1 Naisten yleislehdet <i>Anna</i> , <i>Eeva</i> ja <i>Me Naiset</i>	32
4.1.2 Naisten erikoislehdet <i>Hyvä Terveys</i> ja <i>Kauneus & Terveys</i>	33
4.2. Kirjoittelun määrällinen tarkastelu.....	34
4.2.1. Jutun perustiedot ja luokittelu juttutyyppeihin	36
4.2.2 Puhujarakenteen analyysi	41
4.3. Narratologia lähestymistapana journalistisiin teksteihin.....	43
4.3.1 Tekstin puhuttelevuus ja kertojan valta	44
5. Syömishäiriökirjoittelun maastossa – määrällinen kartoitus	47
5.1. Yleiskatsaus syömishäiriöartikkeleihin	47
5.1.1 Koko juttuja, kappaleita ja mainintoja.....	48
5.1.2 Juttutyypien kirjo ja painopisteet.....	50
5.1.3 Syömishäiriöjuttujen kuvitus: tyypit ja toistuvuudet	53
5.2 Syömishäiriöjuttujen puhujat ja kohteet.....	55
5.2.1 Puhujat.....	56
5.2.2 Toissijaiset puhujat	58
5.2.3 Puhumisen kohteet	60
5.2.4 Syömishäiriöjuttujen yksi- ja moniäänisyys.....	63
6. Moniääniset syömishäiriöjutut laadullisessa tarkastelussa	65
6.1 Moniäänisen jutun tyyli ja rakenne	66

6.1.1 Otsikointi	66
6.1.2 Jutun rakenne ja keskusteleisuus.....	67
6.1.3 Kertojatyytit	67
6.2 Puhujien diskurssit.....	69
6.2.1 Syömishäiriötä sairastaneiden diskurssi.....	70
6.2.2 Asiantuntijoiden diskurssi.....	72
6.2.3 Läheisten diskurssi.....	73
6.3 Kertojan (sidon)diskurssi.....	75
6.3.1 Puhujien roolit	75
6.3.2 Puheiden painottaminen	77
6.3.3 Dramatiikan luominen	80
6.3.4 Syyllisten etsiminen	82
7. Johtopäätökset	85
Kirjallisuus.....	88
Sanomalehtiartikkelit	92
Elektroniset lähteet	92
Liitteet.....	94

1. Johdanto

”Monien sairaalassa ja erilaisissa syömishäiriöryhmissä tapaamieni tyttöjen ja naisten kanssa olimme yhdessä ihmetelleet median antamaa yksipuolista kuvaa syömishäiriöistä. Paljon esillä olleesta aiheesta puuttui aina yksi tärkeä näkökulma: miltä se tuntuu.” (Hakala 2009, 7)

Toimittaja Laura Hakala on yhdessä muiden syömishäiriön läpikäyneiden kanssa sitä mieltä, että media ei anna riittävän monipuolista kuvaa syömishäiriöistä. Median yksipuolinen käsittelytapa on Hakalan toimittaman, syömishäiriöitä käsittelevän kirjan lähtökohta. Kirja syntyi yhteistyönä ryhmässä, jossa syömishäiriöitä sairastaneet saivat kirjoittaa tuntemuksistaan. Sen tarkoitus on toimia erilaisena puheenvuorona syömishäiriöistä ja ”valottaa mahdollisimman rehellisesti syömishäiriömaailmaa” (emt.).

Yksipuolisen mediakuvan korjaamiseksi syömishäiriötä sairastaneet ja heidän läheisensä kertovat kirjassa omista tuntemuksistaan. Havaintoon näkökulman puutteellisuudesta tai monipuolisuudesta näyttäisi siis tässä tapauksessa vaikuttavan se, kuka kertoo. Syömishäiriötä sairastaneet kokevat monipuolistavansa median tarjoamaa kuvaa tai sen tuottamaa kertomusta syömishäiriöstä, kun he saavat itse määrittellä sairautensa. Kirjan lähtökohta ja merkitys herättävät kysymyksen siitä, kenen määrittelemänä syömishäiriöt viestimissä näyttäytyvät. Millaisilla äänenpainoilla syömishäiriöistä puhutaan ja kenelle nuo äänet kuuluvat? Ketkä pääsevät mediajulkisuudessa muotoilemaan sitä, mitä syömishäiriö on?

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten mediassa rakennetaan käsitystä syömishäiriöistä, joka edellä on nähty puutteellisena. Lähtökohtana ei kuitenkaan ole se, että viestintä tulisi heijastaa tai peilata syömishäiriöiden ”oikeaa” todellisuutta. Itse asiassa on vaikea kuvitella, että syömishäiriöistä olisi olemassa yksi ja oikea ”totuus”. Jokainen syömishäiriön kanssa kosketuksissa oleva varmasti kokee sen omanlaisenaan. Sen sijaan ponnistan teoriasta, jonka mukaan media – jolla termillä viittaan työssäni ennen muuta joukkoviestimiin – on mukana rakentamassa todellisuutta käsittelemistään aiheista, kuten syömishäiriöistä. Tutkimus pohjaa yhteisölliseen näkemykseen viestinnästä, jonka mukaan viestinnässä on kyse todellisuutta tuottavista ja uusintavista symboliprosesseista (Carey 1975/1994, 89–90). Media ei siis (ainoastaan) peilaa ulkopuolista todellisuutta, vaan sitä esittäessään samalla tuottaa ja muokkaa todellisuutta jatkuvasti. Esimerkiksi jokainen lehtijuttu luo käsityksiä siitä, mitä kulttuurissa pidetään syömishäiriönä ja millaisina syömishäiriöt yleisesti nähdään ja koetaan. Siksi ei ole yhdentekevää, kuka pääsee puhumaan syömishäiriöistä mediajulkisuudessa ja miten syömishäiriöitä käsittelevät

jutut toteutetaan. Ne muokkaavat ja ylläpitävät jatkuvasti sitä rakennelmaa, jota kutsutaan syömishäiriöksi.

Kohdistan tässä työssä huomioni nimenomaisesti syömishäiriöiden rakentumiseen suomalaisissa naistenlehdissä, joille syömishäiriöt ovat yksi merkittävä jutunaihe ainakin kahdessa mielessä. Ensinnäkin syömishäiriöt koskettavat eritoten naistenlehtien suurinta lukijaryhmää eli naisia. Kuten Iiris Ruoho ja Laura Saarenmaa (2011, 18–19) huomauttavat, naistenlehtien tuottamisessa kiinnitetään perinteisesti erityistä huomiota lukijoihin ja heitä kiinnostaviin aiheisiin Toisekseen syömishäiriöt tarjoavat juttuaiheena tilaisuuden naistenlehdille tyypilliseen empaattiseen ja inhimilliseen lähestymistapaan. Erilaiset sairaudet ja riippuvuudet ovat tyypillisiä 2000-luvun naistenlehden aiheita (emt., 67–68). Niitä käsittelevät samastuttavat elämäntarinat ovat keskeinen osa naistenlehtien sisältöä (emt., 29–30). Esimerkiksi henkilöhaastattelusta välittyvä empaattinen asenne vahvistaa sekä haastateltavan että lehden inhimillisyyttä (Lassila-Merisalo 2009, 111). Syömishäiriöistä kirjoittaminen on siis naistenlehdille ominaista ja niiden kannalta hyödyllistä, mutta myös esimerkiksi julkisuuden henkilö voi pyrkiä vahvistamaan julkista näkyvyyttään esiintymällä syömishäiriötä käsittelevässä naistenlehtijutussa. Luonnehdin suomalaista naistenlehteä mediana ja journalismin lajina seuraavissa alaluvuissa.

Syömishäiriön rakentuminen naistenlehdissä

Työni on vahvasti empiirinen tapaustutkimus, jossa selvitän naistenlehtien tapoja rakentaa syömishäiriöitä juttujen tuottamisessa tehtyjen valintojen kautta. Kiinnostukseni kohteena on, ketkä pääsevät naistenlehtien jutuissa kertomaan syömishäiriöistä ja siten määrittelemään julkisesti, mitä syömishäiriöt ovat. Tutkin eri puhujien ääneen pääsyä naistenlehtien syömishäiriöartikkeleissa. Selvitän, mitkä puhujat saavat jutuissa puheenvuoron sekä millä tavoin heidän puhettaan niissä valikoidaan, järjestellään ja painotetaan. Tätä kautta valotan sitä, millaiseksi ilmiöksi syömishäiriö 2000-luvun alun suomalaisessa yhteiskunnassa mediavälitteisesti – ja nimenomaisesti naistenlehtien välittämänä – rakentuu.

Lähestyn naistenlehtitekstejä diskursiivisina sommitelmina, joita jäsentävät omanlaisensa geneeriset piirteet. Naistenlehtien genreen kuuluu olennaisesti ainakin se, että lukijoiden odotetaan olevan naisia. Tällaiset geneeriset odotukset määrittelevät naistenlehtien tapoja käsitellä erilaisia aiheita. Naistenlehtijuttujen rajauksiin ja näkökulmiin liittyvät valinnat kuuluvatkin keskeisesti toimittajan hallinnoiman toimituksellisen kertojan toimintaan. Toimituksellinen kertoja on esitysstrategia, jonka avulla jutussa esiintyviä tahoja asetetaan pääosiin ja toisia sivuosiin sekä järjestetään heitä

esimerkiksi vastakkais- tai alistussuhteisiin. (Pietilä 1995, 73) Siten toimituksellisen kertojan käyttö kytkeytyy diskursiiviseen vallankäyttöön.

Erittelen naistenlehtien syömishäiriöartikkeleita tekstianalyysin avulla. Analyysini määrällisessä vaiheessa käytän sisällönanalyysia syömishäiriöjuttujen yleisten piirteiden erittelyyn ja puhujarakenteen analyysia puhujien kartoittamiseen. Laadullisessa osuudessa hyödynnän narratologisia työkaluja juttujen diskursiivisen rakenteen analysointiin. Keskityn tutkimuksen laadullisessa vaiheessa pelkästään tekstien tarkasteluun, sillä olen kiinnostunut nimenomaisesti tekstin tuottamisesta tapahtuvasta vallankäytöstä eli siitä, miten eri tahojen ääneenpääsy toteutuu, miten kertoja operoi puheita ja miten se vaikuttaa syömishäiriöiden rakentumiseen naistenlehdessä. Narratologian avulla pystyn pureutumaan tekstin valtarakenteisiin tutkimukseni laadullisessa osassa. Kuvat kuuluvat kuitenkin olennaisesti naistenlehtijuttuihin, joten niitä ei ole syytä sivuuttaa. Erittelen syömishäiriöjuttujen kuvitusta tutkimukseni määrällisessä osassa.

Valitsin suomalaisen naistenlehden tutkimuskohteekseni siksi, että suurin osa syömishäiriötä sairastaneista on tyttöjä ja naisia, jotka kuten todettua ovat tämän lehtigenren suurin lukijaryhmä. Samalla juuri naistenlehtien rooli syömishäiriön julkisessa määrittelyssä on tästä syystä erityisen tärkeä.

1.1 Naistenlehti mediana ja journalismin lajina

Naistenlehti luetaan aikakauslehtien joukkoon. Vaikka aikakauslehti on kulttuurisena tuotteena vanha ja tunnettu (syntyaikana pidetään 1600-lukua), se ei silti ole luonteeltaan selvärajainen. (Töyry 2005, 21) Aikakauslehden määrittely on ylimalkaista ehkä sen vuoksi, että tutkijat eivät ole pitäneet tietyn median tai välineen rajojen vetämistä olennaisena (emt., 26). Suomalaiset aikakauslehdet yhteen kokoava Aikakauslehtien liitto kuitenkin tiivistää aikakauslehden määritelmän verkkosivuillaan seuraavasti: kyseessä on julkaisu, joka ”ilmestyy säännöllisesti vähintään neljä kertaa kalenterivuodessa, sisältää numeroa kohden useita artikkeleita tai muuta toimituksellista aineistoa, on kaikkien tilattavissa tai laajalti saatavissa, ei pääasiallisesti sisällä liikealan tiedonantoja, hinnastoja, ilmoituksia eikä mainontaa” sekä ”voi olla kooltaan tai painopaperiltaan millainen tahansa tai se voi olla pelkästään verkkojulkaisu”. (Aikakauslehtien liitto, [www-lähde](#)). Vuonna 2009 Suomessa ilmestyi yhteensä 524 aikakauslehteä tai aikakauslehden luonteista verkkojulkaisua, mukaan lukien yleisö-, ammatti- ja järjestölehdet sekä asiakaslehdet. (Aikakauslehtien liitto 2012) Tiheimmillään aikakauslehti ilmestyy kerran viikossa

eli 52 kertaa vuodessa, mikä on melko harvoin verrattuna sanomalehteen, joka Sanomalehtien liiton mukaan ilmestyy vähintään kerran viikossa. Sanomalehtien liiton mukaan sanomalehteen kuuluvat paperilehden ohella myös siihen liittyvät verkkopalvelut ja sähköiset uutis- ja ilmoituspalvelut. Lisäksi paperilehden kriteerejä ovat maksullisuus ja ”tarkastettu levikki sekä monipuolinen ja ajankohtainen sisältö” (Sanomalehtien liitto, www-lähde). Vaikka sanomalehdet ja aikakauslehdet vaikuttavat tyyliiltään ja aiheiltaan varsin erilaisilta painotuotteilta, tuotannon kannalta niiden suurimmaksi eroksi muodostuu ilmestymistiheys. Aikakauslehti ilmestyy vähintään neljä kertaa vuodessa, sanomalehti vähintään kerran viikossa.

Aikakauslehden määritelmä on siis varsin väljä. Samalla tavoin naistenlehteä voidaan pitää ilmiönä, josta jokaisella on jonkinlainen käsitys, mutta jonka rajat ovat häilyviä. Ullamaija Kivikurun (1996, 62) mukaan naistenlehti tulee luonteeltaan lähelle aikakauslehteä, koska se on samoista osista tehty. Naistenlehti on määritteenä kuitenkin siinä mielessä aikakauslehteä tiukempi, että huomioon otetaan myös sisällöllisiä seikkoja ja lukijaan kohdistuvia oletuksia. Usein lehti nimetään naistenlehdiksi silloin, kun se puhuttelee lukijoitaan naisina ja kertoo naisellisiksi katsotuista aihepiireistä (Töyry 2008, 27). Nykyään naistenlehdet ovat tosin hyvin moniäänisiä ja sisältävät monenlaista tyyliä (ema., 28), joten määrittely käynee yhä hankalammaksi. Ruoho ja Saarenmaa (2008, 11) pitävät ”naistenlehteä” ongelmallisena terminä siksi, että se ei heistä mahduta itseensä kaikkea, mitä suomalainen naistenlehti pitää sisällään. Suomalaiset naisille suunnatut lehdet ovatkin aikakauslehtimäisempiä kuin esimerkiksi brittiläiset tai ruotsalaiset naistenlehdet (Kivikuru 1996, 62). Itse pidän naistenlehteä kuvaavana nimityksenä naisille suunnatuille suomalaisille aikakauslehdille. Vaikka ne ovat monimuotoisia sisällöltään, eroavat muista länsimaisista naisille suunnatuista julkaisuista ja keräävät myös mieslukijoita, naistenlehti on nimityksenä vakiintunut yleisessä kielenkäytössä tarkoittamaan naisille suunnattuja aikakauslehtiä. Luonnehdin aineistooni sisältyviä lehtiä lähemmin luvussa 4.

Suomalaisten naistenlehtien historia alkaa jo 1700–1800-luvulta. Ensimmäiset naistenlehdet olivat lyhytikäisiä omakustanteita. Vuosina 1889–1911 julkaistusta *Koti ja Yhteiskunta* -lehdestä käynnistyi naisten järjestölehtien kausi, joka kesti 1920-luvulle asti. (Töyry 2008, 25–26) Ensimmäinen menestynyt suomalainen naisten kuluttajalehti syntyi vuonna 1923, kun *Kotiliesi* perustettiin (Töyry 2005, 247). Erotuksena järjestölehtiin kuluttajalehdet kustannetaan tilaajamaksuilla, irtonumeromyynnillä tai ilmoitusmyynnillä (Töyry 2008, 25–26). Kotiliedelle alkoi ilmestyä kilpailijoita 1930-luvulla, jolloin perustettiin *Oma koti* ja *Eeva* (Malmberg 1991, 201, 204), joista jälkimmäinen on mukana tutkimukseni aineistossa. Kuluttajalehden menestyminen vaati myös sitä, että jonkinlainen kulutuskulttuuri oli syntynyt. Kuluttajalehti puhuttelee nimenomaan niitä naisia, joilla on varaa lehteen ja sen esittelemään elämäntapaan. (Töyry 2005, 251–253) Suurin

osa tällä hetkellä julkaistavista naistenlehdistä on mielestäni nimenomaan kuluttajalehtiä; sitä ovat myös aineistooni kuuluvat lehdet. Nämä lehdet odottavat lukijoiltaan muun muassa arvostelujensa, testiensä ja esittelyjensä kautta monenlaisten tuotteiden, kuten elokuvien, meikkien, vaatteiden ja musiikin kuluttamista.

Pitkästä perinteestään huolimatta naistenlehteä ei pidetä yhtä merkittävänä mediana kuin esimerkiksi sanomalehteä eikä naistenlehdissä julkaistuja juttuja journalistisesti samanarvoisina kuin vaikkapa sanomalehden uutisia. Naistenlehtien vähäisen arvostuksen on epäilty johtuvan siitä, että median yleisemminkin kielteisenä pidetyt kehityskulut, kuten henkilöityminen, viihteellistyminen ja kaupallistuminen yhdistetään usein juuri naistenlehtiin. (Ruoho & Saarenmaa 2010, 8) Lukijatutkimuksissa vastaajien on vaikea perustella naistenlehtien hyödyllisyyttä. Lukemattomuuden perusteleminen on sen sijaan helppoa; se kuuluu jopa asiaan. Naistenlehtiä vieroksutaan muun muassa siksi, että niiden lukemisen katsotaan edustavan arviointikyvyn ja sivistyneisyyden puutetta. (Hermes 1995, 29–30) Taloustutkimuksen ja *Markkinointi & Media* -lehden tekemässä Brändien arvostus 2012 -tutkimuksessa selvitettiin muun muassa suomalaisten eniten arvostamat naistenlehdet. (*Markkinointi & Media* 22.11.2012) Arvostetuimmaksi naistenlehtibrändiksi nousi *Kodin Kuvalehti*, joka on myös maan suurilevikkisin naistenlehti. Toiseksi arvostetuin lehti oli *Kauneus & Terveys*. Sen sijaan *Cosmopolitan* ja *Me Naiset* jäivät hännille. Kenties nämä ovat niitä brändejä, jotka nykypäivänä yhdistetään pinnallisuuteen ja viihteellisyyteen.

Vaikka naistenlehtien arvostus on tutkimuksissa todettu vähäiseksi, osa tutkijoista on sitä mieltä, että naistenlehdet ovat olleet ja edelleen ovat merkittäviä koko yhteiskunnalle. Malmbergin (1991, 286) mukaan juuri naistenlehdet nostivat alkuaikoinaan naisten aseman ja tasa-arvon puheenaiheeksi. Ne ovat vaikuttaneet kirjoituksillaan myös muihin yhteiskunnan epäkohtiin kuten verotukseen, kuluttajaturvaan ja vanhusten hoitoon. Asenteiden muokkaaminen inhimillisempään pehmeiden arvojen suuntaan on katsottu naistenlehtien tehtäväksi ja ansioksi (ema.). Esimerkiksi perheen, terveyden ja kodin arvoa korostetaan yhä naistenlehdissä. Niin sanotut kovat teemat, kuten sosiaaliset ja poliittiset kysymykset eivät sen sijaan ole kovin muodikkaita aiheita. Brita Ytre-Arnen (2011a, 254) mukaan niiden käsittely on vähentynyt ainakin norjalaisissa naistenlehdissä 2000-luvulla. Norjalaisen KK-naistenlehden lukijat suhtautuivat sosiaalisia ja poliittisia aiheita käsitteleviin artikkeleihin kahtiajakoisesti. Yksien lukijoiden mielestä naistenlehdet ovat arvokas tietolähde poliittisissa asioissa, kaikkien mielestä ne eivät sitä ole. Jotkut suhtautuivat juttuihin perinteisen uutisjournalismin syventävänä ”lisänä”. Jotkut taas kokivat sosiaalisista ongelmista kertovien artikkeleiden lukemisen suorastaan kansalaisvelvollisuudeksi, kun taas muotisivuja

pidettiin häpeällisenä nautintona. (Ema., 252–253) Päätoimittajat selittivät poliittisten aiheiden katoamista media-alan kilpailutilanteella ja lukijoiden odotuksilla (ema., 256). Poliitiikka kuitenkin näkyy ainakin suomalaisten naistenlehtien sivuilla muun muassa poliitikkojen henkilöhaastatteluina, erityisesti vaalien alla. Julkisuuden henkilöille naistenlehti on merkittävä näkyvyyden areena (Ruoho & Saarenmaa 2010, 9). Toisaalta jotkut jopa kieltäytyvät naistenlehtihaastatteluista imagosyistä (emt., 36). Esimerkiksi (puolue)politiikkaa käsittelevien juttujen vähäisyys naistenlehdissä siis antaa tilaa niin sanotuille pehmeille teemoille ja jutuille, joihin samastuttavien syömishäiriökertomustenkin voi katsoa lukeutuvan.

Jos naistenlehdissä ei juuri kirjoiteta päivänpoliittisista asioista, onko näillä lehdillä sitten lainkaan yhteiskunnallista merkitystä? Onko sillä ylimalkaan väliä, mistä ja miten naistenlehdissä kirjoitetaan? Vastaus riippuu siitä, miten merkittävyys määritellään. Naistenlehdillä on merkitystä ainakin lukijoilleen. Historiallisesti naistenlehtien merkitys on liittynyt käytännöllisyyteen ja arkielämään. Malmbergin (1991, 282–285) mukaan varhaiset suomalaiset naistenlehdet jakoivat vinkkejä arkielämän käytännön pulmiin, kuten kodinhoitoon. Hermesin (1995, 143) mukaan lukijat eivät pidä naistenlehtiä itsessään kovinkaan merkittävinä, mutta lehtien antamien käytännön vinkkien ja neuvojen arvo on suuri. Lukijat pitävät paperista naistenlehteä tärkeänä vielä 2000-luvulla, vaikka internet tarjoaa loputtomasti uutta tietoa. Naistenlehdellä on merkitystä lukijoilleen arjen esteettisenä esineenä, jonka visuaaliselle ilmeelle ja laadulle internet ei vedä vertoja (Ytre-Arne 2011b, 472).

Toisaalta naistenlehdellä on myös terapeuttisia tehtäviä. Suurten muuttoaaltojen aikaan lehtien syväluotaavat julkkishaastattelut antoivat ihmiskontakteja niille maalta kaupunkiin muuttaneille, joiden sosiaaliset suhteet entisiin ystäviin olivat muuton myötä katkenneet (Malmberg 1991, 285). Yhä 2000-luvulla naistenlehdet tarjoavat lukijoilleen paljon samastumismahdollisuuksia. Lehdistä voi oppia muiden elämästä ja suhteuttaa yksityiselämää laajempaan yhteisöön (Ytre-Arne 2011a, 252). Kysymys ja vastaus -palstat antavat myös lukijoille mahdollisuuden kertoa ongelmistaan ja saada asiantuntijan vastauksia. Toisaalta naistenlehdissä voidaan käsitellä sellaisia aiheita ja näkökulmia, joita ei muualla voida tai haluta setviä. ”Naistenlehdet ovat foorumi, jossa yksityisestä voidaan puhua julkisuudessa tavoilla, joihin kulloinkin on ollut tarvetta ja mahdollisuuksia”, sanoo Töyry (2005, 346). Keskeinen naistenlehden tehtävä on ollut ja on myös kevyen ja viihdyttävän lukuaineksen tarjoaminen. (Malmberg 1991, 285–286) Naistenlehtiä luetaan rentoutumiseksi sekä palkintona ja rituaalina (Ytre-Arne 2011a, 252). Viihtymisen ja rentoutumisen naistenlehtien parissa eivät kuitenkaan estä tiedon välittymistä tai poissulje uuden oppimista.

Ruoho ja Saarenmaa (2010, 9) pitävät naistenlehtiä yhteiskunnallisina vaikuttajina. Oma tutkimukseni osallistuu osaltaan naistenlehtien merkittävyyttä ja vaikutuksia pohtivaan keskusteluun. Lähtökohtana pidän sitä, että naistenlehdillä ja niiden sisällöillä voi olla paljon vaikutusta ihmisten arkeen ja ajattelutapoihin, mutta yhtä lailla esimerkiksi arvostuksiin, poliittisiin päätöksiin ja tätä kautta laajemmin koko yhteiskuntaan. Näiden lehtien antamia vaikutteita ja yhteiskunnallisia vaikutuksia ei pidä yliarvioida, mutta ei myöskään väheksyä vain siksi, että kyseessä on naistenlehti. Jo rentoutumisen ja samastumisen paikkojen tarjoamisella voi olla merkitystä sekä yksilölle että yhteisölle. Toki naistenlehtien sisältöihin pitää suhtautua yhtä kriittisesti kuin mihin tahansa muuhun joukkotiedotusvälineeseen, jota ohjaavat kaupalliset intressit.

1.2 Naistenlehdet ja syömishäiriöt tutkimuksen kentillä

Naistenlehdet ovat melko suosittu tutkimuskohde. Ne eivät ole muuttuneet radikaalisti 1960–1990-lukujen aikana, sitä vastoin tutkimuksen painotukset ovat. (Töyry 2005, 36) Tutkijat ovat katsoneet naistenlehtiä hyvin erilaisista näkökulmista noina vuosikymmeninä ja esittäneet ristiriitaisiakin tulkintoja. Tämä tekee naistenlehdistä haastavan ja mielenkiintoisen tutkimuskohteen.

Naistenlehtiä on tutkittu erityisesti feministisen tutkimuksen ja feministisen mediatutkimuksen aloilla (Töyry 2005, 30; Holmes 2007, 512). Feministiset tutkijat ovat olleet kiinnostuneita etenkin naistenlehtien rakentamista sukupuolirooleista ja identiteeteistä sekä kaupallisuudesta (Holmes 2007, 510). Usein tutkimuksen kohteeksi on otettu naistenlehdissä esiintyvä naiseuden representaatio (Töyry 2005, 30–32; Saarenmaa 2010, 19). Tutkijat ovat selvittäneet myös naistenlehtien suosimien aiheiden kuten avioeron (Hemminki 2010) tai vaihdevuosien (Juth 1998) käsittelyä.

Naistenlehdet ovatkin helposti hyödynnettävä aineisto silloin, kun tutkitaan jotakin kulttuurista, tyypillisesti naisen elinpiiriin kuuluvaksi katsottua ilmiötä. Maija Töyry (2005, 37) kuitenkin moittii naistenlehtiä aineistona hyödyntäviä tutkimuksia siitä, että niissä naistenlehtien ominaisuudet tiedotusvälineenä jäävät sivuun. Suuri osa naistenlehtitutkimuksessa on tehty muualla kuin viestinnän laitoksilla, koska lehdistöä koskeva tutkimus on keskittynyt pitkälti uutistutkimukseen (emt., 32). Myös Tim Holmes (2007, 511) pitää aikakauslehdistön päätymistä tutkimuksen kohteeksi vähäisenä verrattuna uutistutkimuksen suureen määrään. Syyksi hän esittää sen, että aikakauslehtiä on vaikeampi tutkia kuin sanomalehtiä: muun muassa niiden suuri määrä, sisältöjen moninaisuus ja keskinäiset eroavaisuudet vähentävät innostusta tarttua niihin. Naistenlehdillä olisi kuitenkin paljon tarjottavaa yhteiskunnallisen ja kulttuurisen muutoksen tutkimiselle esimerkiksi selvärajaisesti määriteltyjen lukijasegmenttiensä pohjalta.

Tutkijat ovat eritelleet naistenlehtiä erityisesti tekstianalyysin keinoin (esim. McCracken 1993). Naistenlehdistä on kuitenkin tehty jonkin verran myös vastaanotto- ja lukijatutkimusta, joiden keskiössä ovat lukijoiden antamat merkitykset naistenlehdille (esim. Hermes 1995; Ytre-Arne 2011b). Tuoreimmissa naistenlehtitutkimuksissa on esimerkiksi yhdistetty tekstianalyysin ja vastaanottotutkimuksen metodeja (esim. Norval 2011). Naistenlehtien sisältöä ja yleisöä on siis ruodittu jonkin verran, mutta niiden tuotantoa vähemmän (Töyry 2005, 31). Emily Norval (2011, 25–26) kuitenkin huomauttaa, ettei naistenlehtien tuotannon tutkiminen ole 2000-luvulla lainkaan helppoa. Ainakin Britanniassa naistenlehtien tekijöitä on vaikea saada mukaan tutkimuksiin.

Oma tutkimukseni liittyy naistenlehtien tekstianalyysitutkimuksen jatkumoon. Tarkasteltaessa naistenlehtiä kulttuurisesta näkökulmasta niiden tuotantoa on kuitenkin keskeisessä roolissa. Valitsin oman tutkimukseni aineistoksi viisi naistenlehteä, joista jokaisella on omat erityispiirteensä. Samaan aikaan ne silti kuuluvat aikakauslehdistöön, ”jonka erilaiset tyypilliset piirteet, juttutyypit, lukijan puhuttelun muodot, visuaaliset ja materiaaliset ominaisuudet ovat kaikki kehittyneet vuosisatojen kuluessa” (Töyry 2008, 22).

Syömishäiriöt on nähty sinänsä merkittävänä tutkimuskohteena kulttuurisesti suuntautuneessa viestintä- ja mediatutkimuksessa, mutta kotimaisella alan tutkimuskentällä median tavat esittää syömishäiriöitä ovat toistaiseksi jääneet sangen vähälle huomiolle. Temaattisesti aihetta sivuavat muun muassa terveysjournalismin tutkimus (esim. Torkkola 2008) sekä lihavuuden mediarepresentaatioita koskeva tutkimus (esim. Kyrölä 2010). Aihepiiriä on käsitelty myös alan opinnäytteissä.

Opinnäytetöistä voi mainita esimerkiksi Ilona Lammin (2000) viestinnän pro gradu -tutkielman, jossa hän tarkasteli aikakauslehtien rakentamia syömishäiriökonstruktioita. Lammi (emt., 89–105) tutki jutuissa esiintyvien toimijoiden puhetta ja havaitsi, että syömishäiriöstä puhuvat aikakauslehdissä pääasiassa asiantuntijat, kuten lääkärit ja psykologit. Yksi Lammin päätuloksista onkin, että ”syömishäiriöinen nuori saa äärimmäisen harvoin puheenvuoron ilman artikkeliin liittyvää asiantuntijakomenttia” (emt., 103). Tero Kantola (2004) puolestaan selvitti viestinnän pro gradussaan, miten mielenterveyshäiriöitä käsitellään kolmessa naistenlehdessä: *Annassa*, *Eevassa* ja *Trendissä*. Niissä syömishäiriöt olivat toiseksi käsitellyin mielenterveyden häiriö masennuksen jälkeen. Sanna Harakkamäen (2007) mediakulttuurin pro gradu -tutkielma puolestaan ruotii syömishäiriötä käsitteleviä blogeja ja niiden tunnustuksellisuutta etnografisella tutkimusotteella.

Lääketieteessä ja psykiatriassa syömishäiriöt ovat paljon tutkittu aihe. Ensimmäisistä diagnosoinneista lähtien syömishäiriöt on näillä tutkimuskentillä määritelty ennen muuta häiriön ulkoisten piirteiden, käyttäytymisen ja niiden havainnoinnin näkökulmasta (Sayers 2009, 28–29). Toisaalta syömishäiriöitä on lähestytty myös yksilön sisäiseen maailmaan liittyvänä ilmiönä, alkaen freudilaisesta psykoanalyttisesta perinteestä ja jatkuen muun muassa feministisiin psykoanalyttisiin teorioihin (ema., 29; Eckermann 2009, 14). Lääketieteen ja psykologian lisäksi syömishäiriöt ovatkin kiinnostaneet feminististä tutkimusta.

Feministisessä traditiossa syömishäiriöitä on lähestytty yhteiskunnan patriarkaalisten rakenteiden kautta. Lisäksi kriittistä feminismiä edustavat tutkijat ovat pohjanneet työnsä Foucault'n valtateoriaan 1970- ja 1980-luvuilta alkaen. Erityisesti Foucault'n käsitys kielestä vallankäytön välineenä on ollut hyödyllinen tälle lääketieteen ja psykiatrian diagnostisia kategorioita kritisoivalle suuntaukselle. Poststrukturalistiset ja postmodernit feministiset tutkijat ovat vieneet Foucault'n teoriaa eteenpäin ja hyödyntäneet sitä muun muassa sukupuolittuneen subjektiviteetin ja ristiriitaisen minuuden käsitteiden kehittämisessä. (Eckermann 2009, 12–14)

Syömishäiriöitä on tutkittu jonkin verran myös teologiassa (esim. Järvelä 2010) ja sosiologiassa (esim. Saukko 2008). Lisäksi aihetta on käsitelty kasvatustieteissä, kuten nuorten vanhemmille suunnatuissa kasvatuskirjoissa (esim. Määttä 2007).

Tutkimuskirjallisuuden lisäksi Suomessa on julkaistu melko runsaasti sekä lääketieteellistä että kokemuspohjaista syömishäiriöitä käsittelevää kirjallisuutta. Esimerkiksi Syömishäiriöliitto on koonnut tietopaketteja syömishäiriöistä. Useita teoksia on kirjoitettu viime vuosina myös kokemuskokemuksista näkökulmasta. Laura Hakalan toimittama Siskonmakkarat (2000, täyd. p. 2009) pyrkii tuomaan sairastaneiden äänen esiin. Marianne Käckon teos Tapa minut, äiti! (2008) käsittelee syömishäiriötä äidin näkökulmasta. Erja Vanhalan ja Sanna Hälvän yhteistyönä tehty Syö tai itke ja syö (2012) nostaa esiin sekä syömishäiriötä sairastavan että tätä hoitavan terveydenhuoltoalan ammattilaisen kokemukset.

Taustoitin syömishäiriön ulottuvuuksia sekä ilmiön erilaisia ymmärtämistapoja ja sen suhteita mediaan lähemmin luvussa 2.

1.3 Oma tutkijapositio

Henkilökohtaiset kokemukseni ovat vaikuttaneet tämän työn aiheen valintaan ja lähestymistavan muotoiluun. Koska en tutkimusta tehdessäni voi irrottautua taustastani, on syytä hieman avata

suhdettani syömishäiriöihin (vrt. Saukko 1995, 41) Minulle diagnosoitiin syömishäiriö lukioiässä. Syömishäiriön aikana ja sen jälkeen olen törmännyt erilaisiin syömishäiriöihin kohdistuviin näkemyksiin ja asenteisiin. Syömishäiriötä koskeva keskustelu kääntyy helposti vaivautuneeksi ja kiusalliseksi. Jokin tekee niistä hävettäviä.

Mielestäni syömishäiriöt ovat kulttuurissamme muiden mielenterveyden häiriöiden ohella vaikeasti selitettäviä ja ymmärrettäviä sairauksia ainakin sen vuoksi, että niille ei löydy mitään yksiselitteistä syytä. Mediassa mielenterveyden sairauksiin kohdistuvia ennakkoluuloja, asenteita ja suhtautumistapoja kuitenkin pönkitetään tai rikotaan. Lehtikirjoittelu, televisio-ohjelmat ja nykyisin yhä vahvemmin nettikeskustelut vaikuttavat oletuksiin, ajatuksiin ja mielikuviin syömishäiriöistä ja niitä sairastavista ja sairastaneista. Tästä syystä olen kiinnostunut siitä, miten syömishäiriötä rakennetaan mediassa.

Naistenlehtien tutkijoilla on tapana reflektoida omaa suhdettaan naistenlehtiin ja niiden tuottamiseen (Töyry 2005, 30). En itse ole työskennellyt naistenlehdissä, mutta ne ovat minulle varsin tuttuja lukijana. Näen, että 2000-luvulla naistenlehdet ovat ennen kaikkea rentouttavaa ja viihdyttävää ajanvietettä, mutta sisältävät myös ns. vakavia aiheita ja syvällistäkin pohdintaa herättäviä juttuja. Samaan aikaan naistenlehdet ovat erittäin merkittävä julkisen määrittelyn areena koskien muun muassa juuri syömishäiriön tapaisia ilmiöitä. Niitä tarkasteltaessa on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että kaupallisuus vaikuttaa oleellisesti naistenlehtien sisältöön, ja aika ajoin tehdäänkin rajavetoa siitä, mikä naistenlehtien sisällöstä on journalistista ja mikä voidaan katsoa tekstimainonnaksi (Ukkola 17.12.2012). Jatkuvan keskustelun käyminen naistenlehtien kaupallisuudesta on ainoastaan hyvä asia, sillä vain näin voidaan kasvattaa kriittisyyttä niiden sisältöä kohtaan.

1.4 Työn eteneminen

Edellä hahmottelin naistenlehteä mediana ja journalismin lajina useasta näkökulmasta. Pohdin myös, mikä on naistenlehtien merkitys ja tarkoitus sekä kävin lyhyesti läpi naistenlehtitutkimuksen vaiheita.

Työni etenee niin, että luvussa 2 valotan psykiatrasta tautiluokitusta syömishäiriöiden osalta sekä luonnehdin syömishäiriötä mielenterveyden sairautena. Käsittelen syömishäiriötä myös yksilön näkökulmasta erityisesti identiteetin rakentamisen välineenä. Luvun lopuksi tarkastelen, miten syömishäiriön ja median välisiä suhteita on tähänastisessa tutkimuksessa hahmoteltu.

Luvussa 3 tarkastelen naistenlehtiä kulttuurisesta näkökulmasta. Aluksi esittelen kulttuurisen viestintäkäsityksen keskeiset näkökohdat. Käsittelen myös kulttuuriseen näkemykseen kytkeytyvää genren käsitettä suhteessa naistenlehtiin ja naistenlehtiä todellisuuden rakentajina.

Luvussa 4 esittelen tutkimusasetelmani, empiirisen aineistoni ja analyysissä hyödyntämäni metodit. Aineiston osalta kuvailen jokaisen aineistooni kuuluvien naistenlehden historiaa ja tyyliä. Sen jälkeen luonnehdin käyttämiäni tutkimusmenetelmiä.

Luvussa 5 erittelen empiiristä aineistoani määrällisin menetelmin. Tarkastelen syömishäiriöjuttujen ominaisuuksia, kuten niiden pituutta, juttutyyppejä sekä kuvituksen määrää ja sisältöä. Puhujarakenteen analyysin avulla selvitän, mitkä tahot esiintyvät jutuissa puhujina ja mitkä puhumisen kohteina.

Luvussa 6 analysoin laadullisesti moniäänisten syömishäiriöjuttujen diskursiivista rakentumista. Käsittelen aluksi juttujen ranteellisia ja kerronnallisia valintoja tekstin tasolla. Sen jälkeen analysoin juttuihin sisältyviä diskursseja ja tapoja, joilla toimituksellinen kertoja niitä järjestelee.

Luvussa 7 vedän havaintoni yhteen ja pohdin niiden merkitystä.

2. Syömishäiriöt kulttuurisena ilmiönä: tautiluokituksista naistenlehtien sivuille

Syömishäiriöiden virallisena määritelmänä pidetään lääketieteellistä tautiluokitusta. Tautiluokitus on lääketieteen ammattilaisten apuväline sairauksien määrittämiseen. Tautiluokituksessa sairaudet on nimetty ja luokiteltu. Syömishäiriö on kuitenkin hyvin laaja käsite, ja lääketieteellinen näkökulma aiheeseen on vain yksi monista.

Tässä tutkimuksessa olen päätenyt käyttämään käsitettä syömishäiriö, koska lääketieteellisestä ja ongelmakeskeisestä alkuperästään huolimatta se on yleiseen käyttöön vakiintunut käsite, jolla viitataan tiettyyn syömiseen liittyvään käyttäytymiseen. Käsitän syömishäiriön kuitenkin diagnostisten kriteerien määrittämiä oireita laajempänä ilmiönä. Kyseessä on mielestäni paitsi psyykkinen ja fyysinen myös yksilöllinen, yhteisöllinen ja kulttuurinen ilmiö. Syömishäiriöistä puhuttaessa ongelmaksi muodostuu myös se, millä termillä tulisi viitata henkilöihin, joita syömishäiriö koskettaa. Tässä tutkimuksessa käytän sanamuotoa ”syömishäiriötä sairastanut” tai lyhennettynä ”sairastanut” pyrkiäkseni välttämään termejä ”anorektikko”, ”bulimikko” tai ”syömishäiriöinen”, jotka mielestäni ovat leimaavia. Lisäksi sanamuoto ”sairastanut” jättää avoimeksi syömishäiriön mahdollisen päättymisen tai jatkumisen.

2.1 Syömishäiriöt lääketieteellisestä näkökulmasta

Syömishäiriöt ovat mukana kansainvälisessä tautiluokitusjärjestelmässä, ICD:ssä (The International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems). Tautiluokitusjärjestelmä on Maailman terveysjärjestön eli WHO:n kehittämä. Suomessa ICD-10 otettiin käyttöön vuonna 1996 (Tautiluokitus ICD-10 2011, 3). Tautiluokitus sisältää viranomaisten ja asiantuntijoiden käytössä olevat nimet ja luokitukset sairauksista. Mielenterveyden sairauksien diagnostiset kriteerit on sen sijaan esitelty Psykiatrian luokituskäsikirjassa (2012).

Tautiluokituksista on nyt käytössä kymmenes versio, ICD-10. Suomessa luokituksen viimeisin painos on julkaistu vuonna 2011 (Tautiluokitus ICD-10 2011, 3). Yhdestoista versio tautiluokituksista on valmisteilla WHO:ssa (emt., 4).

Nykyisen tautiluokituksen, ICD-10:n mukaan syömishäiriöt ovat mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöitä. Syömishäiriöt luokitellaan fysiologisiin häiriöihin ja ruumiillisiin tekijöihin liittyviin käyttäytymisoireyhtymiin. (Tautiluokitus ICD-10 2011, 267) Luokituksen

pohjalta syömishäiriöitä voisi luonnehtia fyysisesti oireileviksi käyttäytymishäiriöiksi, joiden syy on mielenterveydellinen.

Syömishäiriöistä erotetaan kaksi päätyyppiä: laihuushäiriö eli anorexia nervosa ja ahmimishäiriö eli bulimia nervosa. Laihuushäiriössä henkilö saa aikaan tarkoituksellisesti painon menetystä ja ylläpitää sitä, mikä aiheuttaa ruumiillisten toimintojen häiriöitä. Jotta tila voidaan diagnosoida laihuushäiriöksi, henkilön painon tulee olla vähintään 15 % alle pituuden mukaisen keskipainon. Lisäksi häiriön kriteereihin kuuluu muun muassa se, että henkilö välttelee ”lihottavien” ruokien syömistä, pelkää lihomista ja ajattelee olevansa lihava. Sairaus on yleisin nuorilla tytöillä ja naisilla, mutta sitä tavataan myös pojilla, nuorilla miehillä, murrosikää lähestyvillä lapsilla sekä keski-ikäisillä naisilla ennen vaihdevuotia. Luokituskäsikirjassa huomautetaan, että laihuushäiriön yhteydessä voi esiintyä myös masennusta, joka vaatii oman diagnoosinsa. (Psykiatrian luokituskäsikirja 2012, 208–209)

Ahmimishäiriönkin piirteisiin kuuluu liiallinen keskittyminen syömiseen ja painon tarkkailuun. Se sisältää toistuvia ylensyömisjaksoja. Henkilö pyrkii vähentämään ruoan lihottavia vaikutuksia esimerkiksi oksentamalla. Kuten laihuushäiriössä myös ahmimishäiriössä henkilö kokee olevansa liian lihava ja pelkää lihomista. Häiriötä esiintyy samalla ikäryhmällä kuin laihuushäiriötäkin, mutta ahmimishäiriö alkaa yleensä hieman myöhemmällä iällä. (Psykiatrian luokituskäsikirja 2012, 211)

Luokituskäsikirjassa todetaan, että laihuushäiriön perimmäisiä syitä ei ole selvitetty. Sen mukaan on kuitenkin saatu jatkuvasti lisää todisteita siitä, että toisiinsa vaikuttavilla sosiokulttuurisilla ja biologisilla tekijöillä sekä epäspesifeillä psyykkisillä mekanismeilla ja persoonallisuuden haavoittuvuudella voi olla vaikutusta häiriön syntyyn. (Psykiatrian luokituskäsikirja 2012, 209) Ahmimishäiriön syistä mainitaan ainoastaan, että se alkaa usein laihuushäiriön seurauksena tai toisinpäin (emt., 211). Traci McFerlanen ja kollegojen (2008, 374) mukaan masentuneisuus, ahdistuneisuus, keskittymisvaikeudet, huono sosiaalinen toimintakyky ja huono itsetunto liittyvät kaikkiin syömishäiriöiden muotoihin. He eivät kuitenkaan selvitä sitä, ovatko nämä ominaisuudet sairautta ennakoivia tekijöitä vai sen seurauksia. Artikkelin mukaan laihuushäiriössä sairastaneet eivät myöskään koe itseään sairaaksi eivätkä pidä laihduttamista ongelmana. Sen vuoksi he eivät myöskään ole kovin motivoituneita saamaan hoitoa ja parantumaan (ema., 374).

Koska monet syömisellä oireilevat eivät pidä itseään sairaana ja hakeudu hoitoon, syömishäiriötä on vaikea tilastoida. Helsingin Sanomien artikkelissa (Syömishäiriöt yleistyvät ja niiden muodot moninaistuvat 14.2.2007) todetaan, että tarkkoja tilastoja syömishäiriöiden yleisyydestä ei Suomessa ole. Jutun lähteenä on Helsingin yliopistollisen sairaalan syömishäiriöyksikön professori

Hesse Karlsson, jonka arvion mukaan ”neljä–viisi prosenttia kaikista naisista sairastaa elämänsä aikana jotain syömishäiriötä”. Jutussa kerrotaan, että anoreksia kuuluu kolmen eniten tappavan mielenterveyden sairauden joukkoon masennuksen ja päihdehäiriöiden rinnalla.

Syömishäiriöt mielletään usein länsimaiseksi ilmiöksi. Muita kulttuureja on pidetty lähes immuuneina syömishäiriöille, koska niissä laihuutta ei nosteta yhtä suureen arvoon kuin länsimaissa. Epidemiologiset tutkimukset kuitenkin osoittavat, että syömishäiriöt lisääntyvät myös niin sanotuissa ei-länsimaisissa kulttuureissa. (Nasser 1997, 22) Ilmiön taustalla on kulttuurinvaihto ja laajalle levinneet (länsimaiset) arvot. Mervat Nasserin (emt., 46) mukaan useimmissa maissa syömishäiriöluvut ovat kasvussa etenkin niillä yksilöillä, jotka ovat saaneet länsimaisia vaikutteita ja omaksuneet länsimaisen kauneushanteen. Ei-länsimaisiin kulttuureihin on tapahtunut kulttuurinvaihtoa länsimaista jo kolonisaatiosta lähtien (emt., 22). Nasserin (emt., 102) mukaan media näyttäisi nykyään olevan merkittävä tekijä kulttuuriset rajat ylittävien arvojen muokkaajana ja levittäjänä, eikä mediatonta kulttuuria hänen mukaansa ole olemassa. Syömishäiriöiden leviäminen voidaan siis nähdä osana kulttuurista globalisaatiota, jota joukkoviestintä, nykyisesti erityisesti internet, vauhdittaa.

2.2 Ruoasta kieltäytyminen identiteetin rakennusvälineenä

Syömättömyyttä ja yhteiskunnallisesta normista poikkeavaa syömiskäyttäytymistä lähestytään usein mielenterveyden kysymyksenä. Tämä on ymmärrettävää, sillä syömishäiriöt ovat diagnosoituja mielenterveyden häiriöitä. Lääketieteellä on kulttuurissamme hegemoninen asema sairauksien määrittelyssä (Torkkola 2008, 16). Lääketiede mielletään objektiivisen tiedon tarjoajaksi, eikä määritelmien siksi ajatella olevan kulttuurisesti tuotettuja. Terveksiä ja sairauksia kuitenkin tuotetaan monissa yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa käytännöissä (emt.), joista lääketiede on vain yksi. Ruoalla ja syömisellä kapinointia on ollut olemassa kauan ennen syömishäiriön tautiluokituksia. Syömättömyys voi tarkoittaa sairauden lisäksi hyväksynnän hakemista tai itsensä ilmaisua.

Diagnoosit, määrittelyt ja luokittelut ovat aikansa mukaisia ja ihmisten tekemiä. Ne tarkentuvat ja muuttuvat jatkuvasti. Laihuushäiriöstä eli anoreksia nervosasta raportoitiin ensi kerran 1800-luvun lopussa. Tuolloin sekä brittiläinen lääkäri William Gull että ranskalainen lääkäri Charles Lasègue kuvailivat erityisesti nuorille naisille ominaisen itsensä nälkään näännyttämisen tilan, joka heidän mukaansa aiheutui todennäköisesti useista tunne-elämän tekijöistä. (Nasser 1997, 1)

Syömättömyydellä on kuitenkin ollut erilaisia yhteisöllisiä, kulttuurisia ja uskonnollisia merkityksiä

jo kauan ennen diagnoosien muotoilua. Ruoasta pidättäytyminen on tuttua niin kristinuskosta kuin muista maailmanuskonnoista (Puuronen 2008, 189). Syömiseen ja ruokaan liittyviä riittejä ovat esimerkiksi paastoaminen ja ruokien uhraaminen. Anne Puurosen (ema.) mukaan syömättömyys voidaan ymmärtää kahdella tavalla. Se voi olla kielteinen toimintatapa eli pidättymistä maailman tarjoamista houkutuksista. Tällä tavoin voi esimerkiksi kapinoida yhteiskunnan normeja vastaan. Toisaalta syömättömyyttä voidaan pitää myönteisenä henkisenä kasvuna, tulemisena paremmaksi ihmiseksi. Tällöin syömiseen säännöstely koetaan pikemminkin puhdistautumisena kuin kapinana. Ruoka ei siis ole pelkästään elimistön polttoainetta. Kautta aikojen se on ollut ”vahva semioottinen väline, merkki ja sosiaalinen merkitysten välittäjä kaikkialla maailmassa” (Puuronen 2008, 189).

Ruoan esteettisyyden merkitys korostui 1900-luvulla ja ruoasta tuli esittävän kulutuksen väline. Koska ruoan saatavuus ei ole ongelma (länsimaissa), tapa suhtautua ruokaan vain ravintona ei riitä erottautumiseen muista ihmisistä. Nyky-yhteiskunnassa omaa identiteettiä ilmaistaan ruokakieltäymysten kautta. (Puuronen 2008, 190) Ruoasta ja etenkin siitä, mitä ei syödä, on siis tullut osa identiteettiä ja sen rakennustyötä. Puurosen mukaan ”nykyihmiselle ei ole ollenkaan yhdentekevää, mitä hän syö tai jättää syömättä. Samalla ruokalautasella ovat niin yksilön arvot, kulttuurinen suvaitsevaisuus, ekologinen jalanjälki, ihmiskunnan globaali tila, maailmankatsomus, katu-uskottavuus ja moraalit kuin addiktiokin”. (Ema.,) Ruoalla siis vastataan itselle ja muille kysymykseen, kuka minä olen. Syötävät ja syömättä jätettävät asiat ilmentävät perustavalla tavalla yksilöä itselleen ja muille.

Mari K. Niemen (2008, 9) mukaan kieltäytymisellä ihmiset tavoittelevat usein ”jotakin heiltä pakenevaa, taakse jäänyttä tai ihanteeksi nostettua”. Hänen mukaansa kieltäytymisen syyt eivät kuitenkaan ole selviä, ja esimerkiksi ”anorektiseksi liukunut nuori taas on saattanut lähteä itsekurin ja kieltäymysten tielle tavoitteenaan tulla paremmaksi ihmiseksi ja elää terveellisemmin. Tavoitteet ja todellisuus eivät kuitenkaan aina kohtaa, eikä kieltäytyminen välttämättä tuota sitä lopputulosta, jota tavoiteltiin”. (Ema., 16) Syömishäiriöinen pyrkii käyttäytymisellään siis ennen kaikkea paremmaksi ihmiseksi, mutta hän tekee sen tavallaan liian hyvin.

Itsensä paremmaksi muuttaminen ruoasta kieltäytymisen kautta ei kuitenkaan lähde vain henkilöstä itsestään eikä suuntaudu vain häneen. Identiteettityö heijastelee myös yhteiskunnan arvostuksia. Itsensä paremmaksi muuttaminen ”rakentuu osana ajassa vallitsevan arvoilmapiirin omaksumista ja oppimista” (Puuronen 2008, 211). Syömisessä ja syömättä jättämisessä tiivistyy tekoja ja tapoja, joita ”nykyihmiseltä odotetaan ja jotka näyttäytyvät kulttuuristen arvostusten ja ihanteiden mukaisena ’oikein tekemisenä’” (ema.). Syömishäiriöissä näitä ihanteita ja odotuksia pyritään täyttämään liian tunnollisesti. Puurosen mukaan hyveellisyyden ja itsensä paremmaksi tekemisen

tavoite suorastaan vaatii kansalaiselta kieltäytymistä kaikenlaisen suorittamisen, itsensä hallitsemisen, terveyden edistämisen kuin kauneudenkin nimissä. Tätä vaatimusta itsensä ja ruumiinsa hallinnasta kuullaan ja omaksutaan esimerkiksi terveysneuvonnasta ja mainoksista. (Ema., 215) Vaikka ruoasta kieltäytyminen saattaa näyttytyä itsenäisenä ja yksilöllisenä valinta, taustalla vaikuttavat yhteiskunnalliset odotukset ja vaatimukset.

Sairauden kehyksen sijaan laihuus voidaan hahmottaa myös henkilökohtaisena oikeutena ja valintana. Nyky-yhteiskunnassa laihuuden tai laihtumisen ”vapautta” edustavat ja edistävät internetin pro ana- ja pro mia -blogit, -sivustot ja -keskusteluryhmät. Ne painottavat anoreksian ja bulimian hyötyjä sekä tarjoavat vinkkejä alipainon ylläpitämiseksi. Ilmiö nousi median kiinnostuksen ja kauhistelun kohteeksi 2000-luvulla. (Day & Keys 2009, 87). Pro ana on lyhenne sanoista pro anorexia eli anoreksian puolesta (Aamulehti Sunnuntai Asiat -liite 17.4.2011).

Kuten useissa muissakin nettiyhteisöissä, myös pro ana -palstoille kirjoittavat saavat ajatuksilleen tukea toisiltaan. Pro anat ja pro miat kokevat, että anorektinen tai buliminen käyttäytyminen kuuluu yksilön oikeuksiin, eikä siihen tule puuttua vastoin henkilön omaa tahtoa. Näkökulma näyttytyy vastakkaisena lääketieteen tulkinnalle, jonka mukaan laihuuden ihannointia, puolustelua ja hoidon vastustelua voidaan pitää sairauden oireina eli syömishäiriön ilmentyminä (ks. alaluku 2.1.). Aamulehden artikkelissa (Sunnuntai Asiat -liite 17.4.2011) ylilääkäri tyrmää näkemyksen, jonka mukaan anorektista elämäntyyliä pitäisi ymmärtää ja lääketieteen ajatusmalleja muuttaa, ja vetoaa syömishäiriöihin liittyvään kuolemanriskiin. Pro ana- ja pro mia -sivustoille onkin vaadittu sensuuria, koska niiden epäillään sairastuttavan ”terveitä” tyttöjä ja naisia syömishäiriöihin. Sivustoille altistumista on tutkittu hyvin vähän.

Toisaalta internetin käyttäjiä pidetään yleisesti valveutuneina ja kriittisinä sen sisältöjä kohtaan. Pro ana- ja pro mia -sivustojen onkin katsottu tarjoavan ei-tuomitsevan ympäristön tytöille ja naisille, joiden (syömishäiriöistä) käytöstä ei valtaviikulttuurissa suvaita. Yksi sivustojen tärkeä funktio onkin sellaisten anoreksian ja bulimian merkitysten esittäminen, jotka on suljettu pois hallitsevasta diskurssista. Sivustot ovat eräänlainen vaihtoehtomedia ja -yhteisö. Anoreksian esittämisen valintana ja elämäntapana voi nähdä lähenevän sellaista feminististä näkemystä, jonka mukaan anoreksia on ymmärrettävä reaktio naisille asetettuihin sosiokulttuurisiin paineisiin. Internetiä on pidetty sopivana tilana näiden paineiden purkamiseen, koska siellä naiset ja tytöt saavat itse määritellä toimintansa ja kokemuksensa. (Day & Keys 2009, 87–88)

Naisille asetettujen paineiden vastustaminen pro ana ja pro mia -palstoilla on kuitenkin hyvin ristiriitaista. Kulttuuristen normien ja valtakurssien myötäilyn ja vastustuksen rajat on havaittu

häilyviksi. Sivustoilla esimerkiksi edistetään monien kritisoimaa laihuusideaalia mediasta napattujen laihojen julkisuuden henkilöiden kuvien avulla. Suhde tuon ideaalin saavuttamiseen ei silti ole suoraviivainen. Toisinaan kirjoittajat kyseenalaistavat esimerkiksi sen naistenlehdissäkin esiintyvän näkemyksen, että median asettama ideaali olisi mahdollista saavuttaa tiukan dieetin ja kuntoilemisen avulla. Tässä mielessä kyseiset sivustot ovat kriittisempiä kauneusideaalia kohtaan kuin valtavirtamedia. (Day & Keys 2009, 89–90)

Kirjoittaessaan ruumista ja ravinnosta sivustojen käyttäjät tulevat kuitenkin uusintaneeksi samaa uskonnollisävytteistä retoriikkaa kuin populaarimedia ja terveyden ammattilaiset. Tällaisissa diskursseissa ruokailu yhdistetään (edellä käsiteltyihin) moraalisuuden, pyhyiden ja synnin teemoihin. Myös näkemys anoreksiasta valintana ja vapautena näyttäytyy ristiriitaisena. Sivustoilla anoreksialla on suorastaan autoritääriinen ”ääni”, joka käskää ja sanelee tietyt säännöt. Tältä kannalta pro ana -ilmiö ei vaikuta kovinkaan vapauttavalla tai valinnaiselta. Feministitutkijoiden mielestä ana-palstat pohjaavat lopulta samoihin patriarkaalisiin käsityksiin, joita niiden katsotaan vastustavan: naisen ruumiin ja halujen kontrolloimiseen. Vaikka kyseisillä palstoilla hoitoa vastustavat kirjoitukset voidaan nähdä uhmuna ulkopäin tulevaa kontrollointiyritystä vastaan, vastustus peittyy lopulta itsekontrollin ja itsekurin alle. Ne puolestaan nojaavat kulttuurisesti vallalla oleviin ideaaleihin. (Day & Keys 2009, 90–93)

Kieltäytyminen ruoasta voi siis olla myös identiteetin rakentamiseen ja yhteisöön kuulumiseen liittyvä valinta. Vaikka kyseessä on henkilökohtainen kamppailu, valintojen tekeminen tapahtuu kulttuurin tai yhteisön kontekstissa. Syömishäiriöihin yhdistetään erilaisia merkityksiä, mutta niiden tulkintoihin liittyy erottamattomasti kysymys siitä, mistä ruoan ympärillä pyörivä, laihduttamista vaativa ajatusmaailma on lähtöisin. Pro ana -ilmiössä, kuten syömishäiriöitä käsiteltäessä yleisemminkin, ilmiön leviämiseen yhdistetään usein media. Implikaatio tuntuu monta kertaa olevan, että viestimet eivät vain hämmennä ulkonäkövaatimusten soppaa, vaan ne ovat paljolti sen keittäneetkin.

2.3 Sairas media sairaassa kulttuurissa

Media – johon tässä yhteydessä siis sisällytän ennen muuta perinteiset joukkoviestimet – on kytketty ja kytketään syömishäiriöihin monin tavoin. Tapoihin, joilla median roolia lähestytään, liittyy usein syyllistämisen tematiikka. Esimerkiksi laihdutusjuttujen, mainoksissa esiintyvien mallien ja jopa kansakunnan lihomisesta varoittavien uutisten uskotaan lietsovan ulkonäköpaineita ja tyytymättömyyttä omaan ruumiiseen. Median vaikutus syömishäiriöiden syntyyn vaikuttaa

itsestään selvältä, vaikka samalla esimerkiksi lehdet myös jatkuvasti varoittavat syömishäiriöistä ja jakavat tietoa niiden oireista ja tunnusmerkeistä. Ruumiin koon osalta mediassa esitetään suosituksia, varoituksia ja ideaaleja, jotka saattavat olla ristiriidassa keskenään. Seuraavaksi tarkastelen, millä tavoin media ja syömishäiriöt on yhdistetty toisiinsa.

Syömishäiriöistä puhuttaessa nostetaan usein esiin kysymys niiden aiheuttajista. Syyllisiä etsitään varmaankin siksi, että lääketiede tai psykologia ei ole pystynyt löytämään häiriölle mitään yksittäistä syytä (ks. 2.1). Syömishäiriöt yhdistetään usein kulttuurin ulkonäkökeskeisyyteen ja sen etenkin tytöille ja naisille asettamiin paineisiin. Näitä paineita luodaan ja levitetään mediassa. Lotta Hällströmin (2009, 97) mukaan ulkonäköön liittyy yhä enemmän odotuksia, yhä suurempia vaatimuksia ja suorituspaineita. Ulkoisen olemuksen rooli yhteiskunnassa on yhä korostuneempi, ja ylipainoisten ajatellaan olevan automaattisesti onnettomia. Saman toteaa lihavuuden esittämistä eritellyt mediatutkija Katariina Kyrölä (2007, 53). Kyrölä mukaan lihavuutta ei pidetä kulttuurissamme viehättävänä ominaisuutena. Ruumiin kokoa ja muotoa voidaan jopa pitää ”keskeisenä merkinä yksilön henkisistä ja sosiaalisista valmiuksista sekä itsehallintakyvystä” (ema., 53). Toisin sanoen ylipainoisen ihmisen oletetaan olevan ulkomuotonsa takia sosiaalisesti ja henkisesti heikompi kuin normaalipainoisen. Ruumiin koon arvostukset luovat paineita painontarkkailuun ja laihana pysymiseen, joista myös syömishäiriöissä on suurelta osin kysymys. Lihomista pelätään, koska se laskee henkilön arvoa sosiaalisella asteikolla. Jatkuvia dieettejä pidetään naisilla täysin normaaleina (Hällström 2009, 100).

Median on ajateltu olevan merkittävä tekijä syömishäiriöiden puhkeamisessa, sillä edellä kuvatut laihtumisen vaatimukset ja suorituspainet ovat näkyvästi esillä painetuissa ja sähköisissä viestimissä. Lehtiä ja televisiota syytetään usein liian laihojen ruumiiden esittämisestä. Joukkoviestinnän suosimat kuvat leviävät laajalle ja muokkaavat, tietoisesti tai tiedostamatta, suurten ihmisjoukkojen käsitystä siitä, mikä on kaunista ja hyväksyttävää ja mikä taas ei. Usein median ruumiit toimivat esikuvina, joihin katsoja, kuulija tai lukija vertaa itseään. Tarjolla on malleja, joita on mahdotonta toteuttaa. Siten media kasvattaa tyytymättömyyttä omaan ruumiiseen, mikä lisää syömishäiriöiden riskiä (Mustonen 2001, 132–133). Erityisesti median antamista vaikutteista lapsille ja nuorille on huolestuttu. Kaupallisten viestinten maailma on ristiriitainen: mainoksissa nuorille tuputetaan roskaruokaa ja herkkuja, mutta toisaalta nuorten pitäisi olla laihoja, lihaksikkaita ja uhkearintaisia, mallien kopioita (Mustonen & Salokoski 2007, 63). Mediakasvatuksen tutkijat Anu Mustonen ja Tarja Salokoski eivät pidä mediaa kuitenkaan ainoana syyllisenä syömishäiriöihin. Heidän (emt., 63) mielestään syömishäiriöiden takana on useita psyykkisiä, sosiaalisia ja tekijöitä, mutta media ”lisää vettä myllyyn ja saattaa näin ollen olla hyvinkin suuri riskitekijä joidenkin lasten ja nuorten kohdalla joko lisäämään ongelmia tai synnyttämällä niitä”.

Ainakin Pohjois-Amerikassa ideaalin naisruumiin koko on kuitenkin pienentynyt viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana. Aiemmin mallit painoivat noin 8 prosenttia vähemmän kuin naiset keskimäärin, mutta nykyään ero on 23 prosenttia.¹ Lähes kaikkien mallien painoindeksi oli 17,5 tai sen alle, mikä täyttää yhden laihuushäiriön lääketieteellisistä kriteereistä. Miesmallit ovat vuosien saatossa muuttuneet yhä lihaksikkaammiksi. (Brown & Witherspoon 2002, 153–170) Toisaalta joukkoviestintien roolia syömishäiriöiden puhkeamisessa ei pidetä enää yhtä merkittävänä. Kuvia laihoista ruumiista ruumiinkuvia ja ideoita itsensä näännyttämisestä jaetaan erilaisissa internetin pienyhteisöissä (esim. pro ana). Niiden kautta monet nuoret muodostavat mielipiteitään ja kierrättävät ideoitaan; he eivät saa niitä niinkään valtavirtamedian kautta. (Eckermann 2009, 10–11)

Toisaalta kaupallisten viestintien lietsoman pinnallisen ja suorituskeskeisen kulttuurin lisäksi syömishäiriöistä syytetään myös niiden välittämää terveysvalistusta. Lehdissä kirjoitetaan esimerkiksi ravintosuosituksista ja liikunnan vähimmäismääristä. Terveysvalistuksen varjolla ihmisille kaupataan esimerkiksi erilaisia laihdutustuotteita (Hällström 2009, 103). Painon tarkkailua tosin vaatii myös ei-kaupallinen terveydenhuoltojärjestelmä, joka Hällströmin (emt., 104) mukaan jaottelee ihmiset normaalin ja epänormaalin määritelmiin erilaisten indeksien ja taulukoiden avulla. Huolestuneet terveydenhuollon asiantuntijat esittelevät lihavuustilastoja säännöllisesti myös mediassa. Ihmisten taulukointi laihoihin ja lihaviin, onnellisiin ja onnettomisiin voi vahvistaa käsitystä itsen riittämättömyydestä. Syömishäiriöt alkavatkin usein siten, että aletaan tavoitella terveellisempää elämäntapaa, johon terveysalan viranomaisetkin kannustavat. (Emt., 104–107) Pelotteleva tapa kertoa ylipainon terveysvaikutuksista lisää lihomisen pelkoa. Neuvoja ja ohjeita laihdutukseen, jumppaamiseen sekä väärin ruokien välttämiseen löytyy mediasta paljon. Esimerkiksi juuri naistenlehdet julkaisevat laihdutusvinkkejä säännöllisin väliajoin.

Laihdutusvaatimuksia ja lihavuuden pelkoa voi huokua myös niin sanotusti rivien väleistä. Arkiajattelussa ja terveydenhuollossa saatetaan olettaa, että median tehtävä olisi välittää yleisölle neutraaleja, objektiivisia tosiasioita terveydestä (Kyrölä 2007, 50). Silti vallitsevia kauneusnormeja vahvistetaan vähintäänkin epäsuorasti myös objektiivisiksi tarkoitetuissa uutisteksteissä. Mediatutkija Katariina Kyrölä keräsi vuosilta 2004 ja 2005 Helsingin Sanomista kaikki artikkelit, joissa mainittiin sanat ylipaino ja/tai lihavuus (ema., 49). Erittely osoitti, että jutut rakensivat monin tavoin uhkakuvia lihavuudesta. Median erilaisia keinoja kasvattaa lihavuuden pelkoa olivat muun muassa lihavuuskriisin julistus mittojen ja numeroiden avulla, lihavuuden esittäminen siirrettävänä ja ihmisistä irrallisena kohteena ja suuntautuminen tulevaisuuteen kauhistelemalla lasten jatkuvaa lihomista. (Ema., 54) Kyrölän mukaan jutuissa tiedostettiin, että laihdutuspuhe voi olla haitallista

¹ Tutkimus ei tosin ota kantaa siihen, onko naisten keskimääräinen paino noussut kolmen vuosikymmenen aikana ja onko tätä otettu huomioon.

lapsille ja suistaa syömishäiriöihin. Haitallisia vaikutuksia pyrittiin estämään puhumalla laihduttamisen sijaan painonhallinnasta ja käyttämällä muita kiertoilmaisuja. (Ema., 69) Laihduttaminen tuotiin uutisjutuissa esiin positiivisena asiana. Sitä tarjottiin ratkaisuksi muun muassa koulukiusaamiseen ja mielenterveysongelmiin, kuten masennukseen. (Ema., 70)

Media ei siis vaikuta syömishäiriöiden esiintymiseen pelkästään kuvastojensa ja niiden toisteisuuden kautta. Haitallisena pidetään myös tekstisisältöä. Amerikkalaisten lastentautitutkijoiden selvityksen (van den Berg et al 2007, 30) mukaan teini-ikäisten tyttöjen terveellinen, epäterveellinen ja äärimmäinen laihdutusikäytyminen oli sitä yleisempää, mitä enemmän he lukivat aikakauslehtiä (magazines). Tutkimuksessa nuorille tehtiin kahdesti kyselytutkimus sekä pituuden ja painon mittaukset. Ensimmäinen otos koostui 4 746 nuoresta, jotka olivat 7–12-luokkalaista. Viiden vuoden kuluttua tutkimuksen toiseen vaiheeseen osallistui vähän yli puolet ensimmäisestä otoksesta. (Ema., 32) Epäterveellisten laihdutuskeinojen käyttämisen todennäköisyys oli kaksi kertaa suurempi lehtiä useimmin lukevilla kuin niillä, jotka eivät lukeneet lainkaan laihdutusta käsitteleviä artikkeleita. Tutkimuksessa epäterveellisillä laihdutuskeinoilla tarkoitettiin muun muassa paastoamista, aterioiden jättämistä väliin ja tupakoinnin lisäämistä. Äärimmäinen laihdutusikäytyminen oli kolme kertaa yleisempää aikakauslehtiä paljon lukevilla tytöillä verrattuna niihin, jotka eivät lukeneet lehtiä lainkaan. Äärimmäisellä laihdutusikäytymisellä tarkoitettiin esimerkiksi oksentamista ja laksatiivien käyttöä. Vastaavia yhteyksiä ei löytynyt poikien ryhmästä. (Ema., 30) Pitkittäistutkimuksella tutkijat pyrkivät sulkemaan pois sen mahdollisuuden, että heidän esittämänsä seuraus olisikin syy. Jo ennalta laihduttamisesta kiinnostuneet nuoret saattavat nimittäin etsiä ja lukea nimenomaan dieettejä käsitteleviä artikkeleita lehdestä. Aiemmat vastaavat tutkimukset ovatkin olleet lyhytkestoisempia ja niiden tulokset ovat näyttäneet ristiriitaisina. (van den Berg et al 2007, 31)

Tutkimuksessa ei kuitenkaan käy ilmi, miten usein lehtiä on luettu ja kuinka kauan aikaa niiden parissa on vietetty. Toiseksi tutkimuksessa ei selviä, millaisia lehtiä nuoret ovat lukeneet. (Ema., 36) Termi ”magazine” onkin ongelmallinen, sillä se voi sisältää hyvin erilaisia lehtiä. On edelleen vaikea arvioida, tuottaisiko vastaava tutkimus samanlaisia tuloksia Suomessa, vaikka kotimaiset naisten- ja nuortenlehdet imevätkin jatkuvasti vaikutteita maailman naistenlehtitrendeistä. Suomalaista naistenlehtigenreä on tosin kuvailtu erityiseksi ja aikakauslehtimäisemmäksi kuin esimerkiksi brittiläistä (Kivikuru 1996, 62).

On siis mahdollista, että aikakauslehtien ja siten myös naistenlehtien laihdutusjutut ovat syömishäiriöiden riskitekijöitä, ainakin nuorilla. Mikä sitten olisi ratkaisu ongelmaan? Amerikkalaistutkijat (van den Berg et al 2007, 36) ehdottavat, että nuorten altistumista

mahdollisesti haitallisille mediaviesteille pitäisi ehkäistä. Heidän mielestään myös medialukutaitoa täytyy parantaa. Tutkijoiden mukaan äitien olisi esimerkiksi lakattava tilaamasta lehtiä, joissa laihuusideaali esiintyy vahvasti ja joissa tuetaan laihduttamista. Tutkijoiden mielestä samaiset lehdet pitäisi poistaa myös terveydenhuollon odotusauloista. Muutoksen olisi siis tapahduttava lukijoissa ja tilaajissa eikä mediassa. Nähdäkseni medialukutaitoa on tarpeellista koulua, mutta lehtien tilaamatta jättäminen tuskin tuo ratkaisua, kun samaa materiaalia on tarjolla internetissä moninkertaiset määrät. Toki on helpompi käskää vanhempia olemaan tilaamatta lehtiä kuin neuvoa yksityiskohtaisesti viestimä oikeista toimintatavoista, etenkin jos sellaisia on vaikea määritellä. Miten esimerkiksi laihdutuksesta olisi mahdollista kirjoittaa niin, että juttu ei varmasti millään tavalla kannusta syömishäiriöiden tielle? Vastauksen etsiminen vaatisi oman tutkimuksensa.

Toisaalta esimerkiksi laihojen mallien kuvat ja laihdutusjutut ovat melko ilmeisiä ja ehkä jopa latteita tapoja korostaa laihuusihannetta. Ihmisillä on periaatteessa monia keinoja torjua mediassa tarjottua ideaaliruumista ja suhtautua laihdutusvinkkeihin kriittisesti. Tämä ei silti tarkoita, että laihan ruumiinideaalin vahvistaminen olisi hyväksyttävää. Käytännössä kriittinen suhtautuminen vaatii jatkuvaa ja aktiivista kamppailua median luomia ja toistamia ihanteita vastaan. Tästä huolimatta ei voida olettaa, että jokainen syömishäiriötä sairastanut on alun perin esimerkiksi median levittämän laihan mallin kuvan uhri. Saukon (1995, 46) mukaan anorektikoiden yleistäminen kulttuurin uhreiksi onkin vain yksi tapa ymmärtää heihin kohdistuvia vaikutus- ja hallintapyrkimyksiä.

3. Naistenlehti todellisuuden rakentajana – kulttuurinen viestintäkäsitys

Tutkimukseni lähtökohtana on kulttuurinen käsitys viestinnästä, jonka pohjalta viestintä ymmärtyy yhteisölliseksi ilmiöksi ja toiminnaksi, jossa tuotetaan ja ylläpidetään sosiaalista todellisuutta.

Hahmottelen tämän luvun aluksi yleisesti, mitä viestinnän yhteisöllisyys joukkoviestintätutkimuksen osalta tarkoittaa. Tämän jälkeen pohdin, miten nimenomaisesti naistenlehdet toimivat todellisuuden rakentajina. Tarkastelu luo pohjaa empiirisille erittelyilleni lukujen 7 ja 8, jossa etsin vastauksia siihen, miten ja millaista todellisuutta suomalaiset naistenlehdet rakentavat syömishäiriöistä.

Tutkimukseni ponnistaa kulttuurisesta viestintäkäsityksestä, jonka merkittävimpiä edustajia on yhdysvaltalainen kulttuurinen mediatutkija James W. Carey. Toisin kuin joukkoviestintätutkimuksen kenttää pitkään hallinneessa viestinnän siirtojäsenyyksessä kulttuurisesta lähtökohdasta viestintä nähdään yhteisöllisenä prosessina. Careyn (1975/1994) hahmotteleman, hänen itsensä rituaaliseksi kutsuman määrittelyn pohjalta viestintä on ”symboliprosessi, joka tuottaa, pitää yllä, korjaa ja muuntaa todellisuutta” (emt., 88). Kyse on toisin sanoen enemmästä tai muustakin kuin tiedon välittämisestä ja todellisuuden kuvaamisesta. Joukkoviestinnän prosesseissa, sen tuottamisessa ja välittämissä esityksissä, rakennetaan ja muokataan oleellisesti myös identiteettejä. Tämä tapahtuu tekemällä jotakin yhteiseksi ja sulkemalla jotakin muuta pois. Joukkoviestinnällisen yhteisyyden tuottaminen perustuu siis esityksellisille sisään- ja ulossulkemisille.

Tämä laajemminkin kulttuurisesti suuntautuneen joukkoviestintä- ja mediatutkimuksen taustalla vaikuttava yhteisöllinen viestintäkäsitys nähdään usein vastakohtana viestinnän siirroksi ymmärtävälle käsitykselle. Jo sanakirjamääritelmien mukaan viestintä on levittämistä, lähettämistä, siirtämistä ja tiedon jakelua. (Carey 1994, 82; myös Williams 1983) Viestintää on kuvailtu myös keinoksi pitää yhteyttä kahden tai useamman henkilön tai paikan välillä ja kyvyksi kulkea paikasta toiseen (Bennett et al 2005, 47). Joukkoviestintätutkimuksen perinteessä viestinnän merkityksellistäminen siirroksi kytkeytyy liikenteen ja liikennevälineiden teknologiseen historiaan. Vielä 1800-luvulla niin tiedonjakelua kuin liikennettäkin nimitettiin ”kommunikaatioksi”, mikä liittyy siihen, että viestit liikkuivat fyysisesti paikasta toiseen ajan liikennevälineiden kuljettamina. Teollistumisen edetessä ja viimeistään lennättimen keksimisen myötä liikenteen ja viestinnän käsitteellinen ykseys kuitenkin hajosi, kun viesti ja sitä kuljettanut väline erosivat materiaalisesti toisistaan. Mielikuva siirrosta on silti säilynyt. (Carey 1994, 82–84)

Tietoteoreettisesti siirtomalli pohjaa realismiin eli näkemykseen, että todellisuus itsessään on olemassa sitä koskevista käsityksistä ja esityksistä riippumatta, mutta sitä voidaan viestinnän avulla paljastaa ja kuvata (Carey 1994, 90). Nojaututtaessa siirtomalliin pohjalta tarkastelu suuntautuu arvioimaan sitä, vastaavatko todellisuudesta laaditut kuvaukset todellisuutta vai eivät.

Carey (1994, 85) kuitenkin muistuttaa, että yhteisöllinen – tai Careyn omaa terminologiaa käyttäen rituaalinen – viestintäkäsitys on siirtomallia vanhempi. Hänen (ema., 85) mukaansa rituaaliseksi ymmärretty viestintä ”kytkeytyy sellaisiin termeihin kuten yhdessä jakaminen, osallistuminen, yhteen liittyminen, kumppanuus ja yhteisen uskon omistaminen” (ema., 85). Missä siirtomalli korostaa sanomien levittämistä tilassa, siinä rituaali- tai yhteisyysnäkökulmasta olennaisinta on yhteisten uskomusten esittäminen ja säilyttäminen ajassa. Yhteisöllinen viestintäkäsitys siis korostaa sitä, että viestintä on yhteisten uskomusten vahvistamista ja säilyttämistä, ei (pelkästään) merkkijärjestelmien ulkopuolella sijaitsevan todellisuuden kuvaamista. Sanojen ”viestintä” ja ”yhteisö” (communication/community) läheisyys ja yhteinen etymologinen historia tuovatkin esiin yhteisöllisen viestintäteorian kannalta tärkeän seikan: yhteisö ei vain ole olemassa ja satu kommunikoimaan, vaan yhteisöt ovat muodostuneet ja muotoutuneet alati muuttuvien viestintämuotojensa kautta (Bennett et al 2005, 50; viestintä-termistä suomalaisessa tutkimuksessa ks. Pietilä 2000). Näin ajatellen viestintä siis tuottaa yhteisön ja ylläpitää sitä. Joukkoviestintään sovellettuna: sen symbolimuotojen – siis erilaisten mediaesitysten – rakentaminen, käyttö ja ymmärtäminen kutsuvat todellisuuden olemaan (Carey 1994, 89–90).

On syytä huomata, että Carey korostaa viestinnän yhteisyysnäkökuvan yhtymäkohtia siirtomalliin. Hän (1994, 85) katsoo muun muassa, että molemmat viestintäkäsitykset juontuvat uskonnosta. Viestinnän siirtomalli syntyi tutkimus- ja löytöretkien myötä. Poliittisia ja kaupallisia tavoitteita tärkeämpiä päämääriä olivat retkien uskonnolliset motiivit. Tavoitteena oli levittää kristinuskoa joka puolelle maailmaa ja perustaa sen ympärille uusia yhteisöjä. Alun perin siirtomallin mukainen viestintä oli siis Sanan siirtoa. (Ema., 83)

Rituaalimalli taas on jo nimensä puolesta yhteydessä uskonnollisuuteen. Nimi korostaa rukouksen liturgian ja seremonian merkitystä. (Carey 1994, 85) Rituaalisen viestinnän merkitys ja voima ovat yhteisessä kokemuksessa, toistossa ja tuttuudessa. Viestinnän avulla muotoutuu kuva todellisuudesta, jota toisto ja yhteisyyden kokemus muuntavat eletyksi todellisuudeksi. (Ema., 91)

Careyn hahmotteleman viestinnän rituaalimallin yhteisöllistä lähtökohtaa voidaan soveltaa hedelmällisesti myös naistenlehtiin ja niiden syömishäiriöitä koskevaan kirjoitteluun. Yhteisöllisen lähtökohdan pohjalta on mahdollista ajatella, että mitä enemmän ja toisteisemmin syömishäiriöistä

naistenlehdissä kirjoitetaan, sitä vahvemmin kirjoittelussa esitetyt näkemykset muuntuvat vakiintuneiksi. Naistenlehti tuottaa rituaalisesti selviytymistarinoita, joihin lukijat voivat samastua. Tarinoiden tuttuus ja toisto sitovat lukijan naistenlehden yhteisöön. Saman kaavan toistaminen on tärkeää, jotta lukijat hakisivat yhteisyyden kokemusta naistenlehden parista yhä uudestaan.

Joukkoviestinnän esityksissään rakentama ja tarjoama todellisuus kuitenkin muokkautuu ja jopa muuttuu jatkuvasti uusissa symbolisissa käytännöissä. Naistenlehtienkin symbolimuodoilla, vaikkapa jo yhdellä artikkelilla, on periaatteessa ”kyky tuottaa rajattomasti ilmaisia” (Carey 1994, 91). Näiden lehtien sisältämät kertomukset muuntuvat lehtijutusta toiseen ainakin hieman, ja niissä on mahdollista tuoda esiin esimerkiksi valtavirrasta poikkeavia tulkintoja syömishäiriöistä. Samaan aikaan kerrottujen tarinoiden on säilytettävä riittävä tuttuus ja samastuttavuus, joten muutokset voivat tapahtua vain hitaasti.

3.1 Joukkoviestinnän symboliprosessit ja valta

Kun viestintää ja tässä nimenomaisesti joukkoviestintää lähestytään yhteisyysnäkökulmasta eli todellisuuden symbolivälitteisenä rakentumisprosessina, esiin nousee väistämättä kysymys esityksellisestä tiivistämisestä ja supistamisesta. Carey (1994, 91) käyttää esimerkkinään kartan piirtämisestä ja havainnollistaakseen, miten kulttuurisissa esityksissä on pakko keskittyä suuriin linjoihin ja tärkeimmiksi katsottuihin osiin todellisuudesta. Monimutkaista ja yksityiskohtia pursuavaa todellisuutta on mahdoton toisintaa symbolisessa prosessissa; se perustuu valikointiin ja karsintaan. Sisään- ja ulossulkemiseen pohjautuessaan ne puolestaan kytkeytyvät erilaisiin valtasuhteisiin ja -rakenteisiin.

Tietoteoreettisesti ajatellen viestinnän yhteisyyttä korostavassa käsitystavassakaan ei siten ole kyse siitä, että todellisuutta ei olisi lainkaan olemassa ilman viestintää. Todellisuus on olemassa, mutta *meille* se tulee tuotetuksi ja ymmärretyksi aina vain symbolisissa prosesseissa, joista keskeisimpiin joukkoviestintä edelleen kuuluu. Todellisuus, jota viestimet tuottavat, on vain yksi rajallinen ja tietynlainen versio todellisuudesta. (Carey 1989, 25).

Samaan aikaan kun mediaesitykset rakentavat, ylläpitävät ja muokkaavat sosiaalista todellisuutta, ne tarjoavat tietyllä tavalla rakentuneita tulkinnallisia järjestyksiä monimutkaisena, jopa kaoottisena näyttäytyvään maailmaan. Mediaesitysten tasolla nämä järjestykset ilmenevät usein tavoissa, joilla asioita ja asianosaisia juttuihin valikoidaan sekä asetetaan niitä jutuissa erilaisiin yhteyksiin ja keskinäisiin suhteisiin. Carey (1989, 28) kuitenkin muistuttaa, että mikään symbolisesti luotu

järjestys ei ole pysyvä, jollei sitä jatkuvasti ylläpidetä. Näin ollen ei ole ihme, että totutuista todellisuuden tulkinnoista halutaan usein pitää tiukasti kiinni.

Tulkinnallisten järjestysten esityksellisessä tuottamisessa aktualisoituu oleellisella tavalla joukkoviestinnän valta, jonka merkitystä ei 2000-luvullakaan voi väheksyä. Viestimet toistavat rituaalisesti tiettyjä tulkintakehyksiä todellisuudesta, ja tulkinnat leviävät laajalle. Esimerkiksi uutisjournalismissa nämä kehykset ovat varsin elitistisiä esittäessään erilaiset yhteiskunnalliset kysymykset ennen muuta valtaapitäville ja erilaisille asiantuntijoille kuuluviksi (Ridell 2005, 29). Vaikka median valta on diskursiivista, sen esityksissään rakentamat todellisuudet ovat samalla todellisuuksia, joissa elämme – joissa todellisuus on meille totta.

Naistenlehdet tuottavat omia versioitaan todellisuudesta, ja esimerkiksi syömishäiriöiden osalta niiden diskursiivista valtaa voidaan pitää vähintäänkin yhtä suurena, joskin luonteeltaan toisenlaisena, kuin vaikkapa uutisjournalismin. Onkin ehdottoman tärkeää tutkia, millä tavoin naistenlehtien teksteissä rakennetaan todellisuutta syömishäiriöistä, millaisena syömishäiriöt näiden lehtien teksteissä rakentuvat sekä millaisia järjestyksiä niitä koskien pidetään kirjoittelulla yllä.

3.2 Naistenlehtitekstien tuottamisen ja tulkinnan genrevälitteisyys

Kulttuurisen viestintäkäsityksen mukaan naistenlehdet siis rakentavat todellisuutta nostamalla siitä esiin tiettyjä puolia, mikä luo tilaisuuksia vallankäytölle ja tiettyjen totuttujen käsitysten vahvistamiselle. Todellisuuden rakentamistapoja kuitenkin rajaavat naistenlehdille ominaiset esitystavat ja käytännöt. Näiden tapojen ja käytäntöjen vuoksi naistenlehtiteksti näyttää tunnistettavasti omanlaisena lajityyppinään verrattuna esimerkiksi uutistekstiin. Sosiokulttuuriseksi tekstikäytännöksi tulkittu käsitys genrestä ponnistaakin vahvasti kulttuurisesta viestintäkäsityksestä (Ridell 2006, 206). Koska olen kiinnostunut naistenlehtiteksteistä genresidonnaisina diskursiivisina rakennelmina, on syytä hieman avata genren käsitettä sellaisena kuin sitä on määritelty ja hyödynnetty narralogiaviritteisessä journalismintutkimuksessa.

Narratologia on kirjallisuustieteen piirissä syntynyt tutkimussuunta ja metodi, jota on kotimaisessa tutkimuksessa ja erityisesti tamperelaisessa tiedotusopissa muokattu journalististen tekstien erittelyyn sopivaksi (ks. Ridell 1990; Pietilä 1995). Yleisemmin puhuen myös journalismin tutkimuksessa katsotaan tapahtuneen 1970- ja 1980-lukujen aikana niin sanottu kielellis-kulttuurinen käänne, jonka myötä erityisesti uutisia alettiin lähestyä kertomuksen näkökulmasta. Käänteeseen sisältyy myös viestinnän luonnetta koskevan käsityksen muuttuminen niin, että uutiset

alettiin nähdä kulttuurisina merkityksen tuottamis- ja uusintamisprosesseina, jotka osaltaan säilyttävät ja potentiaalisesti myös muuttavat yhteiskuntaa. (Pietilä 1995, 5; vrt. Carey 1994)

Narratologisessa journalismintutkimuksessa tekstien puhuttelua koskevat pohdinnat kytketään usein genren käsitteeseen. Tällöin genre ymmärretään ei-tekstuaaliseksi kulttuuriseksi käytännöksi eli kyse on pelkkiä tekstityyppejä laajemmasta ilmiöstä. (Esim. Ridell 1994, 138–139) Toisinaan genre kuitenkin limittyy ja jopa sekoittuu diskurssin käsitteen kanssa. Itse määrittelen diskurssin tässä tutkimuksessa Seija Ridellin (1994, 143) tapaan tiukkarajaisesti tarkoittamaan tekstissä esiintyvien toimituksellisen kertojan ja henkilöiden ”ääniä”.

Genre on kulttuurinen merkityskäytäntö, jonka tekstien tuottajat, tekstit ja yleisöt yhdessä muodostavat niitä yhdistävien konventioiden, puhuttelujen ja odotusten kautta (Ridell 1994, 145). Se vaikuttaa journalistisissa teksteissä sekä niiden tuottamiseen että tulkintaan. Esimerkiksi uutistekstit sisältävät niitä genrelleen tunnusomaisia piirteitä, joista lukijat tunnistavat tekstit uutisiksi ja lukevat niitä uutisina (Pietilä 1995, 96). Genreodotukset saattavat ohjata tekstin lukemista jopa siinä määrin, että uutisen mahdolliset aukkokohtat voivat jäädä huomiotta ja teksti saattaa vaikuttaa ristiriidattomalta (emt., 121). Samoin genre suuntaa tekstin tuottamista: uutista kirjoittavalla toimittajalla on mielessään tietynlainen (kuvitteellinen) lukija, jolle hän tekstinsä osoittaa. Genre määrittääkin niitä sääntöjä ja totuttuja tapoja, joiden kautta tekstien merkityksiä tuotetaan ja tulkitaan. Nämä säännöt ja tavat muovautuvat yhteiskunnallisesti ja historiallisesti, mikä nostaa esiin kysymyksen merkityksellistämisen tasolla käytävästä valtakamppailusta. Geneeriset konventiot ovat nimittäin osaltaan mukana määrittelemässä esimerkiksi sitä, keiden ääni teksteissä pääsee kuuluviin ja miten. (Ridell 1994, 29, 74–75)

Genre on siis ”institutionalisoitunut prosessi, joka säätelee ja organisoii diskurssien rakentumista ja tulkintaa” (Ridell 1994, 147). Genren merkitys on suuri etenkin vallitsevan yhteiskunnallisen järjestyksen ylläpitäjänä, ja sen voi sanoa välittävän merkityksenannon vakiintuneita käytäntöjä. Genre ei kuitenkaan voi täysin määrätä sitä, miten journalistista tekstiä merkityksellistetään, sillä tekstiin jää aina myös ristiriitaista ainesta siihen sisältyvien monien diskurssien vuoksi. (Emt., 147–148)

Millainen sitten on naistenlehden genre ja miten se jäsentää kerronnallisia ratkaisuja ja niihin kytkeytyviä valta-asetelmia juttujen tekstitasolla? Entä millaiseksi naistenlehti olettaa tyypillisen lukijansa, ja millaisiin odotuksiin naistenlehden juttuja vakiintuneesti luetaan? Voiko uutista ja naistenlehtien juttuja edes verrata genrenäkökulmasta toisiinsa?

Jos uutiseen ja naistenlehden pitkään artikkeliin kohdistuvia geneerisiä odotuksia vertailee toisiinsa, niissä voi havaita sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Journalistisen profession oletetaan olevan molempien tuottamisen takana, ja molempia rajaavat journalistiset säännöt eli Journalistin ohjeet. Toisaalta vaikka naistenlehtien katsotaan olevan journalismia, niille ei aseteta yhtä selviä todellisuusvaikutelman tuottamisen ja objektiivisuuden vaatimuksia kuin uutisjournalismille (vrt. Pietilä 1995, 97). Naistenlehden jutun ei odoteta noudattavan uutisen rakennetta tai kertovan todellisuuden olotilan juuri sellaisena kuin se on. Uutisgenren konventiot ovat tältä osin siis vakiintuneempia ja kaavoittuneempia. Naistenlehden juttujen lukijoihinsa kohdistaman puhuttelun puolestaan voi ajatella olevan yhtäältä muuntautumiskykyisempää mutta toisaalta tiukemmin kohdeyleisönsä suuntautuvaa kuin esimerkiksi sanomalehtiutisten. Holmesin (2007, 514) mukaan aikakauslehti on nimittäin perinteisesti sanomalehteä enemmän keskittynyt lukijoihinsa. Aikakauslehden sisältö pohjautuu lukijan oletettuihin tarpeisiin, toiveisiin, pelkoihin ja mielihaluihin, ja myös lehtinimikkeiden kohderyhmät ovat usein tarkoin määriteltyjä. Aikakauslehti pyrkii luomaan lukijoihinsa luottamussiteen, jonka avulla se edistää yhteisöllisten vuorovaikutuksen syntymistä lehden ja lukijoiden välillä sekä lukijoiden kesken. Koska aikakauslehdet tavoittelevat läheistä kontaktia lukijoidensa kanssa, ne seuraavat tarkasti lukijakunnassaan ja koko yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia ja pyrkivät reagoimaan niihin nopeasti. Aikakauslehtien lukijakeskeisyys puolestaan pohjaa niiden taloudelliseen perustaan: tarkoin määriteltyjä lukijasegmenttejä on helpompi myydä mainostajille (ema., 515). Toisaalta myös sanomalehtien tuottamisessa on viime vuosina yhä kasvamassa määrin kiinnitetty huomiota lukijoihin ja heidän kiinnostuksensa kohteisiin – tässä mielessä sanomalehdet ovatkin seuranneet naistenlehtien kulkemaa polkua.

3.3 Naistenlehdet ja syömishäiriöiden todellisuus

Syömishäiriöt ovat sairauksia, joita tuotetaan ja uusinnetaan jatkuvasti kulttuurisesti. Naistenlehdet osallistuvat omalta osaltaan tähän prosessiin tuottamalla omanlaisiaan tulkintoja syömishäiriöiden todellisuudesta. Naistenlehtien geneeriset odotukset vaikuttavat varsin paljon siihen, millaisiksi syömishäiriöt naistenlehtien esittämänä muotoutuvat ja millaisia rajauksia ja valintoja syömishäiriöiden käsittelyssä tehdään.

Syömishäiriöiden rakentumiseen naistenlehtijutuissa vaikuttavat tekstin ulkopuoliset ja sisäiset valinnat sekä kuvien valinta. Yksi keskeisistä syömishäiriöiden rakentumiseen vaikuttavista asioista se, kuka syömishäiriön määrittelee. Usein naistenlehdet valitsevat kanteen tunnetun julkisuuden henkilön, jonka odotetaan kasvattavan lehden irtonumeromyyntiä. Naistenlehdissä syömishäiriöitä

saatetaan tehdä tutummaksi esimerkiksi tällaisen julkisuuden henkilön haastattelun kautta. Toisaalta esimerkiksi terveyteen keskittyvät naistenlehdet saattavat tukeutua asiantuntijalähteisiin pyrkiessään täyttämään lukijoiden odotuksia lehdestä luotettavan terveystiedon tarjoajana. Tällöin syömishäiriö rakentuu sairauden näkökulmasta. Toisaalta syömishäiriöitä voidaan lähestyä myös samaistuttavan selviytymistarinan kautta, jolloin jutun puhujana on usein tavallinen henkilö.

Jutuissa esiintyvien tahojen valinnan lisäksi syömishäiriöiden rakentumiseen vaikuttaa merkittävästi se, missä valossa näiden esiintyjien puheet esitetään. Syömishäiriöistä saattaa siten painottua jokin tietty näkökulma toisten jäädessä syrjemmäs. Näkemysten painottumiseen vaikuttaa myös puhujien asettaminen suhteisiin ja keskusteluyhteyksiin myös jutun rakenteen kautta: esimerkiksi jutun alussa esiintyvät tiedot korostuvat ja lopussa esitetyt saavat vähemmän painoarvoa.

Jutussa esiintyvien tahojen lisäksi jutun otsikointi ja kuvat rakentavat syömishäiriöitä tietystä näkökulmasta. Otsikon merkitys on tärkeä siksi, että se tuo kiteytetysti esiin jutun idean. Tekstien ohella juttuihin valitut kuvat rakentavat käsitystä syömishäiriöistä. Esimerkiksi naisten esittäminen syömishäiriöjuttujen kuvissa rakentaa syömishäiriöitä ennen muuta naisten sairauksina.

Näiden valintojen pohjalta naistenlehti voi rakentaa syömishäiriöitä hyvin eri näkökulmista. Syömishäiriöt voidaan nostaa esiin kulttuurisena ilmiönä esimerkiksi yhdistämällä ne kauneushanteisiin ja muihin suorituspaineesiin. Keskittymällä yksittäisen henkilön kokemuksiin naistenlehti rakentaa käsitystä syömishäiriöistä henkilökohtaisena sairautena. Sen sijaan syömishäiriöiden vakavien seurauksien painottaminen saattaa rakentaa syömishäiriöistä uhkakuvia.

4. Tarkastelussa viisi naistenlehteä – tutkimusasetelma ja -aineisto

Tarkastelen tutkimuksessani naistenlehtien artikkeleissa rakentuvaa käsitystä syömishäiriöistä. Laajemmin tutkimusongelmani kytkeytyy (naistenlehti)journalismin diskursiivisen määrittelyvallan problematiikkaan. Tutkimuksessani naistenlehdet näyttäytyvät sairauksien määrittelemisen areenoina. Vallan näkökulma liittyy naistenlehtien harjoittamaan sairauksien määrittelyyn ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin sairauden ja terveyden välisen rajan vetäminen on aina vallankäyttöä jo itsessään. Tapahtuessaan julkisesti se saa entistä laajemman merkityksen ja mittasuhteet. Toisekseen naistenlehdet pyrkivät jatkuvasti määrittelemään erilaisia sairauksia tavalla, joka ylläpitää lehtien omaa asemaa sairauksien määrittelijöinä. Ongelmana on, että naistenlehdet saattavat toistaa totuttuja ja vallalla olevia käsityksiä sairauksista. Naistenlehtien taloudellisten reunaehtojen ja generisten konventioiden rajaamat käsittelytavat voivat jo lähtökohtaisesti sulkea pois vaihtoehtoisia tapoja nähdä sairauksia. Nähdäkseni naistenlehdillä on erityisen suuri merkitys niiden sairauksien määrittelyssä, jotka koskettavat kyseisten lehtien laajinta kohderyhmää eli naisia. Syömishäiriöt kuuluvat tällaisiin sairauksiin. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, miten naistenlehdet käyttävät valtaansa syömishäiriöiden määrittelyssä.

Tutkimukseni aineisto koostuu viidestä keskenään kilpailevasta, mutta hieman erilaisille lukijaryhmille kohdistetusta suomalaisesta naistenlehdestä. Aineiston erittelyni pohjalta haen vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Ketkä pääsevät puhumaan syömishäiriötä käsittelevissä artikkeleissa?
2. Miten artikkeleissa esitetään, järjestellään ja painotetaan puhujien näkemyksiä?
3. Millaisena ilmiönä syömishäiriö rakentuu näiden valintojen seurauksena?

Tutkimusotteeni on määrällis-laadullinen. Määrällisen analyysin avulla kartoitan syömishäiriöartikkeleiden ominaisuuksia yleistasoisesti: mitä juttutyyppejä ne edustavat, miten pitkiä jutut ovat ja miten paljon ne sisältävät kuvia. Puhujarakenteen analyysin avulla puolestaan selvitän, ketkä pääsevät syömishäiriöjutuissa ääneen ja ketkä ovat jutuissa puhumisen kohteena. Tutkimuksen laadullisessa osiossa tutkin kertojan toimintaa puheiden järjestelijänä, painottajana ja tiivistäjänä. Selvitän, millaisia ovat syömishäiriöartikkeleiden näkökulmat, miten niitä korostetaan, häivytetään ja järjestellään sekä millainen käsitys syömishäiriöstä tämän toiminnan kautta rakentuu.

4.1 Aineistosta ja sen tuottamisesta

Tutkimukseni aineisto koostuu 260:sta vuosina 2007–2011 julkaistusta naistenlehden jutusta, jotka käsittelevät syömishäiriöitä. Keskityn naistenlehtien toimitukselliseen aineistoon, sillä olen kiinnostunut toimituksen ja toimittajien tekemistä valinnoista. Mainokset olen siis rajannut tutkimukseni ulkopuolelle. Viiden vuoden aikarajauksella olen pyrkinyt mahdollisimman laajaan sekä kattavaan ja samalla melko tuoreeseen aineistoon. Olen varonut aineiston ja työmäärän kasvamista kohtuuttoman suureksi. Syömishäiriöjuttujen etsiminen laajemmalti olisi ollut liian työlästä siihen nähden, että aineistonhankintametodini on lehtien selaaminen käsin. Aineiston hankinnasta kerron tarkemmin myöhemmin tässä luvussa.

Kiinnostukseni naistenlehtien syömishäiriökirjoittelun tutkimiseen virisi käsiini osuneesta *Me Naiset* -lehden numerosta 35/2008, johon oli haastattelu syömishäiriön läpikäynyttä Katarinaa ja hänen äitiään, ja tämä juttu oli aineistoni ensimmäinen. *Me Naiset* -lehden lisäksi valitsin aineistoni lähteeksi neljä muuta naistenlehteä, jotka ovat *Anna*, *Eeva*, *Hyvä Terveys* ja *Kauneus & Terveys*. Halusin valita naistenlehtikentältä toistensa kanssa kilpailevia, mutta silti hieman eri tavoin profiloituneita ja eri-ikäisille naisille suunnattuja populaareja lehtiä. *Anna* ja *Eeva* ovat *Me Naiset* -lehden tavoin naisten yleislehtiä. *Eeva*n kohderyhmä on hieman iäkkäämpi kuin *Annan* tai *Me Naisten*. *Hyvä Terveys* ja *Kauneus & Terveys* sen sijaan luokitellaan naisten erikoislehdiksi. Nimiensä mukaisesti niissä korostuvat terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät aiheet, minkä vuoksi niistä voi olettaa löytyvän myös tutkimukseeni aiheeseen liittyvää eli syömishäiriöitä käsittelevää aineistoa. *Kauneus & Terveys* on myös kohderyhmältään nuorimmalle yleisölle suunnattu aineistoni lehti. Valitsemani viisi lehteä ovat kolmen eri kustantajan julkaisemia, joskin osa lehdistä on siirtynyt vuosien varrella lehtitalolta toiselle (Numminen 2003). Lehdet eroavat toisistaan myös julkaisutiheydeltään. Lehtien taustoista kerron tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

Aineistonhankintametodini on lehtien selaaminen käsin. Kävin läpi jokaisen aineistoni lehtien numerot vuosilta 2007–2011 ja silmäilin läpi niiden kaikki jutut etsiessäni syömishäiriöitä käsittelevää aineistoa. Otin aineistooni mukaan kaikki jutut pitkistä artikkeleista lyhyisiin tekstinpätkiin, joissa mainitaan yksi tai useampi seuraavista sanoista (missä tahansa taivutusmuodossa, myös muilla kielillä kuin suomeksi): syömishäiriö, anoreksia, bulimia, BED, ahmimishäiriö, ortoreksia. Rajaus kaventaa syömishäiriö-ilmion tulkinnan pelkästään lääketieteelliseen näkökulmaan, ja tämän voi nähdä tutkimukseni rajoitteena. Kuten luvussa 2 kuvasin, syömiseen ja normista poikkeavaan syömiseen liittyy lukuisia muitakin näkökulmia kuin ongelma- tai sairauskeskeisyys. Valitsin lääketieteellisen rajauksen kuitenkin tietoisesti siksi, että se antaa tiukat raamit syömishäiriö-sanana merkitykselle. Tällöin kaikkien juttujen voidaan katsoa

kertovan ainakin periaatteessa samasta asiasta. Naistenlehtien jutut ovat nimittäin hyvin monitulkintaisia. Jos jutussa mainitaan pelkästään esimerkiksi sana syömishäiriö (Hyvä Terveys 7/2009) tai ruokaneuroottisuus (Me Naiset 36/2008), on vaikea tietää varmaksi, kertooko juttu nimenomaan syömishäiriöstä, joka lääketieteessä tulkitaan mielenterveyden häiriöksi. Syömishäiriössä kyse voi olla yhtä hyvin fyysisestä ongelmasta (kuten nielemisvaikeudesta) ja ruokaneuroottisuudella voidaan tarkoittaa esimerkiksi allergiasta johtuvaa ruoka-aineiden tarkkailua. En halunnut lähteä tulkitsemaan juttuja liikaa vielä aineiston keräämisvaiheessa. Keräsin kaikki jutut, joissa mainitaan syömishäiriö edes yhdellä sanalla. Juttu voi siis kertoa kokonaan syömishäiriöistä, sisältää vain yhden virkkeen aiheeseen liittyen tai olla jotain siltä väliltä. Voi kuitenkin kysyä, miksi syömishäiriöitä osittain käsittelevät jutut ovat ylipäänsä mukana tutkimuksessa. Pelkästään syömishäiriöihin keskittyviin juttuihin paneutuminen olisi helpompaa ja selvempää, mutta olen kuitenkin halunnut ottaa mukaan aivan kaikki toimitukselliset tekstit, joissa käsitellään syömishäiriöitä. Taustalla on ajatus siitä, että lyhytkin tekstinpätkä rakentaa osaltaan kulttuurista käsitystä syömishäiriöistä.

Aineistonhankintamethodini on varsin työläs ja aikaa vievä, mutta kattava. Lehtiä selaamalla löysin teoriassa kaikki mahdolliset valitsemisani lehdissä julkaistut syömishäiriöartikkelit. Metodi mahdollistaa riippumattomuuden valmiista tietokannoista, jotka eivät välttämättä sisällä kaikkia juttuja. Selaamalla lehdet läpi sain myös kokonaiskuvan kunkin viiden lehden sisällöstä ja tyylistä.

Metodilla on toki myös heikkoutensa. Inhimillisen virheen mahdollisuus on olemassa eli jokin juttu saattoi jäädä huomaamatta. Vaikka olen pyrkinyt objektiiviseen otteeseen, myös omat ennakoasenteeni ovat voineet vaikuttaa tiedostamattomasti juttujen havaitsemiseen ja valintaan. Pyrin vähentämään ennako-odotusten vaikutuksia tiukan valintakriteerin avulla: jutussa tulee olla mainittuna sana syömishäiriö tai jokin sen edellä luettelemistani alakäsitteistä.

Rajasin aineiston etsintää hieman jo selaamisvaiheessa. Kuten edellä totesin, syömishäiriöitä käsitteleviä juttuja etsiessäni keskityin ainoastaan lehtien toimitukselliseen aineistoon. Mainosten lisäksi jätin aineistoni ulkopuolelle televisio-ohjelmatiedot (joita julkaistaan aineistoni lehdistä ainoastaan *Annassa* ja *Me Naiset* -lehdessä). Tämän valinnan tein siitä syystä, että naistenlehden toimitus ei tv-ohjelmatietojen julkaisemisesta huolimatta päättä, mitä ohjelmia televisiosta tulee. Sen sijaan tv-ohjelmia koskevat esittelyt ja arvostelut ovat aineistossani mukana. Niiden julkaisemisessa lehti harjoittaa journalistista valikointia.

Seuraavaksi esittelen ne viisi naistenlehteä, joiden artikkeleista tutkimukseni aineisto koostuu. Silmään muun muassa lehtien historiaa ja asemaa naistenlehtien kentällä sekä lukijamääriä. Lehtien lukijamäärät ja -tiedot olen poiminut Kansallisen mediatutkimuksen (KMT) lukijatilastosta

syyskuulta 2011 (Kansallinen mediatutkimus, www-lähde). KMT:n takana ovat lehtikustantajat, Aikakausmedia, Sanomalehtien Liitto, Kärkimedia ja Markkinointiviestinnän Toimistojen Liitto, jotka ovat tilanneet tutkimuskokonaisuuden Levikintarkastus Oy:n kautta. Tutkimuksessa lukijamäärä kertoo, kuinka monta lukijaa kunkin lehden numerolla on keskimäärin. Tiedot on kerännyt TNS Gallup.

4.1.1 Naisten yleislehdet *Anna*, *Eeva* ja *Me Naiset*

Anna, *Eeva* ja *Me Naiset* ovat Aikakausmedian luokituksen mukaan naisten yleislehtiä. Vuonna 2011 *Anna* ja *Me Naiset* ilmestyivät kerran viikossa ja *Eeva* kerran kuussa.

Anna on Otavamedian julkaisema naistenlehti, jolla on 367 000 lukijaa (vuonna 2011). A-lehdet perusti *Annan* vuonna 1963. *Annan* tavoitteena oli kertoa paitsi muodista, meikeistä, julkisuuden henkilöistä ja muista naistenlehtien perinteistä aiheista myös ”inhimillisen elämän laajemmista ilmiöistä” (Numminen 2003, 101). Tarkoituksena oli miellyttää niin maalla kuin kaupungissa asuvia. Tekijät halusivat lehden osallistuvan myös yhteiskunnalliseen keskusteluun naisen asemasta. (emt.) *Annasta* tulikin 60-lukulaisten, omista oikeuksistaan tietoisien naisten lehti (Malmberg 1991, 238). Vuonna 1980 lehti siirtyi Yhtyneille Kuvalehdille (Numminen 2003, 322), joka toukokuusta 2010 alkaen on ollut nimeltään Otavamedia. Päätoimittaja Emma Koivulan kirjoittaman kuvauksen mukaan *Anna* tarjoaa julkisuuden henkilöiden haastatteluita, selviytymistarinoita ja ”lifestyle-vinkkejä”, mutta ottaa myös kantaa asioihin (Otavamedia, www-lähde).

Mielestäni *Anna* on varsin tyypillinen suomalainen naistenlehti. Sen jokaisessa numerossa on henkilöhaastatteluja enimmäkseen julkisuuden henkilöistä, mutta myös tavallisista henkilöistä, niin sanotuista taviksista. Lehdessä esiintyvät julkisuuden henkilöt ovat tunnettuja ja ajankohtaisia, yksityiset henkilöt puolestaan kertovat vakiopalstalla kasvustaan naiseksi. Aiheeksi kelpaavat niin onnistumistarinat kuin vaikeat elämäntilanteetkin. Tarkastelujaksolla *Annan* erikoisuutena olivat julkisuuden henkilöistä kertovat laajat jatkokertomukset, jotka jatkuivat numerosta toiseen.

Eeva on A-lehtien julkaisema naistenlehti. Lukijoita sillä on noin 384 000 (vuonna 2011). *Eevan* julkaiseminen aloitettiin vuonna 1933. Lehti suunnattiin kaupunkilaisnaisille, jotka olivat kiinnostuneita muodista, kauneudenhoidosta ja muista kodin ulkopuolisista asioista. (Malmberg 1991, 204) Vuonna 1976 lehti päätyi nykyiselle omistajalleen A-lehdille, silloiselle kustannusliike Apulehdelle (Numminen 2003, 320). *Eevan* alkuperäiseen imagoon ei kuulunut sosiaalisista

epäkohdista puhumista tai feministisiä äänenpainoja. Lehden pääkohderyhmäksi määriteltiin keskitasoa varakkaammat ja ylemmän sosiaaliluokan naiset. (Malmberg 1991, 249–250)

2000-luvulla *Eeva*-lehden jutuissa ovat vahvistuneet muun muassa ongelmakeskeisyys ja erilaisten terveystieteiden ja sairauksien diskurssit. Henkilöhaastattelujen aiheiksi nousevat esimerkiksi erilaiset riippuvuudet ja syömishäiriöt. (Ruoho & Saarenmaa 2011, 67) A-lehtien verkkosivujen esittelyn mukaan lehti tarjoaa ajattelevalle naiselle laadukkaita ja koskettavia juttuja. (A-lehtien mediaopas, [www-lähde](#)). *Eeva* haluaa keskittyä muun muassa syvällisiin juttuihin ja henkilöhaastatteluihin.

Eeva eroaa muista aineistoni lehdistä laajalla ns. korkeakulttuurin tapahtumien ja tuotteiden esittelyillä. Lähes jokaisessa lehden numerossa on annettu tilaa esimerkiksi kuvataiteelle, jota ei ole huomioitu muissa aineistoni lehdissä lähes lainkaan. *Eeva* yrittää selvästi irrottaa lukijansa arjesta. Se sisältää paljon pitkiä juttuja ja ”entisaikojen” nostalgisointia.

Me Naiset on Sanoma Magazines Finlandin julkaisema naisten yleislehti (Aikakausmedia, [www-lähde](#)). Lukijoita lehdellä on 439 000 (vuonna 2011) eli se on tämän tutkimuksen lehdistä luetuin. *Me Naiset* -lehden ensimmäinen numero julkaistiin vuonna 1952. Lehti oli suunnattu ”nykyaikaisille naisille” ja se sisälsi paljon muotia ja kauneudenhoitoa. Ulkonäöltään ja taitoltaan lehti jäljitteli ulkomaisia esikuviaan. (Malmberg 1991, 224) 1970-luvun aikakauslehtien rajussa kilpailutilanteessa *Me Naiset* vältti kärjistyksiä ja jyrkkiä kannanottoja. Lehti henki ”hillittyä keskiluokan charmia” (emt., 251). *Me Naisten* kohdeyleisön on katsottu olleen ainakin 1960-luvulla nuorempaa kuin esimerkiksi *Eeva* (Ruoho & Saarenmaa 2011, 51).

Nuorekkuuden voi aistia lehdestä myös 2000-luvulla. *Me Naisissa* voi mielestäni havaita vaikutteita nuorten naisten kansainvälisistä lehtikonsepteista, kuten *Cosmopolitanista*. *Me Naiset* sisältää hieman enemmän lyhyitä ja kevyitä juttuja kuin muut aineistoni naistenlehdet. Siitä huolimatta lehti käsittelee säännöllisesti myös ns. kovia aiheita, kuten työelämää ja taloutta.

4.1.2 Naisten erikoislehdet *Hyvä Terveys* ja *Kauneus & Terveys*

Hyvä Terveys ja *Kauneus & Terveys* ovat naisten erikoislehtiä. Nimensä mukaisesti ne keskittyvät erityisesti terveyttä ja hyvinvointia koskeviin aiheisiin. Molemmat lehdet ilmestyivät 16 kertaa vuonna 2011.

Hyvä Terveys on Sanoma Magazines Finlandin kustantama naisten erikoislehti. Vuosittain ilmestyy 14 lehden tavallista numeroa. (Aikakausmedia, [www-lähde](#)) Lisäksi tutkimusjaksooni kuuluvina vuosina 2007–2011 ilmestyi vuosittain kaksi terveellisen ruoan erikoisnumeroa, *Kevytkokkia*. Lähes

392 000 lukijallaan *Hyvä Terveys* on naisten erikoislehtien lukijatilaston kärjessä (vuonna 2011). Lehti on perustettu vuonna 1985 (Sanoma media Finland, www-lähde). Aluksi se ilmestyi nimellä *Terveys 2000*. Lehden taustalla on Suomalainen Lääkäriseura Duodecim yhdessä Tieteen tiedotus ry:n kanssa (Lääkäriseura Duodecim, www-lähde). Tiede- ja lääketiedevetoisuus näkyy yhä lehden sisällössä. *Hyvä Terveys* -lehden jutuissa käytetään paljon tieteellisiä asiantuntijoita lähteinä. Lehti myös keskittyy melko tiukasti terveysaiheisiin. Viiden vuoden otoksen perusteella havaitsin, että *Hyvä Terveys* -lehdessä voi lukea julkisuuden henkilöistä muita aineistoni lehtiä vähemmän. Lehden erityispiirteisiin kuuluvat myös laajat kysymys ja vastaus -palstat, joissa lääkärit ja muut asiantuntijat vastaavat lukijoiden esittämiin terveyskysymyksiin. Lehden linja on asiallinen ja tyyli ajoittain lääkärikirjaa tai elämäntapaopasta muistuttavaa. Samat aiheet toistuvat lehdessä melko usein. Lehti levittää oikean ruokavalion, liikunnan ja painonpudotuksen ilosanomaa.

Kauneus & Terveys on A-lehtien julkaisema naisten erikoislehti (A-lehtien mediaopas, www-lähde). Lukijoita sillä on 342 000 (vuonna 2011). Malmbergin (1991, 228) mukaan *Kauneus & Terveys* -lehti perustettiin 1950-luvulla tilanteeseen, jossa suomalaisilla naisilla alkoi sodan jälkeen olla enemmän aikaa ja rahaa itseään varten. *Kauneus & Terveys* ”edusti 50-luvulle ominaista ajattelutapaa: turhuuskin hyväksyttiin tarpeelliseksi ja kauneudenhoito osaksi naisen jokapäiväistä arkielämää” (ema., 228). 1960-luvun kuluessa *Kauneus & Terveys* lähes kaksinkertaisti levikkinsä, mikä näkyi myös sen sisällön kohentumisena (ema., 242). Muiden lehtien tavoin *Kauneus & Terveys* koki useampia omistajanvaihdoksia ja päättyi lopulta nykyiselle omistajalleen A-lehdille (silloiselle kustannusliike Apulehdelle).

Hyvä Terveys -lehteen verrattuna *Kauneus & Terveys* on mielestäni sisällöltään viihteellisempi. Lehti sisältää muun muassa kosmetiikka- ja muotisivuja toisin kuin kilpailijansa. Erikoisinta lehdessä oli tarkastelujaksolla julkaistut kylpylöiden, hoitoloiden ja hemmottelulomien esittelyt Suomesta ja ulkomailta.

4.2. Kirjoittelun määrällinen tarkastelu

Tutkimukseni ensimmäisessä vaiheessa kartoitan ja erittelen syömishäiriötä käsittelevien juttujen sisältöjä määrällisesti. Sisällön erittelyksi kutsutun metodin määritelmät eivät ole kovin tiukasti rajattuja. Pentti Raittilan (2004, 169) mukaan tavoitteena on joka tapauksessa löytää tekstistä sellaista sisältöä, jota arkiluennassa ei voida löytää, ja perustella havainto tieteellisen luotettavasti. Tutkimuksen kohteena ovat suuret aineistot, joiden avulla pyritään saavuttamaan jonkin tason yleistettävyys.

Sisällön erittelyä käytettiin metodina tiedotusopin ensimmäisissä väitöskirjoissa (Hemánus 1966; Pietilä 1972). 1960–70-luvuilla tieteenalalla oltiin jo siirtymässä normatiivisesta ja tilastollisesta sisällön erittelystä laadullisten ja tulkitsevien analyysitapojen suuntaan. Määrälliseen sisällön erittelyyn pohjaavat joukkoviestinnän tutkimukset alkoivat kuitenkin yleistyä jälleen 1990-luvulla. (Raittila 2004, 170–171)

Yhdysvaltalaisen mass communication research (MCR) -perinteen kukoistuksen aikaisessa sisällön erittelyssä 1900-luvun alkupuolelta aina 1950–60-luvuille asti oli keskeisintä sisältöjen yksiselitteinen mittaaminen, tämän mittaamisen luotettavuus sekä tulosten tilastollinen edustavuus ja yleistettävyyttä. Objektiivisuus merkitsi sitä, että eri tutkijoiden oli päästävä yhteneviin tuloksiin. Tutkimuksen piti sisältää mahdollisimman vähän henkilökohtaista tulkintaa. Erilaiset tulkinnat tuottivat ongelmia: ne heikensivät tutkimuksen reliabiliteettia. (Raittila 2004, 171) Tästä huolimatta sisällön erittely vaatii paljon tulkintaa. Raittila (emt., 172) käyttää lähteinään Hemánusta sekä Riffeä ja kollegoja pohtiessaan tulkinnan merkitystä sisällön erittelyssä. Tulkintaa tehdään jo aineiston rajausvaiheessa, mutta teksti- ja kuva-aineiston luokittelu numeerisiksi muuttujiksi ja niiden arvoiksi on ehkä suurin tulkintaa vaativa osuus tutkimuksesta. Muuttujat on valittava, ja niiden sisältö on määriteltävä, minkä jälkeen analysoitavien tekstien sisältö koodataan muuttujien arvoiksi. Lisäksi sisällön erittelyn tulokset sisältävät yhtä paljon tulkintamahdollisuuksia kuin laadulliset tulokset. Tulkinta voi olla niin kausaalista kuin konstruktionistista. Pietilä (1976, 265) kokeekin, että luokittelu merkitsee aina sisällön yleistämistä, jolloin yksityiskohdat jäävät piiloon ja ajattelutapa muuttuu helposti staattiseksi. Hän ei ole täysin vakuuttunut siitä, että tilastollinen ajattelutapa soveltuisi kaikin puolin tekstien analyysiin (emt., 5). Sisällön erittelyä ei kuitenkaan enää pidetä fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan vastakohtana. (Raittila 2004, 171)

Mielestäni sisällön erittely sopii tekstien analyysiin, mikäli sen rajoitukset ja tulkinnallisuus otetaan alusta asti huomioon. Itse olen pyrkinyt kuvaamaan tulkintaa vaativat valinnat mahdollisimman tarkasti ja perustelemaan ne. Keskeisintä tutkimukseni määrällisessä vaiheessa ovat aineistossani esiintyvät puhujat. Raittilan (2004, 203) tavoin tarkastelen puherakenteen analyysin kautta tekstien dialogisuutta. Toisin sanoen minua kiinnostaa se, miten eri henkilöt tai instituutiot pääsevät jutuissa ääneen suhteessa toisiinsa. Pääsevätkö syömishäiriötä sairastaneet itse ääneen ja millaisessa asemassa he ovat mahdollisiin muihin puhujiin nähden? Lisäksi selvitän, pääsevätkö syömishäiriötä sairastaneet puhumaan yksin vai yhdessä muiden puhujien kanssa. Määrällisen analyysini hypoteesi perustuu Lammin (2000, 103) tutkimustulokseen, jonka mukaan syömishäiriöistä kertovissa aikakauslehtien jutuissa ”syömishäiriöinen nuori saa äärimmäisen harvoin puheenvuoron ilman artikkeliin liittyvää asiantuntijakommenttia”. Tarkoitukseni on selvittää, ovatko syömishäiriötä käsittelevien juttujen sisäiset valta-asetelmat muuttuneet kymmenessä vuodessa. Lisäksi tutkin,

mitkä ihmisryhmät ovat syömishäiriöjuttujen puhumisen kohteena eli kenestä tai keistä jutuissa puhutaan.

Määrällisellä analyysillä on tutkimuksessani myös toinen tehtävä. Sen avulla saan aineistostani esiin ne jutut, joita analysoin tutkimukseni seuraavassa vaiheessa. Määrällisen analyysin tavoitteena on juuri saada kokonaiskäsitys siitä, kenelle annetaan tilaa puhua syömishäiriöistä naistenlehdissä. Tarkastelun avulla myös tunnistan aineistostani moniääniset jutut eli jutut, joissa on useampi kuin yksi puhuja. Näiden juttujen analysointia jatkan laadullisin menetelmin.

Määrällisen luokitteluni havaintoyksikkönä on naistenlehdessä julkaistu lehtijuttu. Lehtijutuksi olen laskenut myös kaikki kainalojutut. Oikeiden juttutyypiluokkien löytämiseksi ja nimeämiseksi olen esilukenuit huolella aineistooni kuuluvia juttuja.

Ala-alaluvussa 4.2.1 valotan määrälliseen tarkasteluun kehittelemiäni sisältöluokkia, jotka määrittelen aiemman tutkimuksen ja aineistoni pohjalta. Soveltamani luokittelurunko on liitteenä (Liite 1). Ala-alaluvussa 4.4.2 puolestaan kuvaan, miten olen eritellyt aineistoni juttujen puhujia ja heihin kytkeytyviä valtarakenteita soveltamalla Raittilan (2004, 212–216) puherakenteen analyysia. Puhujarakenteita tutkimalla saa otetta paitsi siitä, keitä toimittaja on valinnut juttunsa puhujiksi myös siitä, millainen puhujien keskinäinen asetelma on.

4.2.1. Jutun perustiedot ja luokittelu juttutyyppeihin

Syömishäiriötä käsittelevien artikkeleiden määrällisessä kartoituksessa koodasin ensin aineistoni jutuista perustiedot eli lehden nimen, numeron ja ilmestymisvuoden sekä jutun pituuden sivujen lukumäärän perusteella ja puolen sivun tarkkuudella. Olen lisäksi koodannut jutuista faktalaatikot (kappalemäärä) ja niiden lähteet sekä kuvat (kappalemäärä) ja niiden sisällön. Juttujen pituuksien pienin yksikkö on alle puoli sivua. Kuvat ja faktalaatikot sisältyvät jutun kokoon. Kainalojutut kuvineen ja faktalaatikkoineen ovat sen sijaan omia juttujaan.

Syömishäiriötä käsittelevän osuuden laajuus vaihtelee jutusta toiseen, sillä sisällytin aineistoon myös jutut, joissa syömishäiriöt vain mainittiin. Saadakseni selvemmän käsityksen kirjoittelun luonteesta jaottelin syömishäiriötä käsittelevät jutut kolmeen luokkaan sen perusteella, miten laajasti ne kertoivat syömishäiriöistä. Maininta-luokka sisältää jutut, joissa syömishäiriöt mainitaan vain yhdessä virkkeessä. Kappale-luokkaan kuuluvissa jutuissa syömishäiriötä käsitellään jo laajemmin. Niissä syömishäiriöistä kerrotaan useamman virkkeen tai jopa useamman kappaleen verran, mutta syömishäiriöt eivät kuitenkaan ole kyseisten juttujen pääaihe. Kolmas eli koko juttu - luokka sisältää jutut, jotka kertovat kokonaisuudessaan syömishäiriöistä.

Aineistoni juttujen jaottelu kolmeen luokkaan syömishäiriöihin kohdentuvan osuuden laajuuden mukaan sisältää tiettyjä ongelmia, sillä kategoriat eivät ole täysin yksiselitteisiä. Esimerkiksi maininta-luokan ja kappale-luokan erontekoon liittyy haasteita. Juttujen ryhmittely näihin kahteen luokkaan vaatii jonkin verran tulkintaa, sillä joissakin jutuissa kulloinkin käsiteltävä aihe ei ole aina selvä, juurikin juttujen moninaisuuden vuoksi. Jos juttu kertoo esimerkiksi sekä masennuksen että syömishäiriön läpikäyneestä henkilöstä (*Me Naiset* 19/2007), on toisinaan vaikea päätellä, kumpaan aiheeseen milläkin virkkeellä viitataan. Tässä tutkimuksessa tällaiset epäselvät tapaukset, jotka tosin olivat harvassa, on sijoitettu kappale-luokkaan.

Jutun pituudella on väliä muun muassa jutun merkittävyyden kannalta: laajalla jutulla voidaan ajatella jo näkyvyytensä kautta olevan suurempi painoarvo kuin lyhyellä². Toimitukset arvottavat aiheita juttujen ja niihin liittyvien kuvien koon ja sijoittelun avulla. Näistä syistä luokittelin jutut myös niiden pituuden mukaan. Palstamillimetrien sijaan juttujen laajuudet on ilmaistu sivumäärän mukaan, sillä se on mielestäni etenkin aikakauslehtien osalta vaivattomin tapa arvioida ja ilmaista jutun laajuus. Sivumäärä antaa nopeasti käsityksen siitä, minkä kokoisesta jutusta on kysymys verrattuna esimerkiksi palstamillimetreihin. Aineistoni lehtien sivukoot olivat suurin piirtein yhtenevät. Lisäksi tutkimissani naistenlehdissä aukeama (kaksi sivua), sivu ja puoli sivua olivat yksikköjä, joita käytettiin johdonmukaisesti juttujen taitossa. Jutut eivät esimerkiksi menneet koskaan yhden virkkeen tai kappaleen verran yli sivun.

Faktalaatikot olen katsonut osaksi pääjuttuja. Faktalaatikossa asia esitetään tiukasti faktana, usein luettelomaisesti. Faktalaatikko on usein rajattu graafisestikin ”laatikoksi”. Mikäli jutussa on faktalaatikko, olen kirjannut ylös myös sen lähteen, mikäli sellainen on mainittu.

Kuvat ovat merkittävä osa naistenlehden sisältöä. Määrällisen analyysin yhteydessä koodasin myös jutussa mahdollisesti esiintyvät kuvat ja kuvien sisällön. Sisällöllä tarkoitan kuvan aihetta. Kuvien sisältö (henkilökuva, kuvituskuva tai muu) on koodattu juttukohtaisesti, eli kaikki kuvat on analysoitu yhteisesti kunkin jutun osalta. Mikäli yksi kuva linkittyy kahteen juttuun, kuva on koodattu molempiin. Kovin yksityiskohtaiseen analyysiin en kuitenkaan kuvien osalta syvenny, sillä suurin kiinnostukseni kohdistuu tekstiin. Esiluentani perusteella erityisesti kuvituskuvat ohjasivat jutun tulkintaa. Aineistoni jutuissa kuvitus saattoi esimerkiksi tukea tekstiä tai painottaa jotakin tiettyä tekstiin sisältyvää näkökulmaa.

Jaottelin aineiston jutut pääjuttuihin ja kainalojuttuihin. Tein kahtiajaon siksi, että minua kiinnostavat paitsi juttuihin myös juttukokonaisuuksiin rakentuneet valta-asetelmat. Mielestäni

² Tietenkään aihe (syömishäiriöt) ei yksistään määrää jutun laajuutta tai painoarvoa. Niihin voivat vaikuttaa myös esimerkiksi juttutyypit tai jutun tyyli, kuinka kauan sitten aiheesta on viimeksi tehty juttu ja muutkin seikat.

kainalojuttu on myös naistenlehtien journalistisessa juttuhierarkiassa pääjuttua vähäarvoisempi, joten tietyn haastateltavan sijoittaminen kainalojuttuun on jo sinällään arvottava päätös. Tätä tulkintaa puoltaa se, että perinteisten uutiskriteerien mukaan tärkein asetetaan jutussa aina ensimmäiseksi ja alkuun.

Olen erottanut kainalojutut pääjutuista seuraavilla kriteereillä. *Kainalojuttu on pääjutun* yhteydessä oleva ja sen kanssa samaan juttukokonaisuuteen kuuluva teksti, jolla on oma otsikkonsa.

Kainalojuttu on juttutyyppi, joka on löydettävissä niin sanomalehdistä kuin aikakauslehdistäkin. Jutta Högmänder (2005, 49), joka tutki pro gradu -tutkielmassaan taviskainaloa journalismin juttutyypinä, määrittelee taviskainalon tavallista ihmistä koskevaksi jutuksi, joka on taitollisesti erotettu samaa aihepiiriä koskevasta uutisesta. Taviskainalon taitollinen erottelu uutisesta puolestaan tarkoittaa, että oltava olemassa kaksi erillistä juttua: pääjuttu ja kainalojuttu (emt., 49).

Itsekin määrittelen kainalojutuiksi ne jutut, jotka on erotettu pääjutuista taitollisesti. Pelkkiin ”taviskainaloihin” en kuitenkaan keskity. Esimerkiksi asiantuntijakainalo voi olla aineistossani ihan mahdollinen vaihtoehto. Taitollisen rajanvedon lisäksi kainalojutun ominaisuuksiin kuuluu mielestäni se, että sitä ei julkaistaisi ilman pääjuttua. Pääjuttu toimii siis ilman kainalojuttuakin, mutta kainalojuttu tarvitsee aina kontekstikseen pääjutun. Lisäksi kainalojuttu on yleensä pituudeltaan pääjuttua lyhyempi. Jos analysoimani juttukokonaisuus kuitenkin sisältää useamman yhtä pitkän (ja yhtä itsenäisen) jutun, olen tulkinnut kaikki jutut pääjutuiksi. Jutut, joilla ei ole ainuttakaan kainalojuttua, olen nimennyt pääjutuiksi.

Määrittelin jokaiselle aineiston jutulle myös juttutyypin. Juttutyypit ovat keskeisiä tässä tutkimuksessa, koska ne usein rajaavat jutun puhujavalikoimaa. Toisaalta juttujen puhujat vaikuttavat tyylin ohella vastavuoroisesti juttutyypin määritelmiin. Juttutyypin määrittely on haastavaa, sillä on olemassa useita tapoja nimetä ja rajata lehtijournalismin juttutyyppejä. Maria Lassila-Merisalonen (2009, 68) mukaan journalistisia juttutyyppejä on hyvin vaikea ja ehkä jopa mahdotonta tehdä, sillä lajityypit vaihtelevat paitsi lehtien välillä myös niiden sisällä, esimerkiksi osastoittain.

Jyrki Pietilä (2008, 41) päätyi väitöstutkimuksessaan seitsemään sanomalehden perusjuttutyyppiin, jotka ovat uutinen, taustajuttu, selostus, reportaasi, haastattelu, pääkirjoitus ja pakina.

Äidinkielenopettaja Kaija Parkon ja toimittaja Marketta Rentolan kirjoittaman Lue minut -aikakauslehtikirjan (2005, 8–9) mukaan aikakauslehden juttutyypit ovat pääkirjoitus, kolumni, pakina, uutinen, henkilöjuttu, reportaasi, testi/tutkimus/vertailu, kritiikki/arvostelu, neuvokki, teema, esittely, palsta ja viihde. Kirja on Aikakauslehtien liiton julkaisema. Pietilän (2008) ja

Parkon ja Rentolan (2005) juttutyyppejä ja yhdistelemällä ja karsimalla sekä täydentämällä sitä aineistoni esiluennan avulla olen tehnyt omaa tutkimustani palvelevan naistenlehden juttutyyppejä. Juttutyyppejä ovat asiahaastattelu, henkilöjuttu, reportaasi, neuvokki, testi/tutkimus/vertailu, mielipidekirjoitus, arvio, palstajuttu, viihdejuttu, esittelyjuttu ja lukijan kirje.

Asiahaastattelulla tarkoitan artikkelia, jossa keskeisintä on käsittelyssä oleva ajankohtainen aihe, tässä tapauksessa syömishäiriöt. Juttu on siis asiapitoinen ja sitä varten toimittaja on haastatellut yhtä tai useampaa henkilöä (ja tämä myös tulee ilmi jutusta). Juttutyyppejä on ajankohtaisuutensa ja ns. faktapohjaisuutensa puolesta verrattavissa sanomalehden uutiseen, mutta se ei täytä kaikkia uutiskriteerejä, eikä yleensä vastaa uutisen rakennetta. Pietilän (2008, 72) mukaan haastattelu on paitsi lajityyppejä myös tiedonhankintamenetelmä. Haastattelijan tunnusmerkkejä on muun muassa se, että tekstissä käytetään suoraa esitystä (sitaatteja haastateltavalta). Erotan asiahaastattelun kuitenkin henkilöjutusta siten, että asiahaastattelu keskittyy tiettyyn asiaan tai ilmiöön, henkilöjuttu puolestaan haastateltavaan.

Henkilöjutulla tarkoitan artikkelia, jossa keskitytään jutun päähenkilön henkilökohtaisiin kokemuksiin, ajatuksiin ja mielipiteisiin. Ne ovat jutussa pääosassa. Jutussa voi tosin esiintyä myös muita henkilöitä. Tähän henkilöjutun ryhmään lasken Pietilän (2008, 73) mainitseman human interest -tyyliset henkilöhaastattelut, erotuksena asiahaastatteluista. Henkilöjuttu kertoo asioista ihmisten kautta (Parko & Rentola 2005, 9). Lassila-Merisalonen (2009) mukaan "henkilöjutut ovat aikakauslehtien perussisältöä. Saamme lukea juttuja kiehtovista julkimoista, menestyneistä asiantuntijoista, julkisista toimijoista ja kiinnostavista taviksista". (Eml., 106) Henkilöjuttu eroaa asiahaastattelusta siten, että henkilöjutussa pääosassa ovat haastateltavan kokemukset.

Olen jaotellut henkilöjutut kahteen ryhmään sen perusteella, haastatellaanko niissä ns. julkisuuden henkilöä eli "julkista" vai yksityistä, tavallista henkilöä eli "tavista". Syynä tähän on se, että julkisuuden henkilöä haastatellaan usein eri syistä kuin yksityistä henkilöä. Esimerkiksi muusikot pyrkivät markkinoimaan levyjään, kirjailijat kauppaamaan kirjojaan, poliitikot keräämään äänestäjiä, urheilijat sponsoreita ja niin edelleen. Tarjolla olevan laajan näkyvyyden vuoksi julkisuuden henkilöt haluavat esiintyä naistenlehtijulkisuudessa. Yksityistä henkilöä sen sijaan haastatellaan yleensä aiheesta, joka liittyy hänen kokemuksiinsa.

Reportaasi on laaja juttu, jossa on mahdollisesti käytetty luovia keinoja ilmaista asioita ja tapahtumia. Reportaasissa on läsnäolon tuntu. Mielestäni reportaasi on juttutyyppejä, jonka voi samoin kriteerein nimetä sekä sanomalehdestä että aikakauslehdestä. Reportaasin kirjoittaja on läsnä tapahtumapaikalla ja tekee havaintoja, välittää tunteita ja tunnelmia, mutta pelkkä

selostaminen ei riitä (Pietilä 2008, 66). Reportaasin juuria on etsitty muun muassa matka- ja silminnäkijäkertomuksista, ja kirjoittajat ovat lainanneet reportaaseihin ilmaisumuotoja ja kieltä fiktiivisestä kirjallisuudesta (emt., 61–62). Lisäksi kuvitus on tärkeä osa reportaasia (Pietilä 2008, 65). Mielestäni reportaasi on kaikkea tätä myös naistenlehdessä.

Neuvokki on juttu, jossa etsitään ratkaisua ongelmiin, joihin lukijan ajatellaan kaipaavan neuvoja (Parko & Rentola 2005, 9). Esimerkki tällaisesta jutusta aineistossani voisi olla otsikoltaan ”Näin tunnistat syömishäiriön”.

Testi/tutkimus/vertailu -jutuissa toimitus testaa ja kokeilee erilaisia tuotteita ja vertailee niitä (Parko & Rentola 2005, 9).

Mielipidekirjoitus on lehden toimittajan tai toimituksen ulkopuolisen vierailijan kirjoittama mielipiteitä sisältävä teksti. Parkon ja Rentolan (2005, 8) jaottelemista juttutyypeistä pääkirjoitus, kolumni ja pakina voidaan laskea mielipidekirjoitusten joukkoon. Huomattakoon, että soveltamani puhujarakenteen analyysi ei tosin Raittilan (2004, 215) mukaan sovi sellaisenaan mielipidekirjoitusten analysointiin. Siitä huolimatta otan mielipidetekstit mukaan analyysiin. Syömishäiriöitä koskevan naistenlehtikirjoittelun kokonaiskäsityksen hahmottamisen vuoksi niitä ei voi jättää pois.

Arvion ryhmään kuuluvat kulttuuria ja tuotteita koskevat kritiikit. Arviota voi kutsua myös arvosteluksi. Arvostelu on yhden henkilön asiantunteva ja perusteltu näkemys esimerkiksi teoksesta, tapahtumasta tai tietokonepelistä (Parko & Rentola 2005, 9).

Palstajuttu on lyhyt tekstinpätkä sivulla, joka koostuu muista lyhyistä jutuista. Nämä sivut ovat palstasivuja. Palstasivut sisältävät paljon lyhyitä tekstejä aiheenaan esimerkiksi uutuuDET, ihmiset, juorut ja televisio-ohjelmat (Parko & Rentola 2005, 9). Palstasivuiksi olen lukenut myös asiantuntijapalstat sekä kysymys ja vastaus -palstat.

Viihdejuttu sisältää nimensä mukaisesti viihdykettä. Viihdesivuilta voi löytää muun muassa ristikoita, kymmenen kysymystä, äänestyksiä, horoskooppeja ja vitsejä (Parko & Rentola 2005, 9).

Esittelyjuttu esittelee jonkin uuden asian, esimerkiksi tuotteen. Juttutyyppejä on erotettava arviosta: esittelyjuttu ei arvostele vaan kuvailee. Parkon ja Rentolan (emt., 9) mukaan esittelyjutun aiheena voivat olla muun muassa kulttuurituotteet ja tulevat tapahtumat.

Lukijan kirje on lehden lukijan kirjoittama palaute, mielipide tai muu teksti, jonka lehti julkaisee. Jokaisessa aineistoni lehdessä on lukijoiden teksteille ja palautteille osoitettu palsta. Lukijan kirje

eroaa mielipidekirjoitus-kategoriasta siten, että mielipiteet ovat lehden toimittajien tai freelancereiden kirjoittamia, lukijan kirjeet lähtökohtaisesti eivät. Toimitus on toki voinut muokata lukijan kirjoitusta ennen sen julkaisua. Naistenlehdessä lukijan kirjeen kirjoittaja ei yleensä esiinny koko nimellään vaan nimimerkillä.

Juttutyypijaottelu ei ole ongelmaton, sillä naistenlehtien jutut ovat monimuotoisia. Juttutyypit voivat olla päällekkäisiä ja niiden rajoja koetellaan jatkuvasti. Juttutyypikategorioiden rajaamisessa on vaikea ottaa huomioon sekä juttujen muoto, sisältö että konteksti. Olen kuitenkin pyrkinyt siihen, että tulkinnan varaa on mahdollisimman vähän ja juttutyypivalikoimani palvelee tutkimukseni tarkoitusta.

Juttuihin sisältyvien puhujien ja kohteiden varsinaiseen erittelyyn pääsen puhujarakenteen analyysissa, joka on laajin ja samalla keskeisin osuus tutkimukseni määrällistä osuutta.

4.2.2 Puhujarakenteen analyysi

Naistenlehtiartikkeleiden puhujien analyysin pohjana hyödynnän Raittilan väitöskirjassaan esittämää puherakenteen analyysia (2004, 212–216). Journalististen tekstien puhujarakenteen analyysin tavoitteena on paljastaa juttujen sisältämiä valtarakenteita erittelemällä, keitä toimittaja on valinnut juttunsa puhujiksi ja millainen asetelma puhujien välille jutussa rakennetaan. Huomio kohdennetaan siihen, miten toimittaja on järjestellyt muiden puheita: ”ketä siteerataan, ketä referoidaan, kuka esitetään mykkänä toimijana” (emt., 212). Puhujarakenteen analyysin avulla etsin omasta aineistostani vastausta siihen, ketkä pääsevät ääneen naistenlehtien syömishäiriötä käsittelevissä jutuissa.

Vaikka naistenlehdet sisältävät harvemmin uutisia, joihin Raittila puhujarakenteen analyysia käyttää, katson, että puhujarakenteen analyysi sopii myös naistenlehtitekstien analysointiin. Myös ne ovat journalistisia tekstejä, minkä lisäksi sekä sanomalehti että naistenlehti noudattavat samoja Journalistin ohjeita. Molemmista medioista löytyy myös samoja juttutyyppejä, ja lehdet lainaavat toisiltaan tyylejä yli lehtityypirajojen. Toki lehtien ja tekstien genre-erot on otettava puhujarakenteen analyysissa huomioon. Yksi merkittävä ero naistenlehtitekstin ja perinteisen uutistekstin välillä on jälkimmäisen pyrkimys tuottaa todellisuusvaikutelma ja siihen kytkeytyen objektiivisena esittäytyvä tapa puhutella lukijaa (Pietilä 1995, 101–103). Vaikka todellisuusvaikutelman tuottaminen on saanut myös sanomalehden uutisten osalta uusia muotoja, lehtiutisten (perus)tyyliin kuuluu yhä kirjoittajan äänen häivyttäminen tekstistä. Sen sijaan

naistenlehtitekstissä toimittajan äänen kuuluminen ja lukijan julkilausuttu puhuttelu ovat sallitumpia, joskus jopa toivottavia.

Toimittajan kirjoittaman jutun puhujarakenteeseen voivat vaikuttaa monet asiat. Harvemmin kyse on valtarakenteita tietoisesti pönkittävästä tai niitä rikkovista valinnoista. Haastateltavien valintaa ohjaavat myös sattuma, rutiinit, kiire, tottumukset ja toimitukselliset linjavedot. (Raittila 2004, 213) Ne eivät silti vähennä jutussa tehtyjen valintojen vaikutuksia eivätkä niiden lukijoille tuottamia merkityksiä. Tämä valta-aspekti pannaan vähintäänkin epäsuorasti merkille myös Journalistin ohjeissa, joissa toimittajalta vaaditaan totuudenmukaista tiedonvälitystä, juttuja koskevien valintojen tekemistä journalistisin perustein ja kriittistä suhtautumista tietolähteisiin (Journalistiliitto, www-lähde). Raittila (emt., 213) kuitenkin korostaa, että puhujarakenteen analyysissa hän kutsuu lehtijutuissa esiintyviä henkilöitä ja tahoja puhujiksi, ei lähteiksi. Syy tähän on se, että jokaista lähdettä ei välttämättä ole mainittu lopullisessa tekstissä. Kaikkien toimittajan käyttämien lähteiden selvittäminen vaatisi oman tutkimuksensa, joka keskittyisi journalististen käytäntöjen seuraamiseen. Itsekin koen mielekkääksi kutsua jutuissa esiintyviä henkilöitä puhujiksi. Sanavalinta korostaa kysymyksenasetteluani: kuka pääsee puhumaan ja kuka on puhumisen kohteena.

Raittila (2004, 216) jakaa jutuissa esiintyvät tahot ja henkilöt kolmenlaisiksi toimijoiksi seuraavasti:

1. Toimijat, jotka ovat jutussa varsinaisina puhujina (puhujat).
2. Toimijat, jotka ovat jutussa toissijaisina puhujina (toissijaiset).
3. Toimijat, jotka ovat jutussa puhumisen kohteena (kohteet).

Puhujat toimivat jutussa varsinaisina puhujina. Heitä lainataan ja/tai he puhuvat epäsuorissa lainauksissa. Esimerkiksi *Kauneus & Terveys* -lehden jutussa (8/2007) toimituksellinen kertoja siteeraa epäsuorasti psykologin puhetta: ”Charpentier arvelee, että nuorilla yleistyneet turvattomuus ja pelokkuus voivat liittyä myös miehillä syömishäiriöihin.” **Kohteet** toimivat jutussa vain puhumisen kohteena. Heillä ei ole suoria eikä epäsuoria puheenvuoroja. Esimerkiksi *Kauneus & Terveys* -lehden jutussa (8/2010c) tutkija toteaa: ”Osalle lapsista ja nuorista yhteiskunnassa selviytyminen tarkoittaa jatkuvaa kuria ja kontrollia.” Tällöin puhumisen kohteena ovat lapset ja nuoret. **Toissijaiset puhujat** toimivat jutussa samanaikaisesti puhumisen kohteina ja puhujina. Toissijainen puhuja on taho, joka ei itse pääse ääneen jutussa, mutta joku puhuu hänen puolestaan. Esimerkiksi Eevassa (12/2010) julkaistussa jutussa syömishäiriötä sairastaneen suorassa sitaatissa puhuu toissijaisena puhujana hänen puolisonsa: ”Hän [puoliso] sanoi, että takaiskuja tulee, mutta

kerta kerralta harvemmin.” Raittila (2004) rajasi toissijaiset puhujat ainoastaan etnisten vähemmistöryhmien edustajiin tutkimuksensa aiheen (etnisyys journalismissa) vuoksi. Itse olen ottanut huomioon kaikki puhujat, toissijaiset puhujat ja puhumisen kohteet, joita teksteissä esiintyy.

Koodausvaiheessa pyrin erittelemään puhujat ja puhumisen kohteet mahdollisimman samoin sanoin kuin ne on ilmaistu teksteissä. Kuten Raittilan tutkimuksessa, myös tässä työssä kukin toimija kustakin jutusta on koodattu vain kertaalleen puhujaksi ja/tai kohteeksi. Toimijat on jaoteltu suurempiin luokkiin, kuten asiantuntijoihin ja syömishäiriötä sairastaneisiin. Jo aineiston esilukemisen perusteella ainakin näihin ryhmiin kuuluvia puhujia ja kohteita löytyi artikkeleista. Puhujarakenteen osalta analyysitapa on hyvin pelkistetty, eikä se paljasta jutun painotuksia, kuten sitä, kuka saa eniten palstatilaa, ketä referoidaan ja kenelle annetaan sitaattipuheenvuoroja. Pelkistetty analyysitapa on todettu ainakin sanomalehtien analyysissa toimivammaksi ja vähemmän työlääksi kuin tarkempi, yksittäiset repliikit, suorat sitaatit ja referoinnit erotteleva luokittelu (Raittila 2004, 215). Tarkemmalla analyysillä olisin epäilemättä saanut oman aineistoni puhujarakenteesta vielä enemmän irti. Koska kuitenkin syvennän erittelyäni seuraavassa vaiheessa laadullisin menetelmin, en pidä pikkutarkkaa määrällistä paneutumista välttämättömänä.

4.3. Narratologia lähestymistapana journalistisiin teksteihin

Tutkimukseni laadullisessa osiossa lähestyn aineistoni juttuja diskursiivisina sommitelmina, joihin sovellan narratologiaalähtöisiä työkaluja. Erittelen niiden avulla naistenlehtien syömishäiriöjuttujen rakentamia valta-asetelmia ja niiden vaikutusta syömishäiriöihin liitettäviin merkityksiin.

Kuten luvussa 3.2 toin esiin, narratologisessa journalismin tutkimuksessa journalistisia tekstejä lähestytään merkityksen tuottamis-, uusintamis- ja muokkaamisprosesseina. Tällöin voidaan päästä käsiksi toimituksellisen kertojan harjoittamaan vallankäyttöön.

Kun narratologisia metodeja sovelletaan journalistisiin tuotteisiin, niitä ei tarkastella informaatiota välittävinä raporteina vaan pikemminkin tiettyjä sääntöjä noudattavina ja tiettyjä tekniikoita soveltaen tuotettuina kertomuksina. Informaation välittämistä tarkastelevaa lähestymistapaa ei suljeta kokonaan pois, mutta se nähdään liian suppeana näkökulmana. (Emt., 43)

Pietilä (1995, 12) huomauttaa, että uutiset eivät täytä perinteisissä kirjallisuustieteellisissä kertomusteorioissa kertomuksille asetettuja kriteerejä. Myös esimerkiksi tekstilingvistikot katsovat, että kertomus on tietty diskurssimuoto, jonka ydintä ovat ajalliset syy–seuraussuhteet ja tapahtumia kuvaavat prepositiot (emt., 43). Uutiset harvemmin täyttävät tällaisia määreitä. Ridell kuitenkin

(1994, 84) toteaa, että esimerkiksi uutiset voivat olla kerronnallisesti hyvinkin monimutkaisia ja vaikeasti eriteltäviä. Lisäksi journalistisista teksteistä on mahdollista erottaa omanlaisensa vapaan epäsuoran esityksen muoto. Perinteisesti vapaata epäsuoraa esitystä, jossa kertojan ja henkilöiden diskurssit kietoutuvat mutkikkailta tavoilla yhteen, on tavattu pitää ominaisena ennen muuta kaunokirjallisuuden esittämiselle. Sanataiteellisen ja journalistisen vapaan epäsuoran esityksen erot johtuvat johtuu siitä, että kaunokirjallisille teksteille ja uutisteksteillä on vakiintunut erilaiset yhteiskunnalliset tehtävät. (Pietilä 1995, 117–118)

Pietilä (1995, 44) heittää kehiin kysymyksen siitä, tulisiko uutisen esitystapa nähdä omana diskurssimuotonaan. Hänen mukaansa uutisia voisi kutsua sekamuotoisiksi teksteiksi, joiden aineksista kertomuksellisuus on vain yksi. Samaa voi sanoa mielestäni myös naistenlehtien teksteistä, vaikka ne harvemmin ovat uutisia. Esimerkiksi henkilöhaastattelulla on sinänsä hyvin erilainen funktio kuin uutisella, mutta samaan aikaan siihen kohdistuu myös faktuaalisia odotuksia. Vaikuttaa siltä, että naistenlehtien sisältöön kuuluvat tekstit ovat uutistekstejäkin moninaisempia. Ridellin (1994, 103) mukaan sillä, ovatko uutiset kirjallisuustieteellisesti ymmärrettyjä kertomuksia vai eivät, ei ole kovinkaan suurta merkitystä, eikä tämä estä narratologian soveltamista journalistisiin teksteihin. Myös Samuli Hägg (2010, 135) kehottaa kokeilemaan narratologisia käsitteitä erilaisten aineistojen ja tekstien analysoimiseen. Hänen (ema., 124) mukaansa kaikki tekstit voidaan tulkita kertomuksiksi ja niitä voidaan tutkia narratologisesti.

Oleellista narratologian soveltamisessa journalismin tutkimuksessa joka tapauksessa on, että sen avulla on mahdollista saada hedelmällinen ote tavoista, joilla toimittajat journalistisia tekstejä rakentavat erilaisista aineksista ja vakiintuneita diskursiivisia keinoja, ennen muuta toimituksellisen kertojan diskurssia hyödyntäen. Siten narratologisella erittelyllä voikin saada otetta diskursiivisesta vallasta, journalistisen instanssin harjoittamasta ”välittämisen politiikasta” (Ridell 2005, 243–244).

4.3.1 Tekstin puhuttelevuus ja kertojan valta

Narratologiaa voidaan hyödyntää journalismin tutkimuksessa hedelmällisesti myös journalistisen tekstin ja yleisön suhteen selvittämisessä. Narratologia- ja tekstianalyysin välineiden avulla on näet mahdollista kohdistaa huomio niihin genresidonnaisiin tapoihin, joilla teksteissä rakennetaan ihmisten merkityksenantoa varten tietynlaisia tulkinta-asemia sekä puhutellaan näitä yleisönä. Uutisissa on tyypillistä rakentaa yleisöä varten passiivinen sivustakatsojan asema, mikä ylläpitää ideologisesti yhteiskunnallista status quota. (Ridell 1994, 104–105) Yleisöä puhutellessaan journalistinen teksti painottaa tiettyjä näkökulmia ja häivyttää toisia näkyvistä asemoiden yleisön rooliin asettuvat ihmiset tapahtumien ulkopuolisiksi seuraajiksi.

Miten yleisön ideologinen puhuttelu rakentuu journalistisissa teksteissä? Tekstin toimituksellisella kertojalla³ on tässä suuri merkitys, sillä lukijoiden suhde tekstiin solmiutuu suorimmin juuri kertojan – tai hieman vähemmän henkilöidyllä terminologialla kertojan diskurssin – kautta (Ridell 1994, 114). Narratologisesti ajatellenhan esimerkiksi uutisteksti sisältää kaksi perusdiskurssia: kertojan diskurssin ja sen avulla esitettävän ja käsiteltävän instanssin/henkilön diskurssin. Kertojan diskurssiin uutisessa sisältyvät tekstin ne osat, joissa kertoja identifioi jonkun muun diskurssin sekä ne osat, joissa ei ole kyse muiden diskurssien referoinnista. (Pietilä 1995, 44–45) Toimituksellisen kertojan tai oikeammin journalistisen instanssin diskursiivinen valta tekstissä perustuu siihen, että kertoja sitoo diskurssinsa avulla tekstin yhteen ja sommittelee siten ”irtonaisista” informaatiopaloista ymmärrettävän kokonaisuuden, jossa esiintyjien diskurssit ovat suhteissa toisiinsa. Tämä toiminta edellyttää valintoja. Narratologian kannalta erityisen kiinnostavia ovatkin ”ne tavat, joilla kertovaa diskurssia käyttäen organisoidaan ja operoidaan tekstin muita diskursseja ja niiden painotuksia” (Ridell 1994, 118). Jo esiintyjä valittaessa tehdään päätöksiä siitä, ketkä kyseisessä jutussa pääsevät esiin ja ketkä eivät. Tekstin tasolla kertovan diskurssin avulla asetetaan toisia esiintyjä pääosiin ja toisia sivuosiin sekä järjestetään heitä vastakkais-, rinnakkais- tai alistussuhteisiin. (Pietilä 1995, 73) On tärkeää muistaa, että tekstin kirjoittajaa ei voida suoraan pitää tekstin kertojana, sillä kertojassa on kyse esitysteknisestä kategoriasta eikä henkilöstä (emt., 67; Ridell 1994, 113). Kertojan tai edes kertojan diskurssin sijasta onkin usein osuvampaa puhua kertovasta diskurssista sinä välineenä, jota jutun toimittaja kulloinkin käyttää (ks. erilaiset kertojatyypit Pietilä 1995, 49–50).

Edellä sanottu saattaa antaa ymmärtää, että tekstin tasolla toimituksellisella kertojalla olisi jopa yksinoikeus lukijan puhuttelemiseen. Toisaalta voidaan katsoa, että journalistisissa teksteissä esiintyjien diskurssit pääsevät useinkin ääneen ilman kovin merkittävää väliintuloa.

Toimituksellinen kertoja saattaa vain organisoida henkilöiden puheita diskurssinsa avulla puuttumatta niiden sisältöön. Siten esiintyjien diskursseilla on mahdollisuus puhutella yleisöä myös ikään kuin suoraan. Lausuntojen ”koskemattomuutta” määräävät journalistisen työn normit, joiden mukaan haastateltavien puheiden sisältöön ei saa puuttua kuin enintään stilistisesti. Kertovan diskurssin määräysvaltaa diskurssien järjestämisessä tämä ei sinänsä horjuta. (Ridell 1994, 117) Myös Pietilä (1995, 46) huomauttaa, että jutussa esiintyvien henkilöiden tai instanssien diskurssit ovat aina toimituksellisen kertojan antamassa muodossa, sillä haastateltavat saavat sanottavansa julki aina vain kertojan äänen kautta. Ridellin (1994, 118) mukaan kertojan ja henkilöiden diskurssien suhteet tulisi journalistisissa teksteissä kuitenkin nähdä enemmän valtakamppailuna

³ Hyödynnän Ridellin (2009, 249) käyttämää toimituksellisen kertojan käsitettä pyrkieni tietoisesti välttämään kertojan henkilöitymisen jutun kirjoittajaan. Toimituksellisessa kertojassa korostuu, että kyse on esitysteknisestä strategiasta. Käytän toimituksellista kertojaa ja kertojan diskurssia synonyymeinä.

kuin pelkästään kertovan diskurssin ylivalentana. Diskurssien suhteet ovat olennaisia uutisen puhuttelevuuden valta-aspektien kannalta, sillä niitä erittelemällä voidaan saada selkoa tähän näennäisen objektiiviseen tekstityyppiin sisältyvistä intressien kamppailuista.

Käytännössä jako kertojan ja esiintyjien diskursseihin on usein kaikkea muuta kuin yksinkertainen. Toisinaan kertojan ja jutussa esiintyvien tahojen diskurssit nimittäin kietoutuvat toisiinsa niin, että niitä on vaikea erottaa toisistaan. Tätä kerronnallista muotoa kutsutaan vapaaksi epäsuoraksi esitykseksi (VEE). Vapaa epäsuora esitys antaa toimitukselliselle kertojalle mahdollisuuden hienovaraiseen vallankäyttöön, koska puheen alkuperän jäädessä hämärän peittoon kertojan diskurssin avulla voidaan horjuttaa tai vahvistaa joitakin yksiä diskursseja hyvin huomaamattomasti. (Ridell 1994, 119) Myös naistenlehtitekstissä diskurssit sekoittuvat. Ne saattavat olla jopa vaikeammin eroteltavissa kuin uutistekstissä, sillä naistenlehtitekstit sallivat uutistekstiä vapaammin erilaisten tyylikeinojen käytön. Toisaalta on mahdollista, että naistenlehtijutun kertoja nähdään jo lähtökohtaisesti (genrensä vuoksi) epäluotettavampana kuin uutiskertoja, koska naistenlehtijuttuihin ei kohdistu yhtä voimakkaita objektiivisuuden odotuksia kuin uutisiin.

Ridellin (1994, 119–120) mukaan vapaan epäsuoran esityksen tarkastelu tulisi ulottaa myös tekstin ulkopuolelle, jotta erityisesti VEE:n käytöstä ja ylimalkaan eri diskurssien organisoinnista ja operoinnista uutistekstissä saataisiin tukeva ote. Kertojan ei-tekstuaalisella toiminnalla nimittäin nostetaan yksiä tahoja etualalle ja painetaan toisia taustalle. Tällöin käytettäviä kerronnallisia strategioita ovat muun muassa esiintyjien valinta sekä pää- ja sivuroolien jako niiden kesken, aineosien valinta esiintyjien diskursseista, näiden palojen esitysjärjestyksen määrääminen ja niiden asettaminen tietynlaisiin keskinäissuhteisiin. Tätä roolijakoa, diskurssien keskinäisiä suhteita ja niiden tuomia merkityksiä tutkin naistenlehtien syömishäiriöartikkeleissa. Tekstissä ja niiden ulkopuolella tehdyillä valinnoilla ja painotuksilla vaikutetaan siihen, millainen käsitys syömishäiriöstä rakentuu. Vaikka tekstin ulkopuolisiin valintoihin ei voi päästä käsiksi ilman tekstien tuotannon tutkimusta, kerronnallisten ratkaisujen pohjalta voidaan esittää päätelmiä tekstin ulkopuolisista valinnoista. Sekä tekstin sisä- että sen ulkopuolella tapahtuva kertojan toiminta muodostaa ”sen laajemman kerronnallisen kaluston, jolla vierasta puhetta uutisjournalismissa vastaanotetaan, työstetään ja esitetään” (Ridell 1994, 120).

5. Syömishäiriökirjoittelun maastossa – määrällinen kartoitus

Luvuissa 5 ja 6 pureudun empiiriseen aineistooni edellä esittelemieni metodien avulla. Aloitan artikkeleiden tarkastelun tässä luvussa yleiseltä tasolta, jolta etenen syvemmälle tekstien rakenteisiin ja laadulliseen analyysiin luvussa 6.

Käsillä olevassa luvussa kartoitan aineistoa määrällisesti. Pyrin tarjoamaan kokonaiskäsityksen viiden naistenlehden syömishäiriökirjoittelusta ja vastaamaan näin kysymykseen, millaisia juttuja syömishäiriöistä kirjoitetaan.

Määrällisen analyysini ensimmäisessä vaiheessa hahmottelen yleiskuvaa naistenlehtien syömishäiriökirjoittelusta sisällönanalyysin avulla. Tarkemmin ottaen kiinnitän huomion syömishäiriöjuttujen pituuksiin, juttutyyppeihin ja kuvitukseen. Tämän jälkeen selvitän omassa alaluvussaan, ketkä määrittelevät naistenlehtien rakentamaa syömishäiriökäsitystä. Tässä käytän apuna puhujarakenteen analyysia.

5.1. Yleiskatsaus syömishäiriöartikkeleihin

Naistenlehdet *Anna*, *Eeva*, *Hyvä Terveys*, *Kauneus & Terveys* ja *Me Naiset* julkaisivat vuosina 2007–2011 yhteensä 260 juttua, joissa käsitellään syömishäiriöitä. Lehtinimikkeittäin juttumäärien erot eivät olleet kovin isoja suhteutettuna ilmestymistiheyteen. Syömishäiriötä käsitteleviä juttuja löytyi ymmärrettävästi eniten niistä lehdistä, jotka ilmestyivät useimmin. Alla olevassa taulukossa aineisto on jaoteltu lehtinimikkeittäin (Taulukko 1). Juttujen jakautuminen on esitetty taulukoissa kappalemäärinä, jotta juttujen kokonaismäärästä saisi paremman käsityksen.

Taulukko 1: Lehtinimikkeet

Lehti	Juttuja (kpl)	Ilmestymistiheys (numeroa/vuosi)
Anna	63	52
Eeva	20	12
Hyvä Terveys	48	13–16
Kauneus & Terveys	47	16 (2007: 14)
Me Naiset	82	52
Yhteensä	260	

Lukumääräisesti eniten syömishäiriöjuttuja julkaistiin *Me Naisissa* (82 juttua) ja *Annassa* (63 juttua). Molempien ilmestymistiheys on 52 numeroa vuodessa. *Me Naiset* kirjoitti syömishäiriöistä hieman kilpailijaansa ahkerammin. Kummastakin naisten erikoislehdestä, *Hyvä Terveys* -lehdestä (48 juttua) ja *Kauneus & Terveys* -lehdestä (47 juttua) löytyi lähes sama määrä syömishäiriöjuttuja. *Kauneus & Terveys* -lehti ilmestyi lähes koko tarkasteluajan 16 kertaa vuodessa, vain vuonna 2007 ilmestymiskerrat jäivät 14:ään numeroon. *Hyvä Terveys* -lehti kasvatti vuosittaista numeromääräänsä 16:een vuonna 2009. Vähiten syömishäiriöjuttuja löytyi *Eevasta* (20 juttua). Tämä ei ole yllättävää, sillä *Eeva* ilmestyy viiden lehden joukosta harvimmin.

Lehden ilmestymistiheyden lisäksi moni muukin asia vaikuttaa syömishäiriöistä julkaistujen juttujen määrään. Esimerkiksi sivujen määrä vaihtelee lehdittäin. Myös kuvat, mainokset ja taitolliset ratkaisut vievät lehtien sivutilasta vaihtelevia osuuksia. Nämä asiat voivat vaikuttaa siihen, millä aikavälillä samat aiheet, kuten syömishäiriöt toistuvat ja miten paljon lehteen ”mahtuu” juttuja. Näihin lehtien yksilöllisiin ulkoisiin ja muodollisiin seikkoihin ja niiden eroihin en ole kuitenkaan perehtynyt tarkemmin. Niillä voi kuitenkin olla vaikutusta syömishäiriöjuttujen määrään viiden vuoden ajanjaksolla, samoin kuin toimituksen valinnoilla, arvotuksilla ja toimittajien henkilökohtaisilla mieltymyksillä. Kaiken kaikkiaan viiden naistenlehden viiden vuoden aineiston perusteella voi silti todeta, että syömishäiriöt ovat naistenlehtien aiheena varsin yleisiä. Jo määrällisen yleissilmäyksen pohjalta naistenlehdet ovat merkittäviä syömishäiriökäsityksen rakentajia.

5.1.1 Koko juttuja, kappaleita ja mainintoja

Juttujen pituus antaa osviittaa siitä, millainen painoarvo syömishäiriö-aiheelle on lehtien kirjoittelussa annettu. Juttujen lukumäärän ohella juttujen laajuus vaikuttaa siihen, miten suuri merkitys naistenlehdillä ja niissä julkaistuilla syömishäiriöjutuilla on syömishäiriöiden rakentumisessa.

Aineistoni juttujen pituudet vaihtelevat muutamasta virkkeestä useampaan sivuun, mikä johtuu jo siitä, että sisällytin aineistooni kaikki artikkelit, joissa mainitaan syömishäiriö edes yhdellä sanalla. Maininta-luokka sisältää jutut, joissa syömishäiriöt mainitaan vain yhdessä virkkeessä. Näitä juttuja on aineistossa yhteensä 49. Useamman virkkeen tai kappaleen verran syömishäiriöitä käsitteleviä juttuja on eniten, yhteensä 141 juttua. Koko juttu -luokkaan puolestaan sisältyy 70 juttua. Liitteen 2 kuviossa 1 aineistoni jutut esitetään syömishäiriöitä käsittelevän osuuden laajuuden mukaan.

Kappale-luokkaan kuuluvia juttuja löysin siis kaksinkertaisen määrän verrattuna juttuihin, jotka keskittyvät pelkästään syömishäiriöihin (koko juttu -luokka). Toisin sanoen syömishäiriöistä kirjoitettiin useimmin jostakin muusta aiheesta kertovan jutun sisällä ja laajemmin kuin vain yhdellä virkkeellä. Yksi esimerkki kappale-luokkaan kuuluvasta jutusta on artikkeli miesten suhtautumisesta omaan ulkonäköönsä (*Hyvä Terveys* 4/2007), jonka viimeisessä kappaleessa muistutetaan, että miestenkin syömishäiriöt ovat lisääntyneet. Kappale-juttujen suuri määrä voi johtua monesta syystä. Yksi selitys voi olla se, että osa naisenlehtiartikkeleista, kuten reportaasit ja usein henkilöhaastattelut, ovat melko pitkiä ja usein myös pohtivia ja kokoavia (Ruoho & Saarenmaa 2011, 17). Siten naistenlehdessäkin yksi juttu voi käsitellä monia aiheita ja näkökulmia.

Vähiten havaitsin aineistossani juttuja, joissa syömishäiriöt mainitaan vain yhdellä sanalla tai yhdessä virkkeessä. Tähän maininta-kategoriaan sisältyy esimerkiksi juttu ”erittäin niukkaenergisistä” pussidieeteistä (*Kauneus & Terveys* 10/2008). Jutussa mainitaan, että kyseinen dieetti ei sovi syömishäiriöisille. Artikkelissa ei käsitellä syömishäiriöitä tämän enempää. Muut kategorian jutut sisältävät samantyyppisen lyhyen viittauksen syömishäiriöihin. Maininta-luokka ei kasvanut kovin suureksi mahdollisesti siksi, että se sisältää ainoastaan virkkeen verran syömishäiriöitä käsittelevät jutut. Jos jutun syömishäiriöitä käsittelevä osuus on virkettä pidempi, juttu kuuluu kappale-luokkaan. Tämä on toisaalta yksi syy kappale-juttujen suureen määrään.

Koko juttu -kategoria on luokista selvärajaisin. Mikäli syömishäiriöt ovat jutun pääaiheena, aihe on usein mainittu jo otsikossa tai ingressissä. Esimerkiksi koko juttu -luokkaan lukeutuva henkilöhaastattelu Anu Harkista (*Anna* 36/2011) on otsikoitu haastateltavan sitaatilla: ”Ajattelin, ettei tällainen läski kelpaa”. Ingressissä tuodaan esiin, että Harkki on kärsinyt syömishäiriöstä.

Syömishäiriöön keskittyvien juttujen pituudet on hyvä ottaa tässä vaiheessa huomioon, sillä ne vaihtelevat paljon, eikä luokkia voi suhteuttaa toisiinsa, jolleivät myös koko juttu -luokkaan sisältyvien juttujen laajuudet ole selvillä. Pelkästään syömishäiriöitä käsittelevien juttujen pituudet on esitetty taulukossa 2.

Runsas puolet koko juttu -luokan jutuista (40 juttua) on alle puolen sivun mittaisia. Sivun ja kahden sivun mittaisia juttuja on seuraavaksi eniten. Pisin juttu on viiden sivun mittainen. Yli puolet jutuista ei siis ole pituudeltaan kovin paljon suurempia kuin maininta- tai varsinkaan kappale-luokan jutut. Sivun pituisia tai sitä pidempiä juttuja on koko juttu -luokassa vain 26 kappaletta. Juttujen pituudet vaihtelivat koko juttu -luokan ohella myös maininta- ja kappale-luokissa. Niissä lyhyimmät jutut ovat vain muutaman virkkeen pituisia, pisimmät useamman aukeaman mittaisia.

Taulukko 2: Koko juttu -luokan jutut laajuuden mukaan (yhteensä 70 juttua)

Laajuus sivuina	< 0,5	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4	4,5	5
Juttujen määrä	40	4	8	1	10	1	3	1	1	0	1

Syömishäiriökirjoittelun määrällinen tarkastelu herättää kysymyksen, miksi yli puolet syömishäiriötä käsittelevistä jutuista on sivun, puolen sivun mittaisia ja tätäkin lyhyempiä. Laajuudeltaan pienet jutut hallitsevat myös kappale- ja maininta -luokissa (liitteen 2 taulukko 1). Tämä tukee ajatusta, että jutun pituus ei riipu pelkästään aiheesta (syömishäiriöt), vaan lyhyitä juttuja ylipäättään julkaistaan enemmän. Toisaalta kiinnostavaa on se, että pienten juttujen (laajuudeltaan alle puoli sivua) määrä on suuri nimenomaan syömishäiriötä kokonaan käsittelevissä jutuissa (koko juttu -luokka). Lyhimpien, alle puolen sivun mittaisten juttujen suureen määrään saattaa vaikuttaa myös se, millaisia juttutyyppejä aineistoon kuuluu. Esimerkiksi lukijapalaute- ja kysymys ja vastaus -palstoilla jutut ovat lähtökohtaisesti melko lyhyitä. Havainto kertoo osaltaan naistenlehtienkin yleisestä kehityksestä, jonka myötä lyhyet tekstinpätkät valtaavat yhä enemmän tilaa pitkiltä jutuilta. Sanomalehden osalta tätä usein negatiivisen kaiun saavaa ilmiötä kutsutaan tabloidisaatioksi (esim. Sparks & Tulloch 2000). Oma kysymyksensä onkin tässä yhteydessä se, miten syvällisesti tällaisissa hyvin lyhyissä jutuissa pystytään käsittelemään niinkin monimutkaista ja vaikeasti ymmärrettävää sairautta kuin syömishäiriötä.

5.1.2 Juttutyypien kirjo ja painopisteet

Aineistoni sisältää paljon erilaisia juttutyyppejä. Ala-alaluvussa 4.2.1 erottamistani juttutyypivaihtoehdoista vain viihdejuttu ei ole edustettuna aineistossani. Tämä juttutyyppi olisi sisältänyt muun muassa tietokilpailukysymykset ja horoskoopit. Vaikka juttutyypiluokkia oli tarjolla peräti 12, niihin sopimattomia juttuja (muu-luokka) kertyi silti lähes 30. Koko aineistoni ryhmittäminen juttutyypeittäin ja laajuusluokittain on eritelty taulukossa 6.

Tarkastelemisiani viidessä naistenlehdessä julkaistiin vuosina 2007–2011 huomattavan paljon syömishäiriötä käsitteleviä henkilöjuttuja, yhteensä 95 juttua. Näistä hieman yli puolet, 55 juttua on julkisuuden henkilöiden haastatteluista (ks. taulukko 3). Niin sanottujen tavallisten henkilöiden eli tavisten haastatteluja on hieman vähemmän, yhteensä 40 juttua. On kuitenkin huomattava, että julkisuuden henkilöistä tehdyistä haastatteluista vain kaksi käsittelee pelkästään syömishäiriötä. Loput vain sivuavat aihetta. Sen sijaan tavishenkilöjutuissa pelkästään syömishäiriöihin keskittyviä juttuja on peräti puolet eli 20. Tyypillisesti julkisuuden henkilön henkilöhaastattelussa siis

käsitellään monia teemoja, joista syömishäiriö on vain yksi. Tavallisten ihmisten haastatteluissa juuri syömishäiriö on tehnyt heistä ylipäättään haastattelemisen arvoisia.

Taulukko 3: Aineiston juttutyypimäärät (kpl) ja juttujen syömishäiriötä käsittelevät osuudet

Juttutyyppi	Jutun syömishäiriötä käsittelevä osuus			Yhteensä (kpl)
	Maininta	Kappale	Koko juttu	
Asiahaastattelu	11	17	6	34
Julkkishenkilöjuttu	7	46	2	55
Tavishenkilöjuttu	2	18	20	40
Reportaasi	0	0	1	1
Neuvokki	0	2	0	2
Testi/Vertailu	1	0	0	1
Mielipidekirjoitus	3	7	0	10
Arvio	3	2	7	12
Lukijan kirje	9	12	18	39
Palstajuttu	4	13	3	20
Viihdejuttu	0	0	0	0
Esittelyjuttu	7	5	7	19
Muu	2	19	6	27
Yhteensä (juttua)	49	141	70	260

Henkilöjuttujen jälkeen syömishäiriöistä kirjoitettiin seuraavaksi eniten lukijoiden palautteissa, yhteensä 39:ssä lukijan kirjeessä. Kirjoituksissaan lukijat esimerkiksi pyytävät lehteä käsittelemään syömishäiriöitä, kiittävät tai moittivat lehteä tietystä syömishäiriöartikkelista ja/tai kertovat oman kokemuksensa kyseistä sairaudesta. Lukijan kirjeiden suuren määrän voi tulkita kertovan siitä, että lukijat ovat kiinnostuneita syömishäiriöistä, ja ne herättävät keskustelua. Vaikka syömishäiriöistä kirjoitetaan paljon, naistenlehtien toivotaan käsittelevän syömishäiriöitä yhä uudelleen.

Aiheesta kirjoitettiin myös 34 asiahaastattelussa eli jotakin tiettyä teemaa käsittelevissä ”faktapohjaisissa” artikkeleissa, jotka nojautuvat asiantuntijakommentteihin ja -lähteisiin. Suurin

osa näistä jutuista (yhteensä 27 juttua) kuitenkin vain sivuaa syömishäiriöitä. Asiahaastatteluissa syömishäiriöitä käsitellään useimmiten osana jotakin muuta ilmiötä, kuten laihdutusvimmaa tai nuorten pahoinvointia. Palstajutut (20 juttua) ovat enimmäkseen lääkäreiden ja psykologien kysymys- ja vastauspalstojen juttuja. Palstajutuissakin syömishäiriö on pääosin vain sivujuonne. Usein nämä syömishäiriöitä sivuavat palstajutut ovat sellaisia, joissa lääkäri esittää syömishäiriön yhtenä diagnoosivaihtoehtona lukijan kertomiin oireisiin (esim. *Hyvä Terveys* 3/2009).

Esittelyjutuissa kerrotaan jostakin uudesta ilmiöstä, usein tuotteesta. Pelkästään syömishäiriöistä kertova esittelyjuttu esittelee esimerkiksi vastailmestyneen syömishäiriöoppaan (*Kauneus & Terveys* 11/2008). Myös syömishäiriötä käsittelevät arviot ja kritiikit keskittyvät kulttuurituotteisiin. Arvioissa pääaiheina ovat esimerkiksi syömishäiriöistä kertova näytelmä, kirja tai tv-ohjelma.

Tarkastelemissani naistenlehdissä ei julkaistu viiden vuoden aikana yhtään kolumnia, pääkirjoitusta tai muuta toimituksellista mielipidekirjoitusta, joka olisi kohdistunut kokonaan syömishäiriöihin. Sen sijaan niissä viitataan syömishäiriöihin ohimennen. Esimerkiksi kolumneissa syömishäiriö tuodaan esiin muun muassa osana yhteiskunnan ulkonäkökeskeisyyttä (esim. *Anna* 41/2010) tai syömishäiriöihin liittyviä sanoja käytetään kielellisinä tehokeinoina (esim. ”henkinen bulimikko”, *Kauneus & Terveys* 5/2007) ilman, että aiheeseen syvennytään. Pääkirjoituksissa syömishäiriöihin suhtaudutaan huolestuneesti (esim. *Hyvä Terveys* 8/2009).

Reportaaseja, neuvokkeja ja testejä tai vertailuja on aineistossa kaikista vähiten. Ainut reportaasi on *Eeva*-lehdessä julkaistu juttu syömishäiriöosastosta (3/2007a). Syömishäiriöitä käsittelevien reportaasien niukka määrä ei yllätä, sillä reportaaseja julkaistiin tutkimieni lehtien sivuilla ylipäättään varsin vähän. Molemmat neuvokit julkaistiin *Kauneus & Terveys* -lehdessä, ja ne tarjosivat vinkkejä sairauksien ennaltaehkäisyyn ja hoitoon. Syömishäiriön tunnistamiseen ja syömishäiriöisen auttamiseen liittyviä neuvokkeja ei julkaistu, vaikka näin olisi voinut aiheen luonteesta johtuen odottaa. Toisaalta tällaisia neuvoja jaetaan faktalaatikoissa, joita en erottanut omiksi jutuikseen.

Muihin juttutyypppeihin (luokka muu) lukeutuvia juttuja on yhteensä 27. Näistä suurin osa on ulkomaalaisista näyttelijöistä, kuninkaallisista ja muista julkisuuden henkilöistä kertovia artikkeleita. Näissä kyse ei kuitenkaan ole henkilöhaastatteluista, sillä henkilöä itseään ei ole haastateltu. Jutut perustuvat esimerkiksi kyseisestä julkisuuden henkilöstä kirjoitettuun kirjoihin, muissa lehdissä julkaistuihin juttuihin tai huhuihin. Muu-luokkaan sisältyy muun muassa viisi osaa kymmenosaisesta prinsessa Diana -jatkokertomuksesta (*Anna* 36/2007, 37/2007a, 38/2007, 39/2007, 42/2007).

Julkisjuorujen ja muihin kuin henkilölähteisiin pohjaavien henkilöjuttujen lisäksi muut syömishäiriötä käsittelevät jutut ovat muun muassa erinäisiä koostejuttuja tai toimittajan omiin kokemuksiin pohjautuvia minä-muotoisia juttuja. Mikään muu-luokkaan kuuluvista jutuista ei sopinut ala-alaluvussa 4.2.1 määrittelemääni juttutyyppejä.

Juttutyypeistä voi tiivistäen todeta, että kun naistenlehti haluaa tehdä jutun syömishäiriöstä, se julkaisee usein niin sanotusta tavallisesta henkilöstä eli taviksesta kertovan henkilöhaastattelun. Julkisuuden henkilöiden henkilöhaastatteluissa syömishäiriöt nostetaan esiin muiden aiheiden ohessa, yhtenä elämään kuuluvista ja persoonaa muokkaavista kriiseistä. Henkilöjuttujen määrä saattaa painottua senkin vuoksi, että syömishäiriö ei välttämättä istu helposti erikoisimpiin juttutyyppeihin. Esimerkiksi henkilöjuttu syömishäiriöaiheesta voi olla vertailua, neuvokkia tai reportaasia helpompi tehdä. Myös lukijat pitävät syömishäiriöaiheita pinnalla naistenlehdessä. Esimerkiksi syömishäiriöartikkelit, mannekiinien hoikkuus ja omat kokemukset provosoivat lukijoita kirjoittamaan syömishäiriöihin liittyvää palautetta naistenlehdelle. Naistenlehtien saamista lukijoiden kirjeistä saatetaan tosin julkaista vain murto-osa. Kulttuurituotteita käsittelevissä esittelyjutuissa ja arvosteluissa syömishäiriöt ovat paljon esillä. Tämä kertoo samalla siitä, että syömishäiriöt puhuttavat muun muassa kirjallisuudessa, televisiossa ja teatterissa.

5.1.3 Syömishäiriöjuttujen kuvitus: tyypit ja toistuvuudet

Aikakauslehdessä visuaalisuudella on suuri merkitys, ja kuville annetaan yleensä paljon tilaa. Kuvat ovat tärkeässä roolissa myös naistenlehdessä. Kuvitusaiheena syömishäiriö voi kuitenkin olla varsin hankala. Se ei välttämättä näy ihmisestä päällepäin, kuten eivät muutkaan mielenterveyden häiriöt. Toisaalta anoreksian ominaisuuksiin kuuluu, että se aiheuttaa näkyvän fyysisen muutoksen, laihtumisen. Näissä tapauksissa vastaan tulevat kuitenkin eettiset kysymykset: millaisia kuvia voi julkaista, jotta ne eivät lisää sairastumisia ja kannustaisi vaikkapa anoreksiaa jo sairastavia laihtuttamaan lisää? Esimerkiksi Syömishäiriöliitto (www-lähde) kehottaa mediaa välttämään sellaisten kuvien julkaisua, joissa on sairastuneiden kehoja. Rohkenevatko naistenlehdet julkaista syömishäiriötä yhä sairastavien henkilökuvia vai turvautuvatko ne esimerkiksi kuvituskuviin? Mitä nämä kuvat esittävät? Näkyykö vaikea kuvitusaihe esimerkiksi kuvien määrässä? Näitä seikkoja pohdin seuraavassa käymällä läpi aineistoni juttujen kuvitusta. Käsittelen tässä yhteydessä aineistoa kokonaisuutena, enkä myöskään erottele sitä, kertooko juttu kokonaisuudessaan syömishäiriöistä vai käsittelekö se syömishäiriötä vain osittain. Liitteen 2 taulukossa 2 olen eritellyt jutut kuvien lukumäärän mukaan.

Aineistossa on eniten yhden kuvan juttuja (107 juttua). Seuraavaksi eniten on juttuja, joissa ei ole kuvaa lainkaan (60 juttua). Kuvattomien juttujen ja yhden kuvan juttujen suuri määrä selittynee ainakin osittain sillä, että lyhyiden juttujen määrä on aineistossa suuri. Aikakauslehdessä alle puolen sivun juttu on niin pieni, että siihen harvemmin sisältyy kuvaa. Kahden kuvan syömishäiriöjuttuja aineistossa on 39 kappaletta. Kolmen tai vielä useamman kuvan jutut ovat harvassa. Enimmillään yhdessä jutussa julkaistiin 12 kuvaa.

Mitä syömishäiriöjuttujen kuvat sitten esittävät? Lähes puolet syömishäiriöistä kertovista jutuista (118 juttua) on kuvitettu pelkästään henkilökuvilla (liitetaulukko 3). Niillä tarkoitan kuvia, jotka esittävät henkilöä tai henkilöitä, joista juttu kertoo, tai mielipidekirjoituksissa henkilöä, joka on kirjoittanut jutun. Henkilökuvien hallitsevuus ei yllätä, sillä suurin osa aineiston jutuista on henkilöhaastatteluja. Henkilökuvilla kuvitetut jutut ovatkin pääosin henkilöhaastatteluja. Henkilökuvissa esiintyy sekä julkisuuden henkilöitä (72 jutussa) että tavallisia henkilöitä (36 jutussa); viimeksi mainittujen ryhmään olen laskenut myös asiantuntijat.

Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta (*Anna* 28/2009) kaikki henkilökuvissa olevat syömishäiriötä sairastaneet esiintyvät koko nimellään ja omilla kasvoillaan. Vaikka syömishäiriötä kuvaillaan vakavaksi, syömishäiriötä sairastaneet pääosin hymyilevät juttujen kuvissa. Vain kahdessa jutussa syömishäiriötä sairastaneella on yllään löysät ja peittävät vaatteet. Lisäksi muutaman jutun kuvissa henkilö on jopa hyvin vähissä vaatteissa, kuten uimapuvussa. Yhdenkään jutun kuvissa laihuus ei kuitenkaan ole silmiinpistävää. Julkisuuden henkilöiden kuvissa tilanne on toinen: osa niissä esiintyvistä henkilöistä on hyvin laihoja ja tiukoissa vaatteissa. Kyseiset kuvat ovat kuitenkin ns. paparazzikuvia. Jutuissa kauhistellaan kuvissa olevien henkilöiden laihuutta.

Pelkkiä kuvituskuvia käytettiin yhteensä 33:ssa syömishäiriötä käsittelevässä jutussa.

Kuvituskuvan määrittelen kuvaksi, joka ei suoraan liity juttuun, vaan sen on tarkoitus vain kuvittaa aihetta. Kuvituskuvat ovat kiinnostavia jo sikäli, että niiden valinnassa käytetään paljon journalistista tulkintaa, sillä valinnan varaa on paljon. Suurin osa aineistoni kuvituskuvista esittää ihmistä, mutta osassa jutuista kuvien aiheena on pelkästään elottomia asioita, kuten ruokia tai maisemia.

Kun kuvituskuvilla toteutettuja juttuja tarkastellaan kuvissa toistuvien teemojen suunnasta, ruoka on suosituin teema (12 jutussa). Ruokakuviin on valittu muun muassa suklaata, perunalastuja ja appelsiineja. Erilaiset kehoa, hoikkuutta ja liikunnallisuutta esiintuovat kuvat ovat myös melko yleisiä. Tällöin kuvan aiheeksi on valittu esimerkiksi nuori ja vähäpukeinen nainen. Ihmiskehon mittaaminen on myös kuvituskuvien aiheena. Esimerkiksi yhdessä tällaisessa kuvassa henkilö seisoo vaa'alla.

Osa aineistoni jutuista (18 juttua) on kuvitettu siten, että niissä on henkilökuvien lisäksi myös muita kuvia. Muut kuvat ovat enimmäkseen kuvituskuvia. Myös näissä kuvituskuviissa yleisin sisältö on ruoka. Lisäksi henkilökuvien yhteydessä olevissa kuvituskuviissa esiintyi muun muassa maisemia ja jutun haastateltavalle tärkeitä henkilökohtaisia esineitä.

Muilla kuvilla kuvitettuja syömishäiriötä käsitteleviä juttuja on aineistossa 31. Ne oli kuvitettu pääosin (22 jutussa) teoskuvin, eli ne sisälsivät kuvia esimerkiksi kirjasta, tv-ohjelmasta tai teatteriesityksestä, jota juttu käsittelee.

Syömishäiriötä käsittelevien juttujen kuvitus on siis etenkin kuvituskuvien osalta hyvin kirjavaa. Merkille pantavaa on, että hyvän maun rajoja ei ylitetä silloin, kun kuvissa esiintyy ihmiskehoja: äärimmäisen laihojen paljastettujen kehojen kuvia ei löydy aineistosta. Naistenlehden kuvastoissa laihat vartalonkuvat ovat arkipäivää esimerkiksi mainoskuviissa. Henkilökuvien suuri määrä puolestaan mukaillee henkilöjuttujen suurta määrää aineistossa. Muutamissa tavallisten henkilöiden henkilökuviissa kohteilla on yllään peittäviä vaatteissa, osassa puolestaan paljastavia. Kuvituskuviissa taas korostuvat ruokakuvat. Syömishäiriöjuttuja kenties kuvitetaan ruoka- ja ruokailutilannekuvin osin siksi, että kyseiset kuvauskohteet ovat konkreettisia ja liittyvät ainakin epäsuorasti aiheeseen. Sitä vastoin ahdistuksen kaltaista kokemusta on huomattavasti vaikeampaa esittää kuvan keinoin.

5.2 Syömishäiriöjuttujen puhujat ja kohteet

Ketkä naistenlehtien syömishäiriöjutuissa päästetään määrittelemään syömishäiriötä? Tämän tarkastelemiseksi sovellan seuraavassa Pentti Raittilan (2004) kehrittelemää puhujarakenteen analyysia. Tarkemmin ottaen selvitän sitä, kuka syömishäiriötä käsittelevissä jutuissa puhuu ja kenestä puhutaan. Puhujien, toissijaisten puhujien ja puhumisen kohteiden analyysini sisältää kaikki aineistoni pää- ja kainalojutut. Syömishäiriötä sivuavista jutuista (maininta- ja kappaleluokat) käsittelen vain niitä kohtia, joissa puhutaan syömishäiriöistä. Yksittäisissä jutuissa voi olla useita puhujia, toissijaisia puhujia ja puhumisen kohteita, eli nämä luokat eivät sulje toisiaan pois.

Muutamissa jutuissa ei ole lainkaan puhujia ja toissijaisia puhujia, sillä jo en ole tarkasteluni määrällisessä osuudessa laskenut toimituksellisen kertojan ääntä puhujaksi.

5.2.1 Puhujat

Puhujat ovat henkilöitä tai tahoja, joiden puhetta lainataan jutussa suorissa sitaateissa tai epäsuorassa esityksessä. Tämän puheoikeuden myötä puhuja on jutussa aktiivinen toimija. Hänelle annetaan jutussa tilaa sanoa mielipiteensä. Syömishäiriöjutuissa tämä tarkoittaa sitä, että puhujat saavat olla mukana määrittelemässä sitä, mitä syömishäiriö on. Puhuja on aina jokin yksittäinen henkilö, ei esimerkiksi ihmisryhmä tai ammattikunta, vaikka henkilö voikin edustaa sellaista. Olen koodannut kunkin puhujan kustakin syömishäiriöjutusta kertaalleen. En myöskään analyysini tässä vaiheessa erottanut puhujien suoraa ja epäsuoraa esitystä toisistaan (vrt. Ridell 2005), sillä kumpikin esitystapa päästää puhujan ääneen. Useissa aineistoni jutuissa molemmat esitystavat ovat käytössä saman puhujan kohdalla.

Syömishäiriöjuttujen puhujissa erottuu erilaisia puhujaryhmiä, kuten syömishäiriötä sairastaneita, heidän ystäviään, asiantuntijoita ja niin edelleen. En havainnut päällekkäisyyksiä näiden ryhmien välillä. Analyysini ei kuitenkaan paljasta, millaiset ovat puhujien suhteet jutun sisällä, tai miten paljon he saavat puheilleen tilaa toisiinsa verrattuna, toisin sanoen millainen painoarvo kullekin puhujalle ja tämän puheille jutuissa annetaan. Puhuja-analyysi kertoo ennen muuta, keitä juttuihin on otettu mukaan ja missä määrin puheoikeutta heille niissä annetaan.

Syömishäiriötä sairastaneet ovat ryhmä, joka saa yleisimmin puheenvuoron syömishäiriötä käsittelevissä naistenlehtijutuissa. He ovat asiantuntijoitakin yleisempi puhujaryhmä.

Syömishäiriötä sairastaneet ovat puhujina yhteensä 96 jutussa (ks. taulukko 4), joista suurin osa on syömishäiriöistä laajasti käsitteleviä juttuja (kappale- ja koko juttu -luokat). Maininta-jutuista he olivat äänessä vain muutamassa. Asiantuntijat on kuitenkin toiseksi yleisin puhujaryhmä.

Asiantuntijoiden ryhmään kuuluvat lääkärit, psykologit ja muut lääketieteen ammattilaiset. He puhuvat noin joka neljännessä (59 jutussa) kaikista jutuista. Juttumääriin suhteutettuna asiantuntijapuhujat ovat äänessä lähes yhtä usein riippumatta siitä, kuinka suuri on jutun syömishäiriötä käsittelevä osuus. Läheiset ovat puhujina yhteensä 16 jutussa aineiston kaikista jutuista. Läheisen ryhmään kuuluu nimenomaan syömishäiriötä sairastaneiden läheisiä. Läheisten ryhmään kuuluvat sairastaneiden puoliset (3 jutussa), sairastaneiden vanhemmat (8 jutussa), sairastaneiden ystävät (3 jutussa) ja muut läheiset (2 jutussa). Muut läheiset ovat esimerkiksi sisaruksia tai muita sukulaisia. Sairastaneiden läheisistä vanhemmat ovat useimmin äänessä, mutta kaikki läheisryhmät saavat äänensä kuuluviin lähinnä syömishäiriötä laajasti käsittelevissä jutuissa. Maininta-jutuissa he eivät saa puheenvuoroa lainkaan.

Taulukko 4: Juttujen puhujat ja juttujen syömishäiriötä käsittelevä osuus

Puhujat	Maininta-jutut	Kappale-jutut	Koko-jutut	Yhteensä
Syömishäiriötä sairastaneet	5	57	34	96
Asiantuntijat	12	32	15	59
Puolisot	0	1	2	3
Vanhemmat	0	3	5	8
Ystävät	0	1	2	3
Muut läheiset	0	0	2	2
Opettajat	0	0	1	1
Epäillyt	2	8	0	10
Sivustaseuraajat	0	5	1	6
Muut	10	19	4	33

Syömishäiriöjutuissa puhuvat myös henkilöt, joita syömishäiriöt koskettavat, mutta eivät kovin läheltä. Tällaisia henkilöitä ovat syömishäiriötä sairastaneiden opettajat ja sairastaneita sivusta seuranneet. Sivustaseuraajat ovat henkilöitä, jotka ovat esimerkiksi työskennelleet syömishäiriötä sairastaneen kanssa olematta kovin läheisissä väleissä. Sivustaseuraajat ja opettajat ovat kuitenkin puhujina vain muutamassa syömishäiriöjutussa. Epäillyt sen sijaan ovat henkilöitä, joiden epäillään sairastavan syömishäiriötä, mutta he kiistävät tiedon. Juttuja, joissa tällainen henkilö on puhujana, on peräti kymmenen.

Muut puhujat ovat äänessä 33 syömishäiriöjutussa. Määrä on suurempi kuin esimerkiksi syömishäiriötä sairastaneiden läheisten osuus. Muihin puhujiin sisältyy puhujia, jotka jäivät puhujaryhmien ulkopuolelle. Heihin lukeutui esimerkiksi Marimekon toimitusjohtaja, konsultti ja lehden lukija. Tällaisilla henkilöiltä ei ole minkäänlaista suhdetta syömishäiriöihin tai niitä sairastaneisiin, tai ainakaan sellaista ei tule jutussa esiin.

Syömishäiriötä sairastaneiden puhujaryhmän valta-aseman perusteella näyttää siltä, että kokemuksiin ja elämäntarinoihin pohjaavat näkökulmat ovat naislehtijournalismissa yleistä ainakin syömishäiriötä käsittelevissä jutuissa. Toisaalta sairastaneiden läheiset saavat hyvin vähän puheenvuoroja syömishäiriöjutuissa siitäkin huolimatta, että läheisen näkökulma kenties

kiinnostaisi naistenlehtien lukijoita. Suurin osa tutkimieni naistenlehtien lukijoista on keski-ikäisiä tai sitä hieman nuorempia naisia, joista luultavasti monet ovat nuorten tai teini-ikäisten vanhempia.

Syömishäiriötä käsittelevissä artikkeleissa puhuvat myös ne, joilla syömishäiriötä epäillään.

Vaikuttaa siltä, että julkisuuden henkilöiden mahdollisilla syömishäiriöillä spekuloidaan paljon julkisuudessa. Oletan, että yksi syy tähän on se, että yhden syömishäiriön eli anoreksian aiheuttamat fyysiset muutokset ovat helposti havaittavia. Sen vuoksi esimerkiksi julkisuuden henkilön äkillisen laihtumisen syyksi epäillään usein syömishäiriötä. Aiheettomia epäilyjä on varmasti paljon, mutta vain 10 jutussa ”epäilty” saavat vastata epäilyksiin.

5.2.2 Toissijaiset puhujat

Toissijaiset puhujat ovat toimijoita, joiden puolesta tai nimissä joku puhuu. Toisin sanoen toissijaiset puhujat puhuvat jonkun toisen henkilön puheen sisällä, mutta heitä itseään ei ole välttämättä haastateltu juttuun. Silti he saavat ääntään kuuluville. Toissijaiset puhujat voivat olla yksittäisiä henkilöitä tai ihmisryhmiä. Toisaalta jutuissa voi esiintyä myös sanottuja tuntemattomia toissijaisia puhujia, joiden henkilöllisyys tai edes suhde puhujaan ei tule ilmi. Tällaiset toissijaiset puhujat tulevat esiin esimerkiksi lausahduksissa ”jotkut sanoivat, että” tai ”monet kysyivät minulta”. Toissijainen puhuja jää tuntemattomaksi myös käytettäessä passiivia. Joissakin tapauksissa lauseyhteys voi paljastaa jotakin tuntemattomasta toissijaisesta puhujasta. Esimerkiksi lausahdus ”minut määrättiin terapiaan” (*Anna* 9/2007) viittaa lääketieteen ammattilaisiin, joilla on valtaa ”määrätä” tällä tavoin. Vihjeistä huolimatta tuntemattomat toissijaiset puhujat jäävät usein määrittelemättömiksi tai vaativat paljon arvailuja tai tulkintaa, joten jätin ne analyysin ulkopuolelle.

Toissijaisia puhujia kuitenkin havaitsin vain muutamissa syömishäiriöjutuissa. Lisäksi mikään toissijaisten puhujien ryhmistä ei nouse selvästi ylitse muiden. Asiantuntijat ovat toissijaisina puhujina hieman muita useammin, yhteensä 18 jutussa. Syömishäiriötä sairastaneet ovat toissijaisina puhujina kuudessa jutussa, heidän vanhempansa ja ystävänsä kukin viidessä jutussa (ks. taulukko 5). Syömishäiriötä sairastaneiden puolisoitten ryhmään kuuluvat ja opettajien ryhmään kuuluvat ovat toissijaisina puhujina vielä harvemmin. Syömishäiriöisiksi epäillyt ja sivustaseuraajat eivät esiinny toissijaisina puhujina lainkaan.

Taulukko 5: Toissijaiset puhujat ja juttujen syömishäiriötä käsittelevä osuus (%)

Toissijaiset puhujat	Maininta- jutuista	Kappale- jutuista	Koko- jutuista	Kaikista jutuista
Syömishäiriötä sairastaneet	0	0	6	6
Asiantuntijat	1	5	12	18
Puolisot	0	3	0	3
Vanhemmat	0	0	5	5
Ystävät	0	2	3	5
Muut läheiset	0	1	0	1
Opettajat	1	0	1	2
Epäillyt	0	0	0	0
Sivustaseuraajat	0	0	0	0
Muut	0	2	2	4

Eniten toissijaisia puhujia on syömishäiriöihin keskittyvissä jutuissa. Yhdessä tällaisessa jutussa syömishäiriötä sairastanut kertoo viimeisen sysäyksen syömishäiriöön tulleen lääkärin vastaanotolta ja toistaa lääkärin sanat: ”Lääkäri käski minua jättämään kaiken rasvan pois” (*Hyvä Terveys* 15/2010c). Syömishäiriötä sairastaneiden suulla puhuvat muun muassa läheiset. Esimerkiksi syömishäiriötä sairastaneen äiti kertoo: ”Välillä hän ryömi nurkkaan ja huusi minulle ’älä tule tänne!’” (*Eeva* 9/2008b). Vastavuoroisesti vanhemmat esiintyvät toissijaisina puhujina syömishäiriötä sairastaneiden äänellä: ”Nyt äiti sanoi, että nämä ovat olleet kamalat 15 vuotta” (*Me Naiset* 20/2011a). Myös syömishäiriötä sairastaneiden ystävät ovat toissijaisina puhujina yhteensä viidessä jutussa. Syömishäiriötä sairastaneet kertovat pääasiassa ystäviensä kommentteista: ”Ystäväni sanoivat, että näytän hirveältä ja että minun täytyy syödä” (*Anna* 36/2011). Syömishäiriötä sivuavissa jutuissa (maininta- ja kappaleluokat) toissijaiset puhujat ovat harvassa todennäköisesti jo siksi, että analyysissä on mukana vain syömishäiriötä käsittelevä osuus eli usein vain lyhyt pätkä koko tekstistä.

Asiantuntijoiden esiintyminen usein toissijaisena puhujana kertoo siitä, että asiantuntijoiden mielipiteillä on painoa. Niillä on niin suuri merkitys, että haastateltavat antavat asiantuntijoiden mielipiteille tilaa siteeraamalla niitä omassa puheessaan. Syömishäiriötä sairastaneet ovat toissijaisina puhujina asiantuntijoita harvemmin. Tämä johtunee siitä, että syömishäiriötä

sairastaneet ovat usein varsinaisina puhujina, ja nämä ovat harvemmin toissijaisena puhujana samassa jutussa. Läheisistä vanhemmat ja ystävät ovat useammin toissijaisia puhujia kuin puoliset tai muut läheiset. Kaiken kaikkiaan läheisten osuus toissijaisista puhujista on kuitenkin hyvin vähäinen. Kun otetaan huomioon, että läheiset ovat syömishäiriötä käsittelevissä jutuissa harvoin myöskään puhujina, heidän merkityksensä syömishäiriökäsityksen rakentumisessa jää kokonaisuutenakin arvioiden hyvin pieneksi.

5.2.3 Puhumisen kohteet

Puhumisen kohteet ovat ihmisiä ja ihmisryhmiä, joista jutussa puhutaan. Puhumisen kohteet voivat olla osittain samoja kuin puhujat, esimerkiksi syömishäiriötä sairastanut voi puhua itsestään tai muista syömishäiriötä sairastaneista, lääkäri voi puhua kollegoistaan ja syömishäiriötä sairastaneen vanhempi muista hänen kanssaan samassa tilanteessa olevista vanhemmista. Jutuissa erottui kuitenkin myös laajempia ihmisryhmiä, joihin viitataan. Tällaisia ovat muun muassa työt, nuoret ja lihavat. Kukin puhumisen kohde on koodattu vain kertaalleen kustakin jutusta. Puhumisen kohteita ovat ainoastaan ihmiset, eivät elottomat esineet tai asiat.

Havaitsin puhumisen kohteiden ja toissijaisten puhujien välillä päällekkäisyyksiä. Jos esimerkiksi syömishäiriötä sairastanut kertoo lääkärin sanoneen jotakin, eikö lääkäri ole silloin sekä toissijainen puhuja että puhumisen kohde? Tällaisissa tapauksissa tulkitsin toissijaiset puhujat myös puhumisen kohteiksi. Samoin jos puhuja puhuu itsestään, hän itse on paitsi puhuja myös puhumisen kohde. Syömishäiriöiset itse -luokka sisältää tapaukset, joissa syömishäiriötä sairastanut puhuu itsestään, ja muut itse -luokka sisältää tapaukset, joissa joku muu puhuja puhuu itsestään. Sen sijaan syömishäiriötä sairastaneet -luokka sisältää puhumisen kohteiden osalta kaikki ne tapaukset, joissa joku muu kuin syömishäiriötä sairastanut puhuu syömishäiriötä sairastaneesta tai sairastaneista, ja ne tapaukset, joissa syömishäiriötä sairastanut puhuu yleisesti syömishäiriötä sairastaneista (eikä vain itsestään). Syömishäiriötä sairastanut voikin puhua samassa jutussa sekä itsestään että syömishäiriötä sairastaneista yleisesti, jolloin puhumisen kohteita ovat sekä syömishäiriötä sairastaneet että syömishäiriötä sairastaneen itse.

Syömishäiriöjuttujen yleisin puhumisen kohde on syömishäiriötä sairastaneet. Yli puolessa kaikista jutuista syömishäiriötä sairastaneet ovat kohteita (ks. taulukko 6). Syömishäiriötä sairastaneista puhuvat niin syömishäiriötä sairastaneet itse kuin muutkin haastateltavat. Aineistosta nouse esiin myös syömishäiriöjuttuja, joissa ei puhuta syömishäiriötä sairastaneista. Näissä jutuissa syömishäiriöistä puhutaan hyvin yleisellä tasolla nostamatta lainkaan esiin henkilöitä.

Taulukko 6: Puhumisen kohteet ja juttujen syömishäiriötä käsittelevä osuus

Puhumisen kohteet	Maininta-jutut	Kappale-jutut	Koko-jutut	Yhteensä
Syömishäiriötä sairastaneet	21	75	46	142
Syömishäiriöiset itse	4	48	30	82
Muut itse	5	26	13	44
Asiantuntija	2	23	32	57
Puoliso	1	16	17	34
Vanhemmat	1	23	23	47
Ystävät	1	12	13	26
Muut läheiset	2	19	21	42
Sivustaseuraajat	0	1	2	3
Opettajat	1	2	3	6
Epäillyt	2	10	1	13
Tytöt, naiset	4	29	22	55
Pojat, miehet	0	12	5	17
Ihmiset	1	12	9	22
Lapset, nuoret	2	19	9	30
Aikuiset	2	7	4	13
Tytär, poika	0	10	10	20
Mannekiinit	0	5	1	6
Lihavat	1	6	1	8
Laihduttajat	1	4	0	5
Muut	13	36	24	73

Syömishäiriötä sairastaneet puhuvat itsestään yhteensä 82 jutussa. Kaikki puhujat eivät kuitenkaan näin tee, vaan osa puhuu pelkästään yleisesti joko syömishäiriöisistä tai sairaudesta ilman henkilöimistä. Muut haastateltavat kuin syömishäiriötä sairastaneet puhuivat itsestään 44 jutussa.

Asiantuntijat ovat puhumisen kohteena 57 jutussa, joista jopa 32 keskittyi kokonaan syömishäiriöihin. Näissä jutuissa asiantuntijat ovat siis useammin puhumisen kohteena kuin puhujina, sillä asiantuntijat ovat puhujina vain 17:ssä kokonaan syömishäiriötä käsittelevässä jutussa (ks. taulukko 4). Eri läheisryhmät ovat puhumisen kohteina kukin alle 50 syömishäiriöjutussa. Syömishäiriötä sairastaneiden vanhemmat ovat läheisistä yleisimpiä puhumisen kohteita. Sen sijaan ystävät ja puoliset ovat puhumisen kohteina hieman harvemmin. Ystävien ja puolisoitten ryhmään verrattuna muut läheiset (sisarukset, tädit, sedät, mummit, kummit) ovat puhumisen kohteina useammin (42 jutussa). Sivustaseuraaajista ja opettajista puhutaan vain muutamassa jutussa. Syömishäiriöisiksi epäillyistä puhutaan eniten kappalejutuissa (10 juttua). Kaiken kaikkiaan heistä puhutaan 13 jutussa.

Jutuissa toistui myös muita puhumisen kohteita kuin niitä, jotka toimivat aineiston jutuissa myös puhujina. Syömishäiriöjutuissa puhuttiin paljon esimerkiksi naisista ja tytöistä, mikä ei ole yllättävää, sillä syömishäiriötä pidetään erityisesti naissukupuoleen liittyvänä sairautena. Pojista tai miehistä puhuttiin 17 syömishäiriöjutussa, kun naiset ja tytöt olivat puhumisen kohteena kolme kertaa useammin (55 jutussa). Lisäksi 22 jutussa puhuttiin vain yleisesti ihmisistä.

Syömishäiriöt nähdään usein myös nuorten ja yhä enemmän myös lasten sairauksina. Lapsista ja nuorista puhutaankin 30 jutussa, ja aikuisista vain 13 jutussa. Lisäksi 20 syömishäiriöjutussa haastateltava kertoo tyttärestään tai pojastaan (niin, että kyseessä ei ole syömishäiriötä sairastanut tytär tai poika). Muutamissa syömishäiriöjutuissa havaitsin puhumisen kohteina myös tiettyjä ihmisryhmiä tai ammattikuntia, kuten mannekiinit tai mallit, lihavat ja laihduttajat. Muita puheen kohteita (73 jutussa) olivat muun muassa ruokaintoilijat, raskaana olevat ja kasvissyöjät. Muut puhumisen kohteet saattoivat siis liittyä tai olla liittymättä syömishäiriöihin. Muita puhumisen kohteita havaitsin etenkin syömishäiriöihin keskittyvissä jutuissa.

Tiivistäen voi todeta, että syömishäiriöjuttujen hallitsevin puhumisen kohde ovat syömishäiriötä sairastaneet. Yli puolessa kaikista jutuista puhutaan heistä. Huomattavaa on, että lukumäärässä ei ole mukana niitä juttuja, joissa syömishäiriötä sairastaneet puhuvat itsestään. Näitä juttuja oli 82, ja kun ne sisällytetään mukaan, syömishäiriöisten rooli puheen kohteena vahvistuu entisestään (joskin jutut voivat olla päällekkäisiä). Syömishäiriöisistä toisin sanoen puhuvat paljon ne, jotka eivät itse ole syömishäiriöisiä. Toisaalta syömishäiriötä sairastaneet puhuivat joissakin jutuissa yleisesti syömishäiriöisistä eivätkä (vain) itsestään. Myös asiantuntijat ovat kohteita useissa jutuissa. Läheiset ovat puhumisen kohteina huomattavasti useammassa jutuissa kuin he ovat puhujina. Tytöt, naiset ja nuoret ovat kohteita useammin kuin aikuiset ja pojat ja miehet.

5.2.4 Syömishäiriöjuttujen yksi- ja moniäänisyys

Syömishäiriötä sairastaneet ja asiantuntijat ovat siis yleisimmät puhujaryhmät syömishäiriötä käsittelevissä naistenlehtijutuissa. Heidän lisäksi myös syömishäiriötä sairastaneiden läheiset ovat henkilöitä, joilla voisi ajatella olevan aiheesta eniten tietoa ja kokemusta. Voidaankin kysyä, miten nämä kolme puhujaryhmää suhteutuvat puhujina toisiinsa. Kuinka monessa naistenlehden syömishäiriöjutussa asiantuntija on ainut puhuja? Kuinka usein syömishäiriöisen läheinen saa puhua sairaudesta ilman sairastaneen tai asiantuntijan kommenttia? Entä puhuvatko sairastaneet vain yhdessä muiden toimijoiden kanssa? Kiinnitän seuraavassa yksi- ja moniäänisten juttujen tarkastelussa huomiota vain varsinaisiin puhujiin, ja jätän toissijaiset puhujat syrjään niiden vähäisen määrän vuoksi.

Yksiääniset jutut ovat aineistossa yleisimpiä. Juttu on yksiääninen, kun siinä on vain yksi puhuja. Puolet koko aineiston jutuista sisältää vain yhden puhujan. Loput jutut ovat joko moniäänisiä tai eivät sisällä kertojan diskurssin lisäksi lainkaan puhujia. Syömishäiriötä sairastaneet ovat ainoita puhujia 77 jutussa, asiantuntijat puolestaan 45 jutussa (Taulukko 7). Läheiset sen sijaan saavat puhua ilman muiden puhujien kommenttia vain 11 jutussa.

Taulukko 7. Yksiäänisten ja moniäänisten juttujen puhujat

	Yksiääniset jutut	Moniääniset jutut
Puhujana syömishäiriötä sairastanut	77	16
Puhujana asiantuntija	45	13
Puhujana läheinen	11	3
Puhujana muu	41	2
Yhteensä	174	

Yksiäänisissä jutuissa syömishäiriötä sairastaneet ovat siis suurin puhujien ryhmä. He saavat puhua yksin jopa useammin kuin asiantuntijat. Tähän saattaa vaikuttaa henkilöhaastattelujen suuri määrä aineistossani. Henkilöhaastatelussa on harvemmin muita puhujia kuin haastateltava. Sen lisäksi, että läheiset ovat puhujina harvoin, vielä harvemmin he ovat ainoita puhujia syömishäiriöjutuissa. Syömishäiriötä sairastaneet toisin sanoen saavat määritellä syömishäiriötä ainoina puhujina useammin kuin muut puhujaryhmät. Läheiset sitä vastoin ovat äänessä hyvin vähän.

Aineistooni sisältyy myös moniäänisiä syömishäiriöjuttuja eli juttuja, joissa on useampi kuin yksi puhuja kertojan lisäksi. Yhteensä 17 syömishäiriöjuttuja sisälsi useamman kuin yhden puhujan. Näistä suurimmassa osassa (16 jutussa) vähintään yksi puhujista on syömishäiriötä sairastanut.

6. Moniääniset syömishäiriöjutut laadullisessa tarkastelussa

Tässä luvussa syvennyn naistenlehtien syömishäiriöjuttuihin ”diskursiivisina sommitelmina” (ks. Pietilä 1995, 68). Erittelen jutuissa journalistisesti tehtyjä valintoja, rajauksia ja painotuksia sekä tämä diskursiivisen toiminnan teksteihin tuomia merkityksiä. Tällä tavoin pyrin hahmottamaan, miten syömishäiriöt rakentuvat jutuissa ja millainen käsitys syömishäiriöistä niissä muodostuu. Paneudun myös siihen, millaisia valta-asetelmia kertojan käyttö sidosdiskurssina – esiintyjien puheiden järjestelijänä, näiden puheiden painottajana ja vuorovaikutuksellisiin suhteisiin saattajana – juttuihin rakentaa (vrt. Ridell 2005, 32).

Kuten luvussa 5.2.1 toin esiin, syömishäiriötä sairastanut on puhujana 96:ssa aineistoni jutussa. Määrällisesti he siis saavat puheenvuoron varsin usein, itse asiassa useammin kuin mikään muu tutkituista puhujaryhmistä. Kiinnostavaa on kuitenkin kysyä, *miten* syömishäiriötä sairastaneet esiintyvät syömishäiriöjutuissa. Miten heidän puhettaan painotetaan ja millä tavoin heidän näkökulmansa nousee esiin? Saadakseni käsityksen tästä vertailen toisiinsa eri puhujien argumenttien jutuissa saamia painotuksia. Hedelmällisimpiä juttuja tältä kannalta ovat moniääniset syömishäiriöjutut, joissa vähintään yksi puhujista on syömishäiriötä sairastanut. Tarkoitin moniäänisellä jutulla juttua, jossa voidaan toimituksellisen kertojan lisäksi erottaa useita puhujia (vähintään kaksi). Minua kiinnostaa erityisesti se, millainen rooli syömishäiriötä sairastaneilla itsellään on syömishäiriökäsityksen rakentumisessa, miten he pääsevät jutuissa ääneen muihin puhujiin verrattuna, ja millainen käsitys syömishäiriöistä naistenlehdessä tältä pohjalta rakentuu.

Jutut, joissa on useampia puhujia, ovat kiinnostavia sikäläkin, että toimittaja on joutunut niitä laatiessaan tekemään monia valintoja. Moniäänisyys pakottaa rajauksiin ja valintoihin, sillä juttu on mahdutettava rajoitettuun merkkimäärään, mutta sen on silti oltava järkevä ja ymmärrettävä kokonaisuus. Samalla puhujan asema rakentuu suhteessa toiseen puhujaan tai puhujiin.

Syömishäiriötä sairastaneen puhujan sisältäviä moniäänisiä juttuja on aineistossani yhteensä 17 (ks. taulukko 7 luvussa 5.2.4). Jutut jakautuvat melko tasaisesti aineistoni viiden lehtinimekkeen kesken, tosin *Eevassa* julkaistiin tarkastelujaksolla vain yksi tällainen juttu. Moniäänisistä syömishäiriöjutuista yhdeksän käsittelee pelkästään syömishäiriöitä, loput osittain. Mukana on 5 kysymys- ja vastaus -palstan juttua ja yksi reportaasi. Loput jutut ovat henkilö- tai asiahaastatteluja. Suurimmassa osassa jutuista (11 jutussa) puhujina on syömishäiriötä sairastanut ja asiantuntija, neljässä jutussa sen sijaan syömishäiriötä sairastanut ja läheinen. Ensimmäisten mainittujen suuri määrä selittyy ainakin osin sillä, että mukana on 5 kysymys- ja vastaus -palstan juttua. Kyseinen juttutyypin perustuu siihen, että asiantuntija on jutussa mukana. Vaikka kysymys ja vastaus -

jutut jättäisi huomioimatta, moniäänisissä jutuissa asiantuntijat ovat äänessä useammin kuin läheiset.

Pohjustan moniäänisten syömishäiriöjuttujen varsinaista narratologiaviritteistä erittelyä valottamalla alaluvussa 6.1 niitä tekstintasoisia rakenteellisia ja kerronnallisia valintoja, jotka vaikuttavat juttujen sisältöön ja siten niistä lukijoille tarjoutuvaan tulkintaan. Kohdistan huomioni syömishäiriöjuttujen otsikoihin sekä kokonaisrakenteeseen ja kertojatekniikoihin. Alaluvussa 6.2 suuntaan tarkasteluni puhujien diskursseihin moniäänisissä syömishäiriöjutuissa, ja alaluvussa 6.3 paneudun kertojan käytössä rakentuviin valta-asetelmiin.

6.1 Moniäänisen jutun tyyli ja rakenne

6.1.1 Otsikointi

Otsikon tärkein tehtävä journalistisessa tekstissä on houkutella lukija lukemaan juttua. Lisäksi se kokoaa artikkelin sisällön yhteen ja suuntaa koko jutun tulkintaa. Siksi otsikoinnilla on mielestäni keskeinen rooli, kun kyse on käsityksen rakentumisesta jutussa käsitellystä asiasta tai ilmiöstä. Napakan ja kiinnostava otsikon aikaansaamiseksi toimittajan on pakko tehdä valintoja ja rajauksia, ja tiivistäminen lisää otsikoiden merkitystä. Naistenlehdessä otsikointiin vaikuttaa lisäksi se geneerinen piirre, että otsikoiden on oltava naisten elinpiiriin kytkeytyviä. Otsikon on pyrittävä herättämään naistenlehden lukijan mielenkiinto.

Moniäänisten syömishäiriöjuttujen otsikot keskittyvät syömishäiriön oireisiin tai syömishäiriöstä paranemiseen. Syömishäiriöistä toipuminen nousee kolmen otsikon teemaksi. Otsikot ”Elämännälkä päihitti anoreksian” (*Me Naiset* 35/2008), ”Syömishäiriöosastolla minuus rakennetaan palasista” (*Eeva* 3/2007a) ja ”Uusi hymy auttoi toipumisessa” (*Kauneus & Terveys* 2/2011b) kuvailevat, millä tavoin syömishäiriöstä on mahdollisuus selvitä. Selviytymisen lisäksi otsikoissa nostetaan esiin henkilön syömishäiriön aikaisia motiiveja ja syömishäiriötä taustoittavia tekijöitä. Otsikko antaa vastauksia kysymyksiin, joita syömishäiriö saattaa aiheena lukijassa herättää. Otsikot ”Pakko ajoi lenkille” (*Anna* 40/2009) ja ”Halusin piiloon, en keskipisteeksi” (*Hyvä Terveys* 2/2010) ja ”Koukussa kontrolliin” (*Hyvä Terveys* 2/2009) avaavat syömishäiriötä sairastavan sisäistä maailmaa.

Kysymys- ja vastaus -palstoilla syömishäiriötä sairastaneiden kysymykset on otsikoitu keskittyen oireisiin, joita kysymys koskee, kuten otsikoissa ”Diabeteksen oireet” (*Hyvä Terveys* 9/2009) tai ”Anoreksia ja kuukautiset” (*Hyvä Terveys* 14/2008b). Kysymyspalstojen otsikoinneissa painottuu

lääketieteellinen näkökulma mahdollisesti jo sen vuoksi, että lukijan kysymykseen vastaa lääkäri tai psykologi, ja palsta keskittyy vahvasti näiden henkilöiden asiantuntijuuteen.

Moniäänisten syömishäiriöjuttujen otsikot eivät vaikuta sensaationhakuisilta. Niissä ei käsitellä kilokaloreita, ulkonäöllisiä seikkoja tai diagnostisia kriteerejä, vaan ne keskittyvät pääasiassa syömishäiriöistä selviytymiseen ja syömishäiriön oireisiin. Syömishäiriöitä ei mainita niiden juttujen otsikoissa, jotka käsittelevät syömishäiriöitä vain osittain.

6.1.2 Jutun rakenne ja keskusteleavuus

Ne moniääniset jutut, jotka käsittelevät kokonaan syömishäiriöitä, alkavat pääsääntöisesti syömishäiriötä sairastaneen puheenvuorolla ja usein myös päättyvät sairastaneen äänenpainoin. Myös läheiset pääsevät usein ääneen jutun alussa. Asiantuntijat eivät sen sijaan koskaan saa puheenvuoroa ensimmäisenä.

Kun puhujina ovat asiantuntija ja syömishäiriötä sairastanut, puhujien puheenvuorot vuorottelevat, mutta puhujien välille ei juuri pääse syntymään dialogia. Puhujat eivät siis kohtaa tai keskustele keskenään. He puhuvat samasta aiheesta mutta erillään. Toimituksellinen kertoja toimii tekstin sitojana ja liittää puhujien lausumat yhtenäiseksi tekstiksi. Henkilö- ja asiahaastatteluissa puhujat tuntuvat olevan etäällä toisistaan lukuun ottamatta *Annassa* julkaistua artikkelia (40/2009), jossa asiantuntija kommentoi lyhyesti syömishäiriötä sairastaneen oireita. Lisäksi kysymys- ja vastauspalstan jutuissa asiantuntija vastaa lukijan lähettämään kysymykseen. Näissäkin jutuissa ainoastaan asiantuntija kommentoi syömishäiriötä sairastaneen näkemyksiä, eikä vuoropuhelua pääse syntymään.

Jutut, joissa puhujina ovat syömishäiriötä sairastanut ja tämän läheinen, ovat keskustelevampia. Näissä jutuissa puhujat myötäilevät toisiaan, katsovat asioita osin samoista näkökulmista ja ovat jopa joistain asioita eri mieltä. Jutusta syntyy vaikutelma, että puhujat ovat samassa paikassa samaan aikaan ja että heidän näkemyksiään käsitellään melko tasapuolisesti.

6.1.3 Kertojatyypit

Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa esitystekniikkana hyödynnetyn toimituksellisen kertojan tyyli vaikuttaa siihen, millä tavoin puhujien näkökulmat jutuissa painottuvat ja sitä kautta syömishäiriöiden rakentumiseen. Valittu kertojatyypit voi vaikeuttaa kertojan ja puhujan ääneen erottamista toisistaan. Esimerkiksi minä-muotoisissa jutuissa kertojan ja puhujan diskurssit

sulautuvat toisiinsa. Lisäksi kertoja-termi henkilöityy helposti jutun kirjoittajaan, vaikka kyse on kerrontatekniikasta.

Pietilän (1995, 78) mukaan journalististen tekstien tutkimuksessa on hyödyllistä erottaa persoonalliset ja anonyymit sekä peliin puuttuvat ja puuttumattomat kertojat. Persoonallisia ja anonyymeja kertojia erottaa se, että anonyymi kertoja jää tekstin tasolla tunnistautumattomaksi. Persoonallisiin kertojiin kuuluu muun muassa minä-kertoja. Asioihin puuttuva kertoja puolestaan esimerkiksi arvioi tai selittää asioita tai puhujien lausumia, toisin kuin peliin puuttumaton kertoja, jota käytettäessä asiat ikään kuin kertovat itse itsestään. (Emt., 49)

Tunnistautumaton, asioihin puuttumaton kertoja

Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa tunnistautumaton ja asioihin puuttumaton kertoja on yleisin kertojatyyppejä. Tällainen kertoja lainaa epäsuorasti esiintyjää ja/tai esittelee yleisiä faktoja ottamatta itse kantaa asiaan tai esiintyjän puheisiin. Kertoja ei myöskään esitä suoraa kritiikkiä tai asetu näkyvästi kenenkään puolelle.

Ainoastaan kolmessa jutussa on pieniä vihjeitä kertojan läsnäolosta, vaikka kertoja muuten pysyttelee tunnistautumattomana. Läsnäolo ilmenee esimerkiksi kertojan diskurssissa estetyistä pohdinnoista ja kysymyksistä. Esimerkiksi *Eevassa* julkaistussa syömishäiriöreportaasissa (3/2007a) jutun kertoja kuvailee, kuinka ”pois kävellessä olo on jotenkin tyhjä. Mieleen ovat jääneet nuorten arat ja ystävälliset kasvot”. Nämä ovat kuitenkin vain häivähdyksiä kertojan läsnäolosta, ja kertoja pysyttelee muutoin tunnistautumattomana. Muissa kahdessa jutussa kertoja esittää kysymyksiä puhujalle ja tulee siten tekstin tasolla hetkellisesti tunnistettavasti esiin. Kertoja ei kuitenkaan esitä näkemyksiään tai mielipiteitään.

Tunnistautumaton kertoja mahdollistaa periaatteessa juttuaiheen puolueettoman käsittelyn. Kun kertoja ei tuo itseään tunnistettavasti esiin, jutun puhujille jää myös enemmän tilaa. Toisaalta tunnistautumattoman ja asioihin puuttumattoman kertojan avulla jutussa rakennetaan objektiivisuuden vaikutelmaa. Kertojan diskurssiin sisällytettynä voidaan helposti esittää joitakin näkemyksiä syömishäiriöistä ”totuutena”, vaikka ne olisivat esimerkiksi puhujan näkemyksiä.

Minä-kertoja

Osassa moniäänisistä syömishäiriöjutuista kertoja on häivytetty lähes kokonaan. Näissä jutuissa kertojan näkyvä toiminta on osittain ”piilossa” siten, että koko artikkeli on kirjoitettu sitaatteihin, ja jutussa esiintyvä henkilö ikään kuin puhuu siinä minä-muodossa. Tällöin teksti vaikuttaa kokonaisuudessaan esiintyjän suoralta esitykseltä. Kyseessä on kuitenkin spesifin kerrontatekniikan

käyttö, ei henkilön välitön puhe. Tällaisessakaan tapauksessa esiintyjä ei ole itse kirjoittanut juttua, eikä käyttänyt minä-kertojaa, jolla ”hänen puhumansa” teksti on tuotettu.

Minä-kertoja on ainut täysin tunnistautuva kertojatyyppi moniäänisissä syömishäiriöjutuissa. Kertojatyyppiä käytetään erityisesti henkilöjutuissa. Kun koko juttu on minä-muotoinen, haastateltava tulee lähelle lukijaa, puhuu tälle kuin omalla äänellään. Muodostuu toisin sanoen vaikutelma, että haastateltava kertoo tarinaansa itse. Näin kerrottuun tarinaan on helppo samastua, ja myös kokemuksen yksilöllisyys ja esiintyjän kokemukset korostuvat minä-kertojaa käytettäessä. Kertojan toiminta jää piiloon, lukuun ottamatta sen mahdollista näkymistä otsikossa ja ingressissä. Huomautettakoon jo tässä, että puhujien diskurssien erittelyn yhteydessä alaluvussa 6.2 kuitenkin tulkitsen minä-muotoisen tekstin kokonaan suoraksi esitykseksi, sillä tällaista tekniikkaa käytettäessä puhujan ja kertojan diskursseja on mahdoton erottaa toisistaan, jollei tutkimus ulotu tekstin tuottamisen havainnointiin asti. Kyseisen esitystekniikan voisi tulkita myös yhdeksi vapaan suoran esityksen muodoksi, eli toisin sanoen osaksi toimituksellisen kertojan diskurssia. Olen kuitenkin tulkinnut minä-muotoisten juttujen sisällön puhujan diskurssiin kuuluvaksi, sillä näissä jutuissa teksti henkilöityy voimakkaasti puhujaan. Tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että myös puhujan diskurssi on lopulta toimituksellisen kertojan muokkaama.

Mielestäni minä-muodon käyttö on omiaan vahvistamaan käsitystä syömishäiriöstä henkilökohtaisena sairautena. Kun koko juttu on suoraa esitystä, jutun kokemuspohjaisuus korostuu, joskin myös totuudellisuusvaikutelma kärsii. Toisaalta kun asiaa lähestytään kulttuurisen viestintäkäsityksen näkökulmasta, toden mukaisuus on itsessään rakennettua.

Kysymys- ja vastaus -juttuihin minä-kertojan käyttö kuuluu jo juttutyypin luonteen vuoksi. Nämä jutut keskittyvät erilaisten oireiden selittämiseen ja selvittämiseen, ja lukijan lähettämä kysymys on aina minä-muotoinen. Asiantuntijan vastaus oli toisinaan toteutettu minä-kertojan, toisinaan tunnistautumattoman kertojan kautta. Kun asiantuntijan vastauksessa puhuu tunnistautumaton kertoja, asiantuntija vaikuttaa arvovaltaiselta ja etäiseltä niin kysyjään kuin lukijaankin nähden. Minä-muotoista kerrontatekniikkaa käytettäessä asiantuntijasta ja hänen vastauksestaan muodostuu lähestyttävämpi vaikutelma.

6.2 Puhujien diskurssit

Tässä luvussa analysoin moniäänisten syömishäiriöjuttujen puhujien diskursseja. Tutkin sekä syömishäiriötä sairastaneiden, heidän läheistensä että asiantuntijoiden diskursseja jutuissa pannen erityisesti merkille näiden diskurssien eroja ja yhtäläisyyksiä. Kohdistan puhujien osalta huomioni

vain suoraan ja epäsuoraan esitykseen. Jotta puhujien diskurssien erittely olisi mahdollista, nämä diskurssit on erotettava analyttisesti kertojan diskurssista, joka esittää ne tekstissä. Toisaalta suoraa ja epäsuoraa esitystä on vaikea eritellä täysin ilman kertojan diskurssia ja sillä luotua kontekstia.

Tarvittaessa otankin tulkinnassani huomioon myös kertojan diskursiivisen toiminnan.

Kerronnallisesti puhujien diskursseihin kuuluviksi osoitetut tekstinosat ovat tässä luvussa kuitenkin analyysini keskiössä. Käytän termejä diskurssi, esitys, puhe ja kertominen toistensa synonyymeinä.

Kuten luvusta 4.3.1 muistetaan, kaikki puhujien diskursseihin kuuluvat tekstinosat ovat käytännössä kertojan diskurssin avulla raportoituja ja muokattuja. Toimittaja on siis juttua tehdessään vähintäänkin valinnut, mitkä puhujan lausumat tekstiin päätyvät ja missä järjestyksessä ja yhteydessä hän ne siinä esittää. Merkillepantavaa tässä yhteydessä on, että journalismia jäsentäviä geneeristen konventioiden ja odotusten nojalla haastateltavien puheiden ja näkökulmien manipulointia ei pidetä missään journalistisessa tekstissä hyväksyttävänä. (Pietilä 1995, 72)

Käsittelen luvussa 6.3 mahdollisuuksia vaikuttaa diskurssien tulkintoihin kertojan diskurssin avulla.

6.2.1 Syömishäiriötä sairastaneiden diskurssi

Syömishäiriötä sairastaneiden puheenvuoroissa syömishäiriön syyt nousevat esiin jokaisessa jutussa. Sairastaneet puhuvat syömishäiriöistä omasta näkökulmastaan ja peilaavat puheessaan syitä omaan yksittäiseen kokemukseensa. Näin jutuissa korostuu, että kyseessä on henkilön oma näkemys sairaudestaan, ei yleistys tai yleinen totuus syömishäiriöistä. Sairastaneiden suorassa esityksessä on lähes poikkeuksetta käytössä minä-pronomin, ja pohdinnat syömishäiriön syistä keskittyvät pääasiassa yksilöllisiin tekijöihin ja elämänvaiheisiin. Sairastaneet arvelevat laihduttamisen kannustimeksi ja syömishäiriönsä syyksi omaa ulkonäköään (rotevampi ruumiinrakenne, ylipaino), luonteenpiirteitään ja ominaisuuksiaan (herkkyys, huono itsetunto, periksi antamattomuus) sekä muun muassa koulukiusaamista, vanhempien avioeroa tai murrosikä. Median ja kauneusihanteiden vaikutukset mainitaan vain harvoin. Muutamassa jutussa sairastanut jopa kiistää niiden olevan yhteydessä syömishäiriönsä alkamiseen. Vain yhdessä jutussa sairastanut näkee kauneusihanteet yksiselitteisesti syömishäiriön syynä.

Sairastaneet käsittelevät syömishäiriön oireita melko runsaasti. Rajoitukset ja kontrolli ovat heidän puheessaan läsnä, ja esimerkiksi painon muutokset ja ruokavaliot kuvaillaan yksityiskohtaisesti. Lisäksi sairastaneet painottavat syömishäiriön vaikutuksia henkiseen hyvinvointiin. Havaitsin sairastaneiden diskurssissa kuvauksia eristäytymisestä ja ahdistuksesta sekä pelosta, häpeästä ja itsetuhoisuudesta. Sairastaneet kertovat kokeneensa häpeää sekä normaalista poikkeavasta käytöksestään, kuten pakkoliikunnasta että ulkonäöstään, kuten esimerkiksi hampaidensa kunnosta.

He toteavat olleensa tietoisia tilanteestaan, vaikka eivät kyenneet pysäyttämään kierrettä. Toisaalta moni sanoo kieltäneensä syömishäiriön ainakin aluksi. Vaikka fyysisiä oireita kuvaillaan yksityiskohtaisemmin, henkinen puoli näyttyy ankarampana. Jonkin verran käsitellään myös ulkopuolisten suhtautumista syömishäiriötä sairastavaan, mikä useimmiten kuvataan kielteisenä. Kuten yksi sairastanut toteaa: ”Minusta tulikin silmätikku, josta kaikki olivat huolissaan” (*Hyvä Terveys*, 2/2010).

Moniäänisissä jutuissa syömishäiriötä sairastaneet kertovat saaneensa lääketieteellistä hoitoa. Heidän puheestaan ilmenee, että hoidon vastaanottaminen on ollut aluksi vastenmielistä ja vaikeakin, vaikka siihen ollaan loppujen lopuksi tyytyväisiä. Esimerkiksi lääkärin ja kouluterveydenhoitajien kehotukset ja neuvot eivät ensin tehonneet. Sairastaneet muun muassa kertovat ”joutuneensa” osastohoitoon (*Hyvä Terveys* 2/2010), vaikka mistään varsinaisesta pakkohoidosta ei olekaan puhetta. Hoidon yksityiskohtiin sairastaneet eivät diskurssissaan juuri mene. Lääketieteellisen hoidon laadun arviointi tai kritiikki ei nouse sairastaneiden diskurssissa esiin.

Suurin osa moniäänisissä syömishäiriöjutuissa puhuvista syömishäiriötä sairastaneista on jo vähintään jossain määrin jättänyt syömishäiriön taakseen. Myös niissä harvoissa tapauksissa, joissa näin ei ole, sairastaneiden diskurssissa käsitellään syömishäiriöistä paranemista. Syömishäiriötä sairastaneiden diskurssissa paraneminen koetaan haastavaksi. Sairastaneet ovat epävarmoja siitä, ovatko he parantuneet. Toisaalta parantuneeksi itsensä kokevat syömishäiriötä sairastaneet kuvailevat, että esimerkiksi syömisestä nauttiminen ja elämänhalun palaaminen kertovat paranemisesta. Yksi haastatelluista muun muassa kertoo ”pitävänsä merkkinä täydellisestä parantumisesta esimerkiksi sitä, ettei hän enää edes muista, miltä sairaus tuntui” (*Anna* 45/2010). Paranemisella ei siis sairastaneiden diskurssissa tarkoiteta niinkään fyysisiä muutoksia, vaan enemmänkin henkisiä. Paranemista tunnustellaan omien tuntemusten kautta.

Sairastaneet nostavat esiin useita tekijöitä, jotka auttoivat heitä paranemaan syömishäiriöstä. Havaitsin, että sairastaneiden diskurssissa tärkeimmät paranemisen edistäjät tulevat ulkopuolelta, eivät sairastaneesta itsestään. Sairastaneet esimerkiksi kehuvat läheisiltään saamaansa tukea. Sairastanut viittaa tähän apuun muun muassa toteamalla äidistään, että ” ilman hänen voimaansa ja tarmoaan en olisi tässä” (*Me Naiset* 35/2008). Myös lapsen saamista pidetään merkittävänä tekijänä. Lisäksi esiin nousee joidenkin yksittäisten ammattilaisten apu ja vertaistuen merkitys. Silti paranemista ei niinkään nähdä saadun hoidon seurauksena. Avain paranemiseen on sairastaneiden mielestä myös omien ajatusten muuttamisessa. Heidän puheessaan kehon asioiden työstäminen,

oman kehon rajojen ymmärtäminen, sitkeys ja jonkinlainen ”päätös” parantua auttoivat syömishäiriöstä eroon.

Syömishäiriötä sairastaneiden diskurssissa käsitellään myös, mitä syömishäiriön seurauksena ja paranemisen jälkeen tapahtui. Havaitsin sairastaneiden puheessa vaikeudet vahvistavat -ajattelun. Syömishäiriötä pidetään tärkeänä ja jopa mullistavana elämänkokemuksena. Näkökulma nostaa esiin syömishäiriön myönteisempiä seurauksia. Kuten yksi sairastanut muotoilee, ”olen mieluummin kiitollinen, että minulla on tämä kokemus. Olen onnellinen, paljon onnellisempi kuin jos en olisi koskaan sairastanut” (*Me Naiset* 35/2008). Sairastaneiden puheessa syömishäiriön jälkeinen elämä vaikuttaa auvoisemmalta kuin syömishäiriötä edeltänyt. Sairastaneet kertovat, että syömishäiriöstä selvittyään heillä on entistä parempi itsetunto. Lisäksi sairastaneet toteavat, että syömishäiriön ansiosta he pystyvät nyt herkästi tunnistamaan syömishäiriön oireet muissa ihmisissä, kuten lapsissaan, ja pystyvät siten auttamaan heitä paremmin. Syömishäiriön kielteiset seuraukset eivät nouse sairastaneiden puheessa esiin.

6.2.2 Asiantuntijoiden diskurssi

Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa kertoja tuo aina esiin asiantuntijan ammatin ja/tai työkokemuksen. Siten kertoja implikoi, että asiantuntijoiden näkemykset perustuvat ammattitaitoon ja koulutukseen. Tutkimuksiin tai muihin tieteellisiin lähteisiin asiantuntijoiden diskurssissa ei kuitenkaan suoraan viitata.

Myös asiantuntijoiden diskurssissa keskeiseen asemaan nousevat syömishäiriöiden oletetut tai tutkitut syyt. Havaitsin, että asiantuntijoiden diskurssissa nostetaan esiin tietyt syömishäiriöille altistavina esitetyt luonteenpiirteet: kiltteys, herkkyys ja huono itsetunto. Lisäksi asiantuntijat pitävät syömishäiriöiden syinä perheongelmia ja vanhempien esimerkkiä koskien erityisesti suorituskeskeisyyttä ja oman vartalon arvostelua. Juttujen asiantuntijat kuitenkin painottavat, että mitään yksiselitteistä syytä ei ole olemassa. Myös he kiistävät median tai kauneusihanteiden olevan syyllisiä. Asiantuntijoiden diskurssissa syömishäiriöihin johtaneet ongelmat ovatkin lähtökohtaisesti yksilön tai perheen sisäisiä.

Asiantuntijoiden puheen tehtävänä moniäänisissä jutuissa on myös tuoda mukaan laajempaa näkökulmaa: kertoa syömishäiriön yleisyydestä ja tavallisimmista tunnuspiirteistä. Selviä erotteluja eri syömishäiriöiden välillä he eivät kuitenkaan juuri tee: useimmin syömishäiriö-sanalla viitataan asiantuntijoiden diskurssissa anoreksiaan. Anoreksian oireistosta asiantuntijat nostavat esiin muun muassa lihomisen pelon ja pakkoliikunnan, bulimiasta puolestaan ahmimisen. Ulkoihin oireisiin ote

on melko biologinen: asiantuntijat puhuvat rasvakudoksesta, keskushermostosta ja hormonitoiminnasta. Heidän puheessaan painottuvat syömishäiriön vakavuus, dramaattisuus ja kuolemanvaara. Psykkisistä oireista puolestaan ahdistus ja tunteiden katoaminen esiintyvät asiantuntijoiden puheessa. Syömishäiriön herättämät tunteet, ajatukset ja ahdistuksen aiheet kuitenkin jäävät kaiken kaikkiaan vähemmälle huomiolle kuin sairastaneen diskurssissa. Oirekuvauksessa keskitytään siihen, mikä syömishäiriöön sairastuneesta näkyy ulospäin: ruumiiseen ja sen toimintoihin.

Syömishäiriöartikkeleissa lääketieteen ammattilaiset puhuvat odotettavasti paljon syömishäiriön hoidosta. Heidän diskurssissaan painottuu syömishäiriöiden fyysisen puoli myös hoitoa käsiteltäessä. Asiantuntijoiden mukaan ”ensisijainen hoito on saada paino ylös, sillä alipainolla voi olla vakavia seurauksia” (*Hyvä Terveys* 2/2009). Vaikka fyysistä puolta korostetaan, asiantuntijat muistuttavat, että psyykkistäkin puolta ei unohdeta. Diskurssissa painotetaan, että hoito on ehdottoman vapaaehtoista, avointa ja potilasta arvostavaa.

Asiantuntijoiden diskurssissa syömishäiriö näyttäytyy vaikeana ja sitkeänä mielenterveyden sairautena. Asiantuntijat arvioivat paranemisen kestävän useita vuosia ja luettelevat paranemisprosentteja ja vaikeusasteita. Heidän näkemyksensä paranemisesta on kuitenkin ristiriitainen. Asiantuntijat luovat uskoa paranemiseen, mutta toisaalta esillä on vahvasti myös kuoleman mahdollisuus ja kroonistuminen. Asiantuntijoiden mukaan suurin osa paranee, mutta esimerkiksi toimintaterapeutti toteaa, että ”syömishäiriö on vähän kuin alkoholismi. Se on olemassa piilevänä, ja erilaiset kriisit voivat nostaa sen uudelleen pintaan” (*Eeva* 3/2007a). Asiantuntijat eivät siis pidä täydellistä paranemista itsestäänselvyytenä. Lisäksi diskurssissa korostuu sairastaneen itsensä vaikutus paranemisprosessiin.

Syömishäiriön seuraukset yhdistetään asiantuntijoiden diskurssissa fyysisiin, osin peruuttamattomiinkin muutoksiin. Heidän puheessaan syömishäiriöistä seuraa muun muassa lapsettomuutta ja hampaiden kiilteen syöpymistä. Syömishäiriön seuraukset ja oireet kuitenkin sekoittuvat asiantuntijoiden diskurssissa osin toisiinsa.

6.2.3 Läheisten diskurssi

Läheisten puheenvuoroista moniäänisissä syömishäiriöjutuissa nousee vahvimmin esiin hämmennys siitä, että syömishäiriö on puhjennut juuri omalle läheiselle. Läheisten diskurssissa korostetaan myös, että syömishäiriötä ei voinut mitenkään ennakoita. Tulkitsen, että näin pyritään suojautumaan niiltä syytöksiltä, joita läheisiin, erityisesti vanhempiin, saattaa kohdistua

syömishäiriöiden yhteydessä. Puolusteleavuus liittyy näkökulmaan, jonka mukaan syömishäiriö on yllättävä ja ennakoimaton, ja siihen voi sairastua kuka vain. Tämä näkemys vähentää kulttuuristen, ympäristöllisten ja muiden altistavien tekijöiden merkitystä.

Läheisen diskurssissa syömishäiriön oireita yritetään kestää ja ymmärtää, siinä kuitenkin täysin onnistumatta. Läheiset puhuvat syömishäiriön oireista melko vähän. Eräässä jutussa sairastaneen äiti jopa toteaa, että hän ei halua kertoa aivan kaikesta syömishäiriöön liittyvästä, sillä ”jotkut voivat saada niistä vahingollisia ideoita” (*Me Naiset* 35/2008). Läheiset kuitenkin sanovat huomanneensa muutoksen ulkonäössä ja käyttäytymisessä. Heidän puheessaan nousevat esiin muun muassa raivokohtaukset ja laihuus. Vaikka läheiset sanovat, että olivat tunnistaneet syömishäiriön oireet jo varhain, asian puheeksi ottaminen oli tuntunut vaikealta. Läheisten diskurssissa ilmenevä osittain torjuva ja ehkä hieman pelokaskin suhtautuminen oireisiin korostaa käsitystä syömishäiriöiden arvaamattomuudesta.

Toisaalta läheisten diskurssissa käsitellään myös sitä, millaisilta syömishäiriöt ja niiden oireet läheisistä tuntuvat. He kertovat kokeneensa muun muassa huolta ja väsymystä. Syömishäiriön kerrotaan olleen läsnä koko perheen elämässä, samoin kuin jatkuvan tarkkailemisen ja varpailaan olon. Tästä huolimatta läheisen diskurssissa korostetaan ymmärtämystä syömishäiriötä sairastanutta kohtaan. Läheiset toteavat esimerkiksi ilkeän käytöksen olevan vain yksi syömishäiriön aiheuttama oire, eikä sairastanutta ole haluttu missään vaiheessa hylätä. Syömishäiriötä sairastaneen puoliso toteaa esimerkiksi *Me Naisissa* (22/2009a) julkaistussa jutussa: ”Vaikka kaikki tökki, tiesin, että siellä alla on Anna-Liisa, jonka kanssa maailmat kohtaavat” (22/2009a).

Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa syömishäiriötä sairastaneen läheinen on yleensä se henkilö, joka on toimittanut hänet saamaan hoitoa. Läheisten diskurssissa rakentuu käsitys läheisestä tukijana ja eräänlaisena omaishoitajana. Yhdessä aineiston jutussa (*Me Naiset* 35/2008) syömishäiriön hoito, hoidon laatu ja saatavuus ovat vahvasti esillä läheisen puheessa. Jutussa kerrotaan äidin hankkineen tyttärelleen hoitopaikan Ruotsista, koska hoito ei ollut Suomessa riittävää. ”Olin ollut oikeassa vaatiessani hoitositoumuksen, olin uskonut ja luottanut uuteen tapaan käsitellä sairautta”, äiti kertoo. Juttu on siinä mielessä harvinainen, että siinä syömishäiriötä sairastaneen läheinen kyseenalaistaa tarjolla olevan hoidon laadun. Muissa moniäänisissä jutuissa hoidon laatua ei juuri käsitellä.

Läheisen diskurssissa paranemista ei käsitellä suoraan. Läheiset kuitenkin kertovat jatkavansa läheisensä tarkkailua, mikä viittaa siihen, että läheinen ei välttämättä luota paranemiseen. Läheisen diskurssissa nostetaan esiin lähinnä syömishäiriön seurauksia läheiselle itselleen. Läheiset toteavat, että heidän ymmärryksensä syömishäiriöitä kohtaan on lisääntynyt tai että he voivat nyt auttaa

muuta vastaavassa tilanteessa olevia läheisiä. Syömishäiriön seuraukset nähdään siis melko positiivina, toisin kuin esimerkiksi asiantuntijoiden diskurssissa.

6.3 Kertojan (sidos)diskurssi

Kertojassa on siis kyse esitystekniikasta, jolla toimittaja rakentaa jutun eri aineksista ja toimijoiden diskursseista. Jotta jutusta tulisi ymmärrettävä, näitä aineksia ja diskursseja on tekstissä taustoitettava ja kytkettävä toisiinsa esimerkiksi taustafaktojen, puhujien tunnistusten ja tiivistysten avulla. Myös tämä sidostaminen tehdään kertojan avulla. (Pietilä 1995, 86) Tässä alaluvussa erittelen, miten kertojaa käytetään sidosdiskurssina naistenlehtien moniäänisissä syömishäiriöartikkeleissa ja millainen käsitys syömishäiriöstä jutuissa tällä tavoin rakentuu. Aluksi analysoin jutuissa puhujille kertojan käytöllä rakennettavia rooleja. Sen jälkeen erittelen, millä tavoin kertoja painottaa eri puhujien näkemyksiä, eli nostaako kertoja joitakin käsityksiä tai näkökulmia toisia tärkeämmiksi. Lopuksi analysoin kertojan keinoja rakentaa juttuihin dramatiikkaa ja tapoja, joilla kertojan avulla etsitään syyllisiä syömishäiriöihin.

6.3.1 Puhujien roolit

Kun kertojan avulla punotaan eri puhujien näkemyksistä yhtenäistä tekstiä, asetetaan samalla puhujia ja heidän repliikkejään erilaisiin yhteyksiin ja asetelmiin. Puhujille muotoutuvat myös omat paikkansa tai roolinsa osana tekstin kokonaisuutta. Moniäänisissä jutuissa erilaisia rooleja rakennetaan kerronnallisesti myös muille henkilöille, mutta keskityn tässä vain keskeisimpiin eli puhumaan päässeisiin.

Syömishäiriötä sairastaneen rooli on moniäänisissä syömishäiriöjutuissa ensiksikin sangen sukupuolittunut. Kertojan diskurssissa painotetaan erityisesti sairastaneen naiseutta, ikää ja ulkonäköä. Sairastaneeseen viitataan muun muassa sanoilla tyttö, nuori nainen, hoikka neitonen, parikymppinen nainen, nuori opiskelijaneitonen, pieni nainen, reipas urheilijatyttö ja nuori urheilijanalku. Sanavalinnoissa korostuvat kokemattomuus, nuoruus, viattomuus ja heikkous. Tällaisten sanavalintojen implikoimat näkökulmat ovat esillä erityisen usein silloin, kun jutuissa käsitellään syömishäiriötä osana henkilön menneisyyttä. Heikkouden ja hentouden korostaminen vahvistaa alistumista kulttuurin vaatimuksille. Toisaalta syömishäiriötä sairastanutta kuvataan myös ”reippaaksi”. Viattomuuden ja nuoruuden esiin nostaminen puolestaan luo käsitystä syömishäiriöstä ymmärtämättömytenä, kokemattomuutena ja naiiviutena. Kun jutuissa siirrytään paranemiseen ja nykyhetkeen, sanavalinnat muuttuvat. Tällöin kertoja ei enää nosta esiin tyttöyttä tai naiseutta vaan

viittaa henkilöön esimerkiksi nimellä. Kärjistetyssä muodossaan syömishäiriöstä kehkeytyy kasvutarina, jossa heikko tyttö sairastuu vakavasti, parantuu kuin ihmeen kaupalla ja muuttuu tätä kautta erityisen vahvaksi ja hyväksi ihmiseksi. Syömishäiriötä sairastaneella on myös potilaan rooli, mutta vain niissä jutuissa, joissa toinen puhujista on asiantuntija.

Syömishäiriötä sairastanut on moniäänisissä jutuissa myös äiti, vaimo, tytär ja sisko. Häntä siis kuvataan suhteessa muihin ihmisiin. Sairastaneen ihmissuhteet tuodaan usein esiin niissäkin jutuissa, joissa puhujana ei ole läheinen. Syömishäiriötä sairastanut tulee siten näkyväksi läheisten kautta, ei pelkästään itsensä määrittelemänä. Samalla sairastanut esitetään vastuussa syömishäiriöstään paitsi itselleen myös läheisilleen, mikä saattaa vahvistaa syömishäiriötä sairastaneen (kokemaa) syyllisyyttä.

Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa esiintyvä läheinen on joko syömishäiriötä sairastaneen äiti tai puoliso. Kun puhujana on sairastaneen äiti, jutussa kerrotaan myös tämän ammatti. Äiti on tilan emäntä ja päiväkodin johtaja (*Me Naiset* 35/2008) tai näyttelijä (*Anna* 45/2010). Ensin mainituissa jutussa ammattinimikkeet mainitaan ohimennen, eikä niitä liitetä syömishäiriöön. Jälkimmäisessä jutussa todetaan, että kumpikaan vanhemmista ei huomannut tyttärensä syömishäiriötä, koska he eivät olleet työnsä vuoksi iltaisin kotona. Kertoja tuntuu näin vihjaavan, että vanhempien ammatilla olisi merkitystä lapsen syömishäiriön etenemisessä. Perheen ja työn yhteensovittamisen vaikeus, joka usein esitetään naisen ongelmana, nousee merkittäväksi teemaksi syömishäiriöjutussa. Puolisoa tai tämän ammattia ei sen sijaan yhdistetä syömishäiriöön tai sen alkamiseen, vaan syömishäiriö esitetään tätä huolestuttaneena ja pariskunnan yhteiseloa hankaloittaneena vaiheena.

Asiantuntijapuhujille tarjoutuu moniäänisissä jutuissa vahvasti auktoriteetin rooli. Asiantuntijan annetaan puhua pelkästään ammatillisuuteensa pohjautuen, eikä muita rooleja osoiteta. Tässä mielessä kyseessä on moniäänisten juttujen rooleista itsenäisin mutta samalla myös yksiulotteisin. Jutuissa esiintyy puhujina muun muassa lääketieteen ja psykiatrian ammatillaisia, kuten psykiatri, johtava hammaslääkäri, fysioterapeutti, osastonhoitaja ja apulaisylilääkäri. Asiantuntijan ammattinimike ja asema kerrotaan sanatarkasti. *Eevassa* (3/2007a) julkaistussa syömishäiriöreportaasissa puhujina on useampia asiantuntijoita. En kuitenkaan havainnut asiantuntijoiden saaman (arvo)vallan vaihtelevan sen perusteella, mikä heidän asemansa on ammatillisessa arvohierarkiassa (esim. hoitaja vs. lääkäri). Kertoja toistaa asiantuntijoiden ammattinimikkeitä usein, mikä vahvistaa heidän asemaansa ”totuudellisen” tiedon tarjoajana. Samalla asiantuntijoiden lausumat saavat lisää painoarvoa. Käsittelen puhujien näkemysten saamia painotuksia lähemmin luvussa 6.3.2.

Kuten edellä on käynyt ilmi, asiantuntijoilla, kuten psykiatreilla ja lääkäreillä, on vahvasti tiedollinen ja arvovaltainen rooli moniäänisissä syömishäiriöjutuissa. Oma lukunsa ovat sellaiset moniääniset jutut, joissa asiantuntija on toinen puhujista; tällöin syömishäiriötä sairastaneen rooli on toimia esimerkkitapauksena. Asetelma ilmenee jo juttujen rakenteesta, jossa puhujien puheenvuorot vuorottelevat. Ensin syömishäiriötä sairastanut kertoo jonkin oman kokemuksen: ”Minusta tuli epävarma, ja painajaiseni alkoi alusta: liikuntaa ja dieettejä”, minkä jälkeen asiantuntija arvioi ja kommentoi: ”Tapauksesi kuulostaa ortoreksialta, joka lähentelee anoreksiaa. Lisäksi siinä oli elementtejä myös bulimiasta” (*Anna* 40/2009). Asiantuntijat siis kertovat syömishäiriöistä ja niitä sairastaneista yleisellä tasolla, sairastaneet taas puhuvat itsestään ja omista kokemuksistaan.

Roolit jutun sisällä kuitenkin vaihtuvat, kun puhujina ovat syömishäiriötä sairastanut ja hänen läheisensä. Tällöin syömishäiriötä sairastanut siirtyykin asiantuntijan rooliin: hän alkaa puhua syömishäiriöstä yleisesti ja kommentoida läheisen näkemyksiä. Syömishäiriötä sairastaneen puhe ei keskity pelkästään omiin kokemuksiin, vaan hän käsittelee syömishäiriötä puheessaan myös yleisemmällä tasolla. Läheiselle puolestaan tarjoutuu kokijan ja tuntijan rooli, ja hän kertoo syömishäiriöstä omasta näkökulmastaan. Esimerkiksi *Me Naiset* -lehdessä (22/2009a) julkaistussa artikkelissa kertoja kuvailee ensin, kuinka ”Mikaelista tuntui, että hänen oli jaksettava piristää ja tsemppata Anna-Liisaa, olla esimerkkillinen syöjä ja keksiä koko ajan tekemistä”, mihin Anna-Liisa puolestaan kommentoi omaa suhtautumistaan kuin ulkopuolisena reflektoiden seuraavasti: ”Kun anorektikolla menee huonosti, hän kääntää kaiken itseään varstaan. Minäkin tulkitsin Mikaelin huolen usein moitteeksi.”

Moniäänisten syömishäiriöjuttujen sisällä roolit siis vaihtelevat sen mukaan, ketkä kulloinkin ovat puhujina. Kun puhujina ovat sekä asiantuntija että syömishäiriötä sairastanut, sairastaneen rooli on rajautunut esimerkin ja potilaan asemaan. Syömishäiriötä sairastanut kertoo oireistaan ja tunteuksistaan, ja asiantuntija analysoi, tulkitsee ja vetää niitä yhteen. Kun puhujina ovat sekä läheinen että syömishäiriötä sairastanut, syömishäiriötä sairastaneella on enemmän liikkumavaraa. Näissä jutuissa syömishäiriötä sairastanut vie läheisen näkemyksiä yleiselle tasolle ja peilaa niitä myös omiin kokemuksiinsa. Hän esiintyy tällöin sekä kokijan että asiantuntijan roolissa. Läheiset sen sijaan kertovat syömishäiriöistä pelkästään omasta näkökulmastaan.

6.3.2 Puheiden painottaminen

Syömishäiriötä sairastaneen näkemyksille annetaan painoarvoa moniäänisissä syömishäiriöjutuissa siinä mielessä, että suurimmassa osassa jutuista sairastanut pääsee ääneen ensimmäisenä.

Useimmiten jutut myös päättyvät syömishäiriötä sairastaneen kommenttiin. Lisäksi syömishäiriötä sairastaneet ja heidän läheisensä ovat yleensä kuvien aiheena. Asiantuntijoista sen sijaan on harvemmin kuvia, poikkeuksena kuitenkin kysymys- ja vastauspalstat. Vaikuttaa siis siltä, että syömishäiriötä sairastaneet saavat moniäänisissä syömishäiriöjutuissa hieman enemmän näkyvyyttä ja kuuluvutta kuin asiantuntijat.

Puhuja-asetelmat ja puhujien diskurssien painoarvo kuitenkin paljastuvat varsinaisesti vasta tarkastelemalla lähemmin kertojan sidosdiskurssilla tehtyjä painotuksia. Vaikka lukijalla on mahdollisuus tulkita tekstiä haluamallaan tavalla, kertojan diskurssilla tuotetaan puhujien lausumille tulkintakehyksiä ja painotetaan heidän mielipiteitään ja näkemyksiään tekstissä eri tavoin. Tämä vaikuttaa oleellisesti puhujan lausumien saamaan merkitykseen ja näin lukijalle tarjoutuvaan tulkintaan.

Kertoja voi tuottaa suhtautumista jutun puhujiin ja näiden diskursseihin esimerkiksi sidosdiskurssiin kuuluvien tunnistusten avulla (Pietilä 1995, 74). Tunnistuksilla ilmaistaan, kenen puhetta suora tai epäsuora esitys on. Moniäänisissä jutuissa tunnistukset ovat usein tarpeen, jotta lukija pysyy kärryillä, kenen diskurssista on kulloinkin kyse. Pietilän (emt., 70) mukaan tunnistusten yhteydessä olevat verbit toimivat jutun taustafaktoina. Mielestäni sekä tunnistukset että niitä saattelevat verbit ilmentävät paitsi kertojan ehdottamaa suhtautumista puhujiin myös kertojan kiinnittämiä merkityksiä puheen sisältöön. Analysoin moniäänisten syömishäiriöjuttujen tunnistukset ja tunnistusverbit tästä näkökulmasta.

Tunnistukset

Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa yleisimmät diskurssien tunnistukset ovat koko nimi, pelkkä etunimi ja pelkkä sukunimi. Yleensä puhujan nimi mainitaan vähintään kerran kokonaisuudessaan. Poikkeuksia ovat tapaukset, joissa puhujien nimet on muutettu, kuten *Eeva*-lehden reportaasissa (3/2007a).

Syömishäiriötä sairastaneeseen viitataan sekä etunimellä, sukunimellä, koko nimellä että hän-pronominilla. Eniten käytössä on pelkkä etunimi. Ainoastaan kerran syömishäiriötä sairastaneen tunnistuksessa mainitaan myös henkilön ammatillinen titteli. Viittaamalla syömishäiriötä sairastaneen diskurssiin pelkällä etunimellä henkilö pyritään tuomaan lähelle lukijaa (Gröhn 2002, www-lähde). Pelkän etunimen käyttö vähentää virallisuuden tuntua jutussa. Toisaalta etunimen käyttö saattaa jossain määrin vähentää puhujan uskottavuutta. Se luo myös vaikutelmaa nuoresta henkilöstä, sillä nuoria henkilöitä on tapana puhutella etunimellä useammin kuin iäkkäämpiä.

Asiantuntijan diskurssiin viitataan useimmiten tunnistuksella, jossa on mainittu sekä titteli että koko nimi. Lisäksi asiantuntijoiden tunnistuksina käytetään koko nimeä, sukunimeä sekä hän-pronominia. Asiantuntijadiskurssiin viitataan etunimellä ainoastaan kerran. Asiantuntijoiden diskurssin tunnistuksissa halutaan siis painottaa puhujan asemaa. Samalla diskurssin arvoalta ja painoarvo kasvavat.

Kuten syömishäiriötä sairastaneen diskurssiin myös läheisen diskurssiin viitataan yleensä pelkällä etunimellä. Tunnistuksena käytetään myös sukunimeä ja hän-pronominia. Läheisten epäsuoria lainauksia ja suoria sitaatteja on kuitenkin lukumääräisesti vähemmän syömishäiriötä sairastaneisiin ja asiantuntijoihin verrattuna, joten tunnistuksiakin on vähemmän. Läheisen diskurssin tunnistukset ovat samantapaisia kuin syömishäiriötä sairastaneiden diskurssin.

Tunnistusverbit

Moniäänisten syömishäiriöjuttujen yleisimmät tunnistusverbit ovat ”kertoa” ja ”sanoa”. Nämä ovat mielestäni varsin neutraaleja tunnistusverbejä, samoin kuin ”toteaa”, ”pohtii” ja ”mieltii”, joista ensimmäinen esiintyy asiantuntijan ja kaksi jälkimmäistä syömishäiriötä sairastaneen diskurssin tunnistuksessa. Neutraaleja tunnistusverbejä käytetään jokaisen kolmen puhujaryhmän tunnistuksissa, eikä niiden osalta ole havaittavissa suuria eroja puhujaryhmien kesken.

Syömishäiriötä sairastaneiden tunnistuksissa käytettävien verbien kirjo on laajempi kuin muiden puhujien tunnistuksissa. Yksi syy tähän lienee se, että aineistoni jutuissa syömishäiriötä sairastaneiden puhetta on siteerattu lukumääräisesti useimmin, ja samojen tunnistusverbien toistoa on mahdollisesti pyritty välttämään. Toisaalta asiantuntijoiden ja läheisten tunnistuksissa samat sanavalinnat kuitenkin toistuvat usein ja tunnistusverbejä on senkin vuoksi vähemmän.

Diskurssin uskottavuutta ja painoarvoa lisääviä tunnistusverbejä ovat mielestäni ”selvittää”, ”listata” ja ”arvioida”. Kyseiset verbit esittävät puhujan ja hänen diskurssinsa roolin analyttisena: tarkoituksena on selventää, antaa tietoa, luetella. Ne luovat puhujasta luotettavan ja ammattimaisen käsityksen. Kyseisiä sanavalintoja käytettiin asiantuntijadiskurssin tunnistuksissa. Jutuissa ravitsemusterapeutti ”selvittää” hoidon tarkoitusta (*Eeva* 3/2007a), osastonhoitaja ”arvioi” paranemisen todennäköisyyttä (ema.) ja hammaslääkäri ”listaa” hammaseroosion riskitekijöitä (*Me Naiset* 17/2007). Sen sijaan ”vahvistaa” on syömishäiriötä sairastaneen tunnistus, ”painottaa” ja ”tietää” puolestaan läheisen. Syömishäiriötä sairastaneen läheinen muun muassa ”painottaa”, että vanhempia on tiedotettava eri hoitomuodoista (*Me Naiset* 35/2008).

Jutuissa käytettiin myös tunnistuksia, jotka ovat omiaan antamaan diskurssista epävarman tai jopa epäluotettavan vaikutelman. Tällaisia tunnistuksia olivat ”vakuuttaa”, ”myöntää”, ja ”uskoo”. Nämä esiintyivät yksinomaan syömishäiriötä sairastaneen tunnistuksissa. Etenkin kaksi jälkimmäistä vähentävät diskurssin uskottavuutta, sillä puhuja voi esimerkiksi ”uskoa” mitä tahansa. Lukijalle jää siten tulkinnanvaraa lausuman luotettavuudesta. Jutuissa syömishäiriötä sairastanut muun muassa ”uskoo”, että hän ei olisi selvinnyt ilman äitinsä apua (*Me Naiset* 35/2008). ”Vakuuttaa” ja ”myöntää” viittaavat ennemminkin puhujan, mutta sitä kautta myös tämän puheen sisällön luotettavuuteen. Vakuuttaja kertoo näkemyksiään valmiiksi altavastaajan asemasta pyrkien väittämään vastaan tai todistamaan jotakin. Syömishäiriötä sairastanut muun muassa ”vakuuttaa”, että hän on parantunut täydellisesti syömishäiriöstä (*Anna* 45/2010). ”Myöntää” puolestaan viittaa siihen, että puhujalla on jotakin tunnustettavaa.

Tunnistamiseen liittyvät verbivalinnat paljastavat, millä tavalla kertoja arvottaa puhujaa tai hänen puhettaan ja luo esimerkiksi vaikutelman puhujasta, joka joutuu myöntämään jotakin mitä ei haluaisi. Toisaalta erehtyväisyyttä painottavat tunnistamiset saattavat korostaa diskurssin inhimillisyyttä ja helpottavat samastumista. Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa kertoja operoi puhujien sitaatteja kaiken kaikkiaan melko tasapuolisesti, mutta epävarmuutta korostavat tunnistukset antavat syömishäiriötä sairastaneen diskurssista osittain epäluotettavan vaikutelman.

6.3.3 Dramatiikan luominen

Syömishäiriöjutuissa kertoja tekee omassa diskurssissaan myös yleistyksiä ja yhteenvetoja syömishäiriöistä ja esittää niistä tällöin tiettyjä näkemyksiä ns. yleisinä totuuksina. Tällä tavoin kertoja luo juttuun tietävyyden ja luotettavuuden vaikutelmaa (Pietilä 1995, 75). Kertojan diskurssin käyttöön journalistisissa teksteissä sisältyy siten suuri vaikuttamisen ja vallankäytön mahdollisuus (Ridell 1994, 119).

Moniäänisistä syömishäiriöjutuissa syömishäiriö näyttäytyy vakavana ja vaarallisena sairautena. Juttujen rakentama käsitys syömishäiriöistä on hyvin dramaattinen. Syömishäiriöiden vakavat seuraukset korostuvat asiantuntijoiden diskurssissa, mutta erityisesti dramatiikkaa korostetaan kertojan diskurssissa. Kertojan diskurssi on kuitenkin varsin toteava ja lakoninen. Dramaattisuus syntyykin pääosin tästä kertojan ”totuuden äänen” toteavuudesta, kun kertoja esittää faktoina yksityiskohtia syömishäiriöistä.

Kertojan diskurssissa syömishäiriön vakavuutta vahvistetaan esimerkiksi esittämällä yksityiskohtaisia yhteenvetoja syömishäiriön aiheuttamista oireista ja muutoksista. Kertoja tiivistää

syömishäiriötä sairastaneen tilanteen tuomalla esiin tarkat paino- ja pituusluvut: ”Hän ei ollut syönyt tai juonut mitään kokonaiseen vuoteen. 162-senttinen tyttö painoi 34 kiloa.” (*Me Naiset* 35/2008) Kuten luvussa 6.2.1 totesin, pikkutarkkoja mittoja ja määriä käsitellään myös syömishäiriötä sairastaneiden esityksessä. Kertojan diskurssissa muutokset kuitenkin esitetään drastisina ja syömishäiriön aiheuttamat vaikutukset pysyvinä. Huomiota kiinnittää kertojan usein toteava tyyli, esimerkiksi: ”Teini-iässä alkanut anoreksia muuttui bulimiaksi, joka romutti hänen terveytensä ja ulkonäkönsä.” (*Anna* 45/2010)

Toisaalta kertoja tuottaa moniäänisten syömishäiriöjuttujen dramaattisuutta myös rakentamalla ennen ja nyt -vertailuja. Syömishäiriötä sairastaneen ulkonäköä verrataan kertojan diskurssissa usein syömishäiriötä edeltävään aikaan. Samalla luodaan vahva kontrasti ”terveen” ja ”sairaana” välille. Aika ennen syömishäiriötä edustaa tällöin tilannetta, jolloin kaikki oli hyvin. Syömishäiriön aikana kaikki ”hyvä” katoaa. Kuten kertoja esimerkiksi tiivistävästi kuvailee, ”kaikesta tekemisestä puuttui ilo. Ennen niin reipas urheilijatyttö oli lähes huomaamattoman kapea, kalpea, vakava ja yksinäinen.” (*Hyvä Terveys* 2/2009) Ennen ja nyt -vertailussa keskiössä ovat enimmäkseen ulkoiset muutokset, ja kertoja nostaa esiin pääasiassa henkilön laihuuden. Dramaattisuutta vahvistaa esimerkiksi sairastaneen ulkonäön kuvaaminen ”luurangonlaihaksi” tai tilanteen luonnehtiminen ”hälyttäväksi”. Esimerkiksi: ”Kuvien tyttöjä on vaikea tunnistaa samaksi. Toisessa luurangonlaiha, paljon ikäistään vanhemmalta näyttävä nainen katsoo sängystä apaattisin silmin. Toisessa kaunis, nuori tyttö hymyilee ystävänsä kainalossa.” (*Eeva* 3/2007a) Kyseissä esimerkissä kertoja kuitenkin siirtää lakonisen ja toteavan tyyliensä hetkeksi syrjään ja paljastaa läsnäolonsa. Yleisen totuuden sijaan kertoja ilmaiseekin nyt omia mielipiteitään. Dramatiikan rakentaminen tällä tavoin vie kertojan diskurssilta uskottavuutta. Huomattavaa kuitenkin on, ettei kertoja käytä tässä tapauksessa minä-pronominia, vaan haluaa kuitenkin pitää tietyn etäisyyden lukijaan. Siten kertoja pyrkii kuitenkin säilyttämään tietävyyden ja luotettavuuden vaikutelmaa, jota hän muissa jutun osissa rakentaa.

Yksi dramatiikkaa moniäänisiin syömishäiriöjuttuihin luova kerronnallinen strategia on verrata syömishäiriötä metaforisesti taisteluun. Tällä tavoin kertojan diskurssilla samalla rakennetaan syömishäiriötä vaikeaksi mielenterveyden häiriöksi. Taistelumetaforassa syömishäiriö näyttäytyy vastustajana, jota on vaikea voittaa. Kertoja esimerkiksi tiivistää: ”Taistelu sairautta vastaan voi tuntua joskus ylitsepääsemättömältä.” (*Eeva* 3/2007a) Toisaalta on mahdollista ajatella, että syömishäiriön vertaaminen taisteluun antaa syömishäiriötä sairastaneesta sinnikkään ja vahvan vaikutelman. Kyse olisi eräänlaisesta sisäisestä sotatilasta. Aineistoni moniäänisissä jutuissa syömishäiriö ei kuitenkaan ole (ollut) taistelua vain sitä sairastaneille vaan myös heidän läheisilleen. Läheiset taistelevat kestääkseen läheisensä syömishäiriön ja saadakseen tälle hoitoa.

Kertoja kuvaa: ”Äiti kävi jatkuvaa taistelua sairaalabyrokratiaa vastaan ja kantoi suurimman vastuun siitä, että tyttö sai asianmukaista hoitoa.” (*Me Naiset* 35/2008) Kyseisessä jutussa vanhempi haastaa viranomaiset ja asiantuntijat, jotta saisi lapselleen apua. Kertoja antaa ymmärtää, että hoito on vaikeasti saatavilla. Kertojan diskurssissa sekä äiti että hänen tyttärensä esitetään sankareina, jotka voittivat omat taistelunsa.

Kuolema nostetaan kertojan diskurssissa esiin, mikä luo juttuihin omanlaistaan dramatiikkaa. Kertojan diskurssissa kuolema näyttäytyy mahdollisena syömishäiriön seurauksena. Syömishäiriötä verrataan muun muassa muihin mielenterveysongelmiin, esimerkiksi: ”Harvassa psyykkisessä sairaudessa kuolemanriski on niin suuri kuin anoreksiassa.” (*Hyvä Terveys* 2/2009) Lisäksi kertoja kuvailee syömishäiriöstä selviytymistä myös ”ihmeeksi” (*Me Naiset* 35/2008), mikä vahvistaa paranemisen epätodennäköisyyttä. Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa kertojan diskurssilla rakennettava syömishäiriökäsitys onkin varsin epätoivoinen huolimatta siitä, että suurin osa jutuista sisältää paranemis- ja selviytymistarinan.

Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa asiantuntijat tuovat esiin kroonistumisen mahdollisuuden, mutta vakuuttavat samalla, että syömishäiriö ei ole täysin toivoton sairaus. Asiantuntijoiden diskurssissa painotetaan, että syömishäiriöstä paraneminen on mahdollista ja myös varsin yleistä. Kertojan diskurssissa syömishäiriöstä paraneminen kuitenkin kyseenalaistetaan. Tämä rakentaa osaltaan käsitystä syömishäiriöstä vaikeana sairautena.

Retorisia ja suoria kysymyksiä esittämällä kertoja saattaa esimerkiksi epäillä, onko syömishäiriötä sairastanut sittenkään parantunut: ”Mutta mistä Linda huolehtii nyt, kun isot ongelmat ovat ohi? Kai ne ovat ohi?” (*Anna* 45/2010) Vastaavasti tuomalla esiin sairastaneen terapiassa käymisen kertoja voi viestittää epäilyä siitä, että henkilö olisi parantunut: ”Hän käy edelleen terapiassa ja on mukana Syömishäiriöliiton toiminnassa. Onko hän täysin parantunut?” (*Me Naiset* 22/2009a) Syömishäiriötä sairastaneiden vastaukset näihin kysymyksiin vaihtelevat. Keskeistä on se, että kysymys paranemisesta nostetaan kertojan diskurssissa erityisesti esiin. Näin jutussa painotetaan, että syömishäiriöstä paraneminen tai ainakaan täydellinen paraneminen ei ole itsestään selvää.

6.3.4 Syyllisten etsiminen

Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa etsitään kiivaasti syitä ja syyllisiä syömishäiriöihin etenkin asiantuntijoiden ja syömishäiriötä sairastaneiden diskursseissa ja löydetään niitä usein sairastaneista itsestään. Kertojan diskurssissa rakentuva käsitys syömishäiriöisistä on tältä osin ristiriitainen. Syömishäiriötä sairastavat esitetään yhtäältä ankarina perfektionisteina, mutta toisaalta ystävällisinä ja lempeinä. Syömishäiriötä sairastanut on ollut ”itkuinen kiukkupussi” (22/2009a) ja ”erinomainen

valehtelija, joka osasi piilottaa tekonsa, kuten anorektikot yleensä” (*Me Naiset* 35/2008). Myös täydellisyyden tavoittelu kuvataan kertojan diskurssissa yksilön ominaisuutena ja luonteenpiirteenä: ”Aika monet heistä [anoreksiaa sairastaneista] ovat kymppin tyttöjä, joille mikään ei tahdo riittää.” (*Hyvä Terveys* 2/2009) Vaikka kertoja suorastaan arvostelee syömishäiriötä sairastaneita liiasta yrittämisestä, heidät esitetään kertojan diskurssissa myös erityisen hyvinä ihmisinä, lähes pyhimyksinä: ”Mieleen ovat jääneet nuorten arat ja ystävälliset kasvot. Hyvyys, joka heistä huokuu toisia ihmisiä kohtaan, mutta josta ei riitä heille itselleen, riipaisee.” (*Eeva* 3/2007a)

Syömishäiriötä sairastaneiden kuvaaminen ankarina (itseään kohtaan), mutta erityisen hyvinä ihmisinä nousee esiin myös moniäänisten juttujen asiantuntijoiden diskurssissa. Kertojan diskurssissa asiantuntijoiden näkemystä heistä myötäillään. Esimerkiksi eräässä jutussa asiantuntija toteaa, että ”[a]noreksiapotilaat ovat usein hyvin vaativia itseään kohtaan, kilttejä ja menestyneitä tyttöjä. Niin kuin professori Aila Rissanen sanoo, ’kauneimpia ja viisaimpia’” (*Eeva* 3/2007a). Jutussa puhuva Mäkinen esitellään psykiatriseksi sairaanhoitajaksi. Näkökulmaa vahvistaa vielä professorin näkemys, mikä kasvattaa näkemyksen painoarvoa.

Edeltävä lainaus havainnollistaa tapaa, jolla moniäänisten juttujen kertojan diskurssissa toistetaan asiantuntijoiden näkemyksiä syömishäiriötä sairastaneista. Samalla kertoja tulee vahvistaneeksi asiantuntijoiden diskurssissa esiintyvää näkemystä, jonka mukaan syömishäiriö on ennen kaikkia henkilöstä itsestään kumpuava ongelma. Syömishäiriötä sairastaneen diskurssissa myötäillään osittain näkökulmaa, jonka mukaan syömishäiriössä olisi kyse yksilön suorittamispakosta ja täydellisyyteen pyrkimisestä. Syömishäiriötä sairastanut esimerkiksi kuvaa syömishäiriötään seuraavasti: ”Keskityin suorittamaan anorektista elämäni.” (*Hyvä Terveys* 2/2009) Lausahduksessa korostuu syömishäiriötä sairastaneen oma tahto keskittyä suorittamaan tällaista elämää. Toisaalta yhdessä jutussa sairastaneen diskurssissa haastetaan näkemys, jonka mukaan syömishäiriöissä on kyse ennen muuta yksilön täydellisyyden tavoittelusta: ”En usko väitettä, jonka mukaan anoreksiaan sairastuvat vain kiltit suorittajatytöt. Vasta syömishäiriö teki minusta pärjääjän.” (*Hyvä Terveys* 2/2010) Jutusta ei kuitenkaan selviä, mistä torjuttu väite on peräisin. Juttu on kirjoitettu kokonaan sitaatteihin eli kertojan diskurssi on häivytetty jutusta pois, joten syömishäiriötä sairastaneen argumentti ei saa vahvistusta kertojan ”totuuden äänellä”.

Moniäänisten syömishäiriöjuttujen kertojan diskurssissa arvostellaan epäsuorasti myös asiantuntijoita ja syömishäiriötä sairastaneen saamaa hoitoa. Kertoja muun muassa tuo esiin, että syömishäiriöihin ei puututa riittävästi: ”Koulussa kukaan opettajista tai terveydenhoitaja ei puuttunut asiaan.” (*Hyvä Terveys* 2/2009) Lisäksi saatetaan todeta, että tarvittavaa hoitoa ei ole saatavilla tai sen laatu ei ole riittävä: ”Uudelleen sairastunutta Katarinaa ei aluksi taaskaan haluttu

ottaa sairaalaan, sillä hänen painonsa ei ollut pudonnut tarpeeksi.” (*Me Naiset* 35/2008). Näissä esimerkeissä vaikuttaa kuitenkin siltä, että kertojan diskurssi myötäilee syömishäiriötä sairastaneen tai tämän läheisen diskurssia; kertoja tuntuu arvostelevan syömishäiriön hoitoa ja hoitoonohjausta puhujien näkemysten pohjalta, vaikka tätä ei tekstin tasolla tehdäkään näkyväksi. Jutuista syntyy joka tapauksessa vaikutelma, että terveydenhuollossa syömishäiriötä tai sen mahdollisuutta ei aina oteta riittävän todesta. Mielenkiintoista toisaalta on, että jokainen jutuissa puhuva syömishäiriötä sairastanut kertoo saaneensa lääketieteellistä tai psykiatrista hoitoa.

Kertojan diskurssissa sivutaan myös median roolia syömishäiriöiden mahdollisena aiheuttajana. Kertoja esimerkiksi toteaa, että syömishäiriötä sairastaneen henkilön ”uuden yltiöterveellisen elämän suunnittelu onnistui naistenlehtien laihdutusvinkeillä” (*Hyvä Terveys* 2/2009). Kuitenkin jo sivulauseessa kertoja on sälyttämässä vastuuta sairastaneen niskoille toteamalla, että tämä vain otti vinkit liian kirjaimellisesti. Toisessa jutussa kertoja toteaa faktana, että ”kauneusihanteet luodaan mainoksissa, mediassa ja elokuvissa” (*Kauneus & Terveys* 4/2010). Kertoja siis ilmaisee, että median kuvastojen ja syömishäiriöiden välillä on yhteys, mutta mediaan kohdistuva tiukempi kritiikki on jutussa esitetty esiintyjän diskurssissa. Kertoja ei kuitenkaan aseta tätä näkemystä yhteyksiinsä, vaan se jää irralliseksi huomautukseksi. Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa kertojan diskurssiin ei myöskään sisälly (itse)kriittistä pohdintaa naistenlehtien ja syömishäiriöiden suhteesta.

Kertojan diskurssissa varotaan syyttämästä syömishäiriötä sairastaneiden vanhempia. Useimmiten näkemykset perheen vaikutuksesta syömishäiriön alkamiseen esiintyvät asiantuntijoiden diskurssissa. Esimerkiksi psykiatri nostaa syömishäiriöiden ja perheen yhteyden esiin seuraavasti: ”Ei voi sanoa, että perhe sairastuttaa anorektikon, mutta ajatusmallit siirtyvät lapsiin: suorituskeskeisyys tai se miten suhtautuu syömiseensä ja ulkonäköönsä” (*Hyvä Terveys* 2/2009). Kuitenkin myös kertoja toteaa, asiantuntijadiskurssia mukailen, että syömishäiriöissä olisi kyse lapsen ja vanhemman välisen suhteen ongelmista: ”Äiti-tytär-suhde on jännitteinen myös siksi, koska siinä äiti on vanheneva nainen ja tytär puhkeamassa kukoistukseensa” (*Eeva* 3/2007a). Toisaalta niissä jutuissa, joissa läheinen on puhujana, kertoja asettuu läheisen puolelle: ”Perheen keskinäiset välit olivat vahvat ja rakastavat. – – Jos kodin ilmapiiri olisi ollut jotenkin onneton, eivätkö muutkin lapset oireilisi?” (*Me Naiset* 35/2008) Syömishäiriötä sairastaneen diskurssissa käsitellään vanhempien avioeroa, mutta muutoin sairastanut ei syytä äitiään tai muita perheenjäseniään syömishäiriöstään. Vaikka kertoja nostaa perheen esiin asiantuntijadiskurssia mukailen ja vahvistaen, syömishäiriö nähdään moniäänisissä jutuissa pääasiassa yksilöllisenä ongelmana, johon vaikuttaa eniten sairastanut itse.

7. Johtopäätökset

Syömishäiriö on merkittävä jutunaihe naistenlehdille ainakin kahdessa mielessä. Ensinnäkin syömishäiriöt koskettavat ennen kaikkea naistenlehtien suurinta lukijaryhmää eli naisia. Naistenlehdet pyrkivät tarttumaan erityisesti lukijoihinsa kiinnostaviin aiheisiin (Ruoho & Saarenmaa 2011, 18–19). Toisekseen syömishäiriöt tarjoavat juttuaiheena tilaisuuden naistenlehdille tyypilliseen empaattiseen ja inhimilliseen lähestymistapaan. Samastuttavat selviytymistarinat ovat keskeinen osa naistenlehtien sisältöä (emt., 29–30), ja ne tarjoavat myös julkisuuden henkilöille tilaisuuden esiintyä julkisuudessa samastuttavassa ja myönteisessä valossa. Tämä lukijoiden, naistenlehden ja juttujen kohteiden välinen side pitää syömishäiriöt jatkuvasti esillä naistenlehtien tarjoamassa julkisessa tilassa.

Viidessä suomalaisessa naistenlehdessä julkaistiin yhteensä 260 syömishäiriöjuttua vuosina 2007–2011. Suurin osa syömishäiriötä käsittelevistä artikkeleista kuitenkin vain sivuaa aihetta. Syömishäiriötä siis käsitellään pääosin muiden juttuaiheiden yhteydessä ja kaiken lisäksi melko lyhyesti. Suurin osa aineistoni jutuista nimittäin sisältää vain muutaman aihetta käsittelevän virkkeen tai kappaleen. Myös valtaosa syömishäiriötä kokonaan käsittelevistä jutuista on alle sivun mittaisia. Tällaisissa jutuissa käsitys syömishäiriöistä rakentuu melko suppeaksi, sillä lyhyessä tekstissä ei ole mahdollista nostaa esiin kovin monia eri näkökulmia.

Naistenlehdissä syömishäiriöt rakentuvat pääasiassa yksittäisten syömishäiriökokemusten kautta, sillä aihetta käsitellään useimmiten henkilöjutuissa. Niissä syömishäiriö esitetään osana henkilön elämänhistoriaa. Henkilöjutussa sairauskertomuksesta rakennetaan samaistumisen tunteita herättävä tarina, jossa esimerkiksi julkisuuden henkilö paljastaa taustoja menneisyydestään tai tavallinen henkilö kertoo rankasta kokemuksestaan. Toisaalta syömishäiriötä käsitellään myös asiahaastatteluissa, jotka pohjautuivat pääosin asiantuntijoiden näkemyksiin, sekä lukijakirjeiden ja kysymys ja vastaus -palstojen aiheina.

Henkilöjuttujen suuri määrä aineistossa näkyy myös juttujen kuvituksessa, sillä suurin osa syömishäiriöjutuista on kuvitettu juttuun haastatellun henkilön kuvalla. Nämä kuvat kuitenkin esittävät huomiota herättävän laihoja kehoja vain harvoin. Kuvituskuvin syömishäiriöt rakentuivat erityisesti ruoan ja ruokailun ympärille, sillä ruokakuvat olivat yleisimpiä.

Naistenlehtien syömishäiriöjutuissa syömishäiriötä sairastaneet saavat useimmin puheenvuoron, ja usein vielä ilman muita puhujia. Tässä mielessä syömishäiriötä sairastaneiden ääni kuuluu voimakkaampana verrattuna 1990-luvun lopun aikakauslehtiin, joiden syömishäiriöartikkeleissa sairastanut sai harvoin puheenvuoron ilman asiantuntijan kommenttia (Lammi 2000, 103). Toisaalta asiantuntijat, eli lääkärit, psykologit ja muut asiantuntijat ovat toiseksi yleisimpiä puhujia.

Asiantuntijat saavat ääntään kuuluville myös toissijaisina puhujina, eli jonkun toisen puhujan puheen sisällä. Esimerkiksi syömishäiriötä sairastaneet lainaavat asiantuntijoiden puhetta oman puheensa sisällä, mikä vahvistaa asiantuntijoiden näkemysten vaikutusvaltaa myös sairastaneen omiin näkemyksiin. Syömishäiriötä sairastaneiden vanhemmat, puoliset ja muut läheiset saavat puheenvuoron huomattavasti harvemmin. Syömishäiriötä sairastaneet ja heidän läheisensä ovat sen sijaan usein puhumisen kohteina. Heidän lisäksi puhumisen kohteina ovat etenkin tytöt ja naiset sekä lapset ja nuoret. Syömishäiriöt rakentuvat siten ennen muuta nuorten tyttöjen sairauksiksi.

Syömishäiriötä sairastaneet ovat puhujina myös lähes kaikissa moniäänisissä syömishäiriöjutuissa eli jutuissa, joissa on useampia puhujia. Näissä jutuissa havaitsin eroja ja yhtäläisyyksiä eri diskurssien välillä. Syömishäiriötä sairastaneiden diskurssissa syömishäiriöt näyttäytyvät erityisesti henkisesti ankarina sairauksina, joita varjostaa ahdistus ja häpeä. Jutuissa esiintyvä sairastaneiden kokemus on, että syömishäiriöt ovat lähtöisin heidän omista ajattelu- ja suhtautumistavoistaan. Sama yksilökeskeinen ajattelu toistuu asiantuntijadiskurssissa, jossa syömishäiriöt nähdään pääasiassa yksilön omaisuuksiin, mutta myös perheongelmiin liittyvinä ongelmina. Median tarjoaman kauneusihanteen ja syömishäiriöiden suora yhteys syömishäiriöihin torjutaan molemmissa diskursseissa lähes täysin. Asiantuntijadiskurssissa painottuu syömishäiriöiden dramaattisuus, joka välittyy esimerkiksi kuolemanvaaran ja kroonistumisen korostamisella. Läheisten diskurssissa syömishäiriötä lähestytään täysin ennakoimattomina sairauksina.

Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa toimituksellinen kertoja toimii näiden näkemysten painottajana ja järjestelijänä toistamalla omassa diskurssissaan asiantuntijoiden näkemyksiä lakonisella totuuden äänellä ja vahvistamalla näiden näkemysten faktapohjaisuutta. Samalla toimituksellisen kertojan käytöllä asetetaan syömishäiriötä sairastaneet esimerkinomaiseen asemaan. Toimituksellisen kertojan avulla vahvistetaan asiantuntijoiden diskurssin asemaa auktoriteettina ja ”faktatiedon” tarjoajana painottamalla voimakkaasti asiantuntijan ammattia ja työkokemusta. Syömishäiriötä sairastaneisiin ja heidän läheisiinsä sen sijaan viitataan tavallisina henkilöinä, kuten äiteinä, mikä jos sinänsä painaa heitä asiantuntijoita vähempiarvoiseen asemaan. Jutut on rakennettu siten, että asiantuntijat tekevät syömishäiriötä sairastaneen kertomasta kokemuksesta laajemman tulkinnan, jolloin syömishäiriötä sairastanut on asiantuntijoiden määrittelyn kohteena. Tämä tukee asiantuntijoiden asemaa syömishäiriöiden määrittelijöinä.

Moniäänisissä syömishäiriöjutuissa ei juuri pääse syntymään myöskään vuoropuhelua puhujien kesken. Asiantuntijat analysoivat syömishäiriötä sairastaneiden kertomia oireita muun muassa kysymys ja vastaus -palstojen jutuissa, mutta sairastanut ei pääse vastavuoroisesti kommentoimaan asiantuntijan näkemyksiä. Syömishäiriötä sairastaneen rooli on toimia jutussa esimerkkitapauksena,

jonka kertoja tuo asiantuntijan tutkittavaksi ja tulkittavaksi. Kertoja ei pyri saattamaan puhujia yhteen vaan referoi kunkin puhujan näkemyksiä erikseen, mikä vahvistaa näitä ennalta määrättyjä rooleja (ks. Ridell 2005, 44). Syömishäiriöitä sairastaneiden ja heidän läheisensä välille sen sijaan muodostuu keskusteluyhteyksiä. Tällaisista jutuista kehkeytyi varsin monipuolisia ja ne toivat syömishäiriöistä myös toisistaan eriäviä näkemyksiä esiin ilman, että toinen puhujista olisi nostettu etualalle. Syömishäiriötä sairastaneet ja heidän läheisensä ovatkin jo lähtökohtaisesti samalla sosiaalisella tasolla.

Näiden moniäänisissä syömishäiriöjutuissa tehtyjen painotusten kautta syömishäiriöjutuista välittyy käsitys varsin dramaattisina sairauksina, joiden taustalla ovat yksilölliset ominaisuudet ja suhtautumistavat. Toimituksellinen kertoja vahvistaa syömishäiriön traagisia puolia muun muassa toistamalla asiantuntijan diskurssissa esiintyviä näkemyksiä syömishäiriöiden kroonistumisesta ja kuolemanvaarasta. Dramaattisuus syntyy toimituksellisen kertojan lakonisen toteavalla tyylillä. Lisäksi toimituksellinen kertoja nostaa esiin asiantuntijoiden ja syömishäiriöitä sairastaneiden diskursseissakin esiintyvän näkemyksen, jonka mukaan syömishäiriöt ovat ennen muuta henkilön yksilöllisiin piirteisiin liittyviä sairauksia. Median ja kulttuurin vaikutusten vähättely vierittää vastuuta syömishäiriöistä sairastaneiden itsensä harteille.

Naistenlehtien syömishäiriöjutut siis vahvistavat asiantuntijoiden valta-asemaa sairauksien määrittelijöinä ja nostavat lääketieteellisen näkemyksen keskeiseksi näkökulmaksi sairauksien tarkastelussa. Sen sijaan sairastaneiden ja heidän läheistensä määrittelyvalta rajoittuu pääosin heidän omien kokemustensa ja tuntemustensa selostamiseen. Tämä naistenlehtien uusintama valta-asetelma toteutuu muun muassa erilaisissa hoitosuhteissa, joissa potilas on alisteinen lääkärin määrittelylle, diagnosoinnille ja hoitomääräyksille. Myös sairastaneiden syyllistäminen heidän omasta sairaudestaan on omiaan vähentämään sairastaneiden merkitystä sairautensa määrittelijöinä.

Jatkossa olisi mielestäni mielenkiintoista tutkia, millaisia käsityksiä syömishäiriöistä rakentuu niissä jutuissa, joissa ei esiinny sellaisia asiantuntijoita, joiden näkemyksiin toimituksellisen kertojan olisi viime kädessä mahdollista tukeutua. Siten olisi mahdollista selvittää, millaisina syömishäiriöt näyttäytyvät esimerkiksi ulkopuolisin silmin, millaisia näkemykset syömishäiriöistä heidän kauttaan välittyy, ja toisintavatko nämä näkemykset lääketieteellisiä tulkintoja syömishäiriöistä.

Kirjallisuus

Bennett, Tony et al. (toim.) (2005) *New Keywords. A Revised Vocabulary of Culture and Society*. Oxford: Blackwell.

van den Berg, Patricia et al. (2007) Is Dieting Advice From Magazines Helpful or Harmful? Five-Year Associations With Weight-Control Behaviors and Psychological Outcomes in Adolescents. *Pediatrics* 119(1): 30–37.

Brown, J. & Witherspoon, E. (2002) The mass media and American adolescents' health. *Journal of Adolescent Health* 31(6 Suppl.): 153–170.

Carey, James W. (1989) *Communication as culture. Essays on media and society*. London: Unwin Hyman.

Carey, James W. (1975/1994) Viestintä kulttuurisesta näkökulmasta. *Tiedotustutkimus* 17(2): 81–97.

Chernin, Kim (1987) *Nälkäinen minä. Naiset, syöminen ja identiteetti*. Suom. Mirja Rutanen. Helsinki: Otava.

Day, Katy & Keys, Tammy (2009) Anorexia/bulimia as resistance and conformity in pro-Ana and pro-Mia virtual conversations. Teoksessa Helen Malson & Maree Burns (toim.) *Critical Feminist Approaches to Eating Dis/Orders*. London & New York: Routledge, 87–96.

Eckermann, Liz (2009) Theorising self-starvation: Beyond risk, governmentality and the normalizing gaze. Teoksessa Helen Malson & Maree Burns (toim.) *Critical Feminist Approaches to Eating Dis/Orders*. London & New York: Routledge, 9–21.

Hakala, Laura, toim. (2009) *Siskonmakkarat – miltä syömishäiriö tuntuu*. Helsinki: Tammi.

Harakkamäki, Sanna (2007) *Minän monet peilit: tunnustuksellisuus, identiteetti ja yksityisen julkinen sääätely syömishäiriöitä käsittelevissä webblogeissa*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Mediakulttuurin pro gradu -tutkielma.

Hemminki, Arja (2010) *Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättymisestä: suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hermes, Joke (1995) *Reading women's magazines*. Cambridge: Polity Press.

Holmes, Tim (2007) Mapping the Magazine. An introduction. *Journalism Studies* 8(4): 510–521.

- Hägg, Samuli (2010) Narratologisten käsitteiden soveltaminen kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa Pöysä et al (toim.): *Vaeltavat metodit*. Joensuu: Suomen Kansantietouden tutkijain seura, 117–137.
- Hällström, Lotta (2009) *Painajainen puntarilla*. Jyväskylä: Minerva.
- Högmander, Jutta (2005) *Valokeilassa oman elämänsä asiantuntijat. Taviskainalo uutisjournalismin lajityyppinä*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Juth, Leena (1998) *Naistenlehtien kirjoituksia ja mainoksia vaihdevuosista vuosina 1993 ja 1994*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Järvelä, Kirsi (2010) *"Puhdistautuminen on rituaali: alkukantaisen villi ja hämillisen väärauskoinen sovitus": syömishäiriökuvausten tulkintaa uskontotieteellisestä viitekehyksestä käsin*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kantola, Tero (2004) *"Ihminen alastommillaan" – diskurssianalyttinen tarkastelu mielenterveyshäiriöistä naistenlehdissä*. Viestinnän pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Kivikuru, Ullamaija (1996) *Vieraita lehtiä: aikakauslehti ajan ja paikan risteyksessä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kiviranta, Uolevi (1989) Journalistit lähteitä ammentamassa. *Tiedotustutkimus* 12(1): 56–61.
- Kyrölä, Katariina (2007) Lihavuusvaara! Pelon politiikka ja lihava ruumiillisuus Helsingin Sanomissa. Teoksessa Kyrölä, Katariina & Harjunen, Hannele (toim.) *Koolla on väliä! Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli*. Helsinki: Like, 49–82.
- Kyrölä, Katariina (2010) *The weight of images. Affective Engagements with Fat Corporeality in the Media*. Turku: Uniprint.
- Käcko, Marianne (2008) *Tapa minut, äiti!: äidin kertomus työstä joka kieltäytyi syömästä*. Suom. Jaana Nikula. Helsinki: Teos: Söderström.
- Lammi, Ilona (2000) *Syömishäiriöt mediassa. Aikakauslehtien konstruktiot anoreksiasta ja bulimiasta*. Viestinnän pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Lassila-Merisalo, Maria (2009) *Faktan ja fiktion rajamailla. Kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä*. Journalistiikan väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Malmberg, Raili (1991) Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimina. Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.) *Suomen lehdistön historia 8*. Kuopio: Kustannuskiila Oy, 191–291.

- McCracken, Ellen (1993) *Decoding women's magazines: from mademoiselle to ms.* Basingstoke: Macmillan.
- McFerlane, Traci & Carter, Jacqueline & Olmsted Marion (2008) Syömishäiriöt. Teoksessa Antony, Martin M. et al (toim.) *Pysyvä muutos. Kognitiivinen käyttäytymisterapia käytännössä.* Suom. Laura Koskela. Porvoo: Edita Publishing Oy, 373–424.
- Mustonen, Anu (2001) *Mediapsykologia.* Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Määttä, Kaarina, toim. (2007) *Helposti särkyvää: Nuoren kasvun turvaaminen.* Helsinki: Kirjapaja.
- Nasser, Mervat (1997) *Culture and weight consciousness.* London: Routledge.
- Norval, Emily (2011) *Research into Women's Magazines and the Social Construction of Womanhood. An investigation into the readership of women's magazines, with specific focus upon the nature and reception of the 'weekly glossy' genre created by Grazia magazine.* University of Leeds.
- Numminen, Juha (2003) *Tarina A-lehtitalosta.* Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Parko, Kaija & Rentola, Marketta (2005) *Lue minut -aikakauslehtikirja. Mediakasvatusta opettajille.* Helsinki: Aikakauslehtien liitto.
- Pietilä, Jyrki (2008) *Kirjoitus, juttu, tekstielementti: suomalainen sanomalehtijournalismi juttutyyppeiden kehityksen valossa printtimedian vuosina 1771–2000.* Journalistiikan väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pietilä, Veikko (1976) *Sisällön erittely.* Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Pietilä, Veikko (1995) *Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista.* Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 86.
- Pietilä, Veikko (2000) Kommunikaation terminologisia seikkailuja. Katsaus alan keskeisen terminologian kehitykseen. *Tiedotustutkimus* 23(3): 64–71.
- Puuronen, Anne (2008) Olet mitä et syö? Teoksessa Mari K. Niemi (toim.) *Kiitos ei! Kieltäytymisen kulttuurihistoriaa.* Helsinki: Ajatus, 189–217.
- Raittila, Pentti (2004) *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä.* Tiedotusopin väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Ridell, Seija (1990) *Miten uutinen puhuttelee. Uutisen ja yleisön suhteen tarkastelua diskursiiviselta kannalta*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Julkaisuja A 63.
- Ridell, Seija (1994) *Kaikki tiet vievät genreen. Tutkimusretkiä tiedotusopin ja kirjallisuustieteen rajamaastossa*. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 82. Tampereen yliopisto.
- Ridell, Seija (2005) Maankäyttöpeliä mediatilassa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 43(1): 28–49.
- Ridell, Seija (2006) Genre ja mediatutkimus. Teoksessa Anne Mäntynen et al (toim.) *Genre – tekstilaji*. Helsinki: Hakapaino Oy, 184–213.
- Ridell, Seija (2009) Maankäyttöpeliä uutistilassa. Sanomalehti paikallisten kamppailujen julkisena areenana. Teoksessa Ridell, Seija, Kymäläinen, Päivi ja Nyysönen, Timo (toim.) *Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalituloissa*. Tampere: Tampere University Press, 240–269.
- Ruoho, Iris & Saarenmaa, Laura (2011) *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan. Naistenlehdet journalismina ja julkisuutena*. Tampere: Juvenes Print.
- Saarenmaa, Laura (2010) Intiimin äänet. *Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelehdissä 1961–1975*. Tiedotusopin väitöskirja. Tampere: Juvenes Print.
- Saukko, Paula (1995) Tyttörukat kulttuurin ansassa. Syömishäiriöt ja niiden esittämisen politiikka. *Tiedotustutkimus* 18(2): 40–54.
- Saukko, Paula (2008) *The anorectic self: a personal, political analysis of a diagnostic discourse*. Albany (N.Y.): State University of New York Press.
- Sayers, Janet (2009) Feeding the body. Teoksessa Helen Malson & Maree Burns (toim.): *Critical Feminist Approaches to Eating Dis/Orders*. London & New York: Routledge, 22–34.
- Sparks, Colin & Tulloch, John, toim. (2000) *Tabloid tales: global debates over media standards*. Lanham, Md: Rowman & Littlefield.
- Torkkola, Sinikka (2008) *Sairas juttu. Tutkimus terveystieteen teoriasta ja sanomalehden sairaalasta*. Tiedotusopin väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Töyry, Maija (2005) *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta*. Viestinnän väitöskirja. Saarijärvi: Gummerus.

Töyry, Maija (2008) Naistenlehtien keskinäiset erot ja samankaltaisuudet. *Tiedotustutkimus* 31(1): 21–34.

Vanhala, Erja & Hälvä, Sanna (2012) *Syö tai itke ja syö: kokemus syömishäiriöstä*. Helsinki: Tammi.

Williams, Raymond (1983) *Keywords. A vocabulary of culture and society*. London: Fontana.

Ytre-Arne, Brita (2011a) Women's magazines and the public sphere. *European Journal of Communication* 26(3): 247–261.

Ytre-Arne, Brita (2011b) 'I want to hold it in my hands': readers' experiences of the phenomenological differences between women's magazines online and in print. *Media Culture Society* 33(3): 467–477.

Sanomalehtiartikkelit

Aamulehti, Sunnuntai Asiat-liite 17.4.2011. Nälkään nääntyvä tyttö.

Helsingin Sanomat 14.2.2007. Syömishäiriöt yleistyvät ja niiden muodot moninaistuvat.

Elektroniset lähteet

A-lehtien mediaopas. <<http://www.a-lehdet.fi/mediaopas>> (Viitattu 5.4.2014)

Aikakauslehtien liitto/Aikakausmedia. Aikakauslehden käsité.

<<http://www.aikakauslehdet.fi/default.asp?docId=27977>> (Viitattu 5.4.2014)

Aikakauslehtien liitto/Aikakausmedia. Vuosikertomus 2012.

<http://www.aikakauslehdet.fi/content/Liitetiedostot/pdf/aikakausmedia_vuosikertomus2012_net ti.pdf> (Viitattu 5.4.3014)

Aikakausmedia. Mediakortit. <<http://www.aikakauslehdet.fi/mediakortit/>> (Viitattu 6.4.2014)

Gröhn, Heidi (2002): Ihmiset iltapäivälehdien otsikoissa

<<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=1321>> (Viitattu 9.5.2014)

Journalistiliitto. Journalistin ohjeet. <<http://www.journalistiliitto.fi/pelisaannot/journalistinohjeet/>>

(Viitattu 5.4.2014)

Kansallinen mediatutkimus KMT 2011.

<http://www.tns-gallup.fi/doc/uutiset/KMT_Lukija_tiedote_syyskuu_2011.pdf> (Viitattu 26.5.2014)

Lääkärisseura Duodecim. Kirjat ja lehdet.

< <http://www.duodecim.fi/web/kotisivut/kirjat-ja-lehdet/-/naytasivu/82958/95339/Hyv%C3%A4%20Terveys%20lehti.html>> (Viitattu 6.4.2014)

Markkinointi & Mainonta: ”Cosmopolitan ja Me Naiset pyh, Kodin Kuvalehti on arvostetuin”
Julkaistu 22.11.2012.

<<http://www.marmai.fi/uutiset/cosmopolitan+ja+me+naiset+pyh+kodin+kuvalehti+on+arvostetuin/a2156699>> (Viitattu 5.4.2014)

Mustonen, Anu & Salokoski, Tarja (2007) Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>

Otavamedia. Anna-lehden kuvaus. <<http://www.otavamedia.fi/web/guest/anna>> (Viitattu 9.5.2014)

Psykiatrian luokituskäsikirja. Suomalaisen tautiluokitus ICD-10:n psykiatriaan liittyvät diagnoosit. Luokitukset, termistöt ja tilasto-ohjeet 1/2012. Suomalainen toinen uudistettu painos, 2012. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90815/URN_ISBN_978-952-245-549-9.pdf?sequence=1> (Viitattu 5.4.2014)

Sanoma media Finland. Historia. <<http://www.sanomamagazines.fi/yritysinfo/tarinamme/historia/>> (Viitattu 6.4.2014)

Sanoma media Finland. Hyvä Terveys. <<http://asiakaspalvelu.sanomamagazines.fi/tilaus/?lehti=TE>> (Viitattu 6.4.2014)

Sanomalehtien liitto. <<http://www.sanomalehdet.fi/index.phtml?s=2>> (Viitattu 5.4.2014)

Syömishäiriöliitto. Uutisointiohjeet medialle.

<http://www.syomishairioliitto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ohjeet_medialle.html>

Tautiluokitus ICD-10. Suomalainen 3. uudistettu painos Maailman terveysjärjestön (WHO) luokituksesta ICD-10, 2011. Luokitukset, termistöt ja tilasto-ohjeet 5/2011. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/15c30d65-2b96-41d7-aca8-1a05aa8a0a19>> (Viitattu 5.4.2014)

Ukkola, Sanna: Viiden tähden toimittajat. Blogikirjoitus, YLE Uutiset.

<http://yle.fi/uutiset/sanna_ukkola_viiden_tahden_toimittajat/6418877> (Viitattu 18.4.2014)

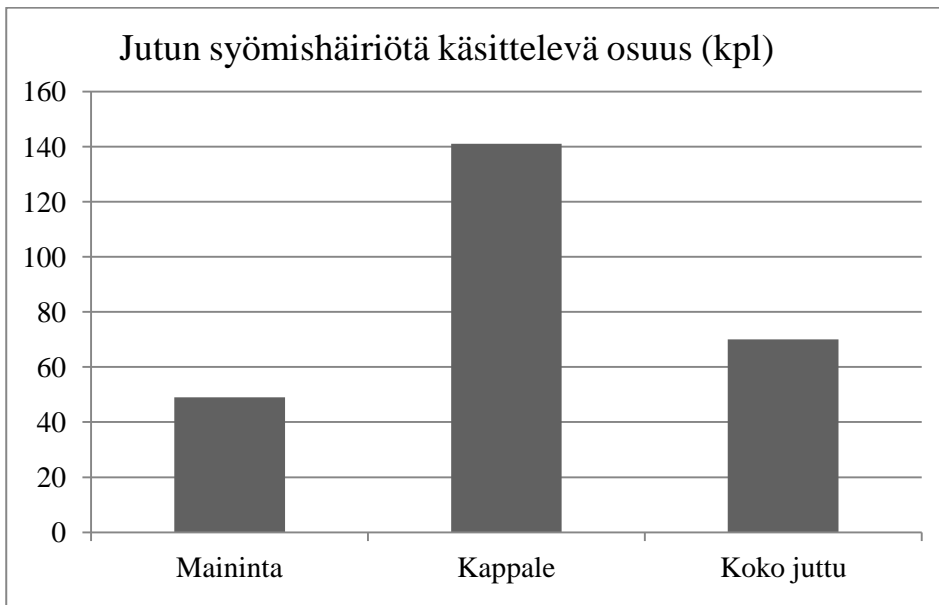
Liitteet

LIITE 1: Koodausrunko

1. Lehti
2. Vuosi
3. Lehden numero
4. Jutun otsikko
5. Jutun pituus (puolen sivun tarkkuudella)
6. Kuvat (kpl)
7. Kuvan/kuvien sisältö
 1. Ei kuvaa
 2. Henkilökuva
 3. Kuvituskuva
 4. Muu
8. Faktalaatikko
 1. Kyllä
 2. Ei
9. Faktalaatikon lähde
 1. Ei faktalaatikkoa
 2. Ei tietoa
 3. Haastateltava
 4. Asiantuntijalähde
 5. Nettisivu
 6. Muu
10. Jutun asema
 1. Pääjuttu
 2. Kainalojuttu
11. Juttutyyppejä
 1. Haastattelujuttu
 2. Henkilöjuttu julkisuuden henkilöstä
 3. Henkilöjuttu yksityisestä henkilöstä
 4. Reportaasi
 5. Neuvokki
 6. Testi/tutkimus/vertailu
 7. Mielenpidekirjoitus
 8. Arvostelu
 9. Lukijan kirje
 10. Palstajuttu
 11. Viihdejuttu
 12. Esittelyjuttu
 13. Muu
12. Syömishäiriöitä käsittelevä osuus
 1. Maininta (yksi virke)
 2. Kappale (useampi virke)
 3. Koko juttu

LIITE 2: Taulukot ja kuviot

Kuvio 1: Aineiston jutut syömishäiriötä käsittelevän osuuden mukaan (kpl)

Taulukko 1: Aineiston jutut pituuden ja syömishäiriötä käsittelevän osuuden mukaan (juttua)

Pituus sivuina	Maininta	Kappale	Koko juttu	Yhteensä
< 1-1	31	59	52	142
1,5-2,5	11	23	12	46
3-4	6	31	5	42
4,5-5,5	1	18	1	20
6-7	0	10	0	10
Yhteensä	49	141	70	260

Taulukko 2: Kuvien lukumäärä

Kuvien määrä	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yhteensä
Juttujen määrä	60	107	39	16	8	6	3	6	3	4	2	4	2	260

Taulukko 3: Kuvien sisältö, yksikkönä juttu

	Juttujen määrä yhteensä	syömishäiriötä sairastaneen ”julkkiksen” kuvia sisältävät jutut	syömishäiriötä sairastaneen ”taviksen” kuvia sisältävät jutut	muita henkilökuvia sisältävät jutut
Henkilökuvilla kuvitetut jutut	118	43	16	59
		ihmistä esittäviä kuvituskuvia sisältävät jutut	elottomia asioita esittäviä kuvituskuvia sisältävät jutut	muita kuvituskuvia sisältävät jutut
Kuvituskuvilla kuvitetut jutut	33	23	9	1
		sekä henkilökuvia että kuvituskuvia sisältävät jutut	sekä henkilökuvia että muita kuvia sisältävät jutut	
Henkilökuvilla ja muilla kuvitetut jutut	18	14	4	
		teoskuvia sisältävät jutut	kuvia aiemmista jutuista sisältävät jutut	muita kuvia sisältävät jutut
Muilla kuvilla kuvitetut jutut	31	22	6	3

LIITE 3: Aineisto

Alla on lueteltu tutkimukseni aineistoon kuuluvien juttujen otsikot lehtinimikkeittäin juttujen julkaisujärjestyksessä. Suluissa oleva otsikko on palstan, jatkojutun tai muun laajemman kokonaisuuden otsikko, jonka alle juttu on sijoitettu.

Anna:

- 1/2007 (Juuri nyt) ”Tarkkailen, ettei mene överiksi”
- 2/2007 (Matka naiseksi) Kuin lentävä lautanen
- 3/2007 Charlotte, 20 – äitinsä veroinen kaunotar. Juttukokonaisuudessa Caroline – valloittava tyylin prinsessa.
- 9/2007 (Matka naiseksi) Uusi ja vanha Matilda
- 14–15/2007 Minäkö tuurisyöppö?
- 16/2007 (Nyt ajassa teatteri) 1. Nettiriippuvuus. Juttukokonaisuudessa Top 3 Aiheita.
- 19/2007 Jimi Pääkallo ja äiti Leena ”Syöpä oli vaikein paikka. Juttukokonaisuudessa Äidin oma rokkari.
- 21/2007a (Nyt ajassa musiikki) Terapiaa Winehousen tapaan
- 21/2007b Keira Knightley: ”Omassa elämässäni ei ole draamaa”
- 28/2007a Tummiin tunteiden tulkki
- 28/2007b (Euroopan kuninkaalliset 3/7 Ruotsi) Victoria + Daniel = totta, jos hovi hyväksyy Juttukokonaisuudessa Kolme kaunista siniveristä.
- 36/2007 (Erikoisjatkis) Diana – tuntematon prinsessa Osa 3/10 Isän suosikki
- 37/2007a (Erikoisjatkis) Diana – tuntematon prinsessa Osa 4/10 Prinssi saapuu
- 37/2007b (tv-viikko 14.–20.9.) Liian laihat julkkikset
- 38/2007 (Erikoisjatkis) Diana – tuntematon prinsessa Osa 5/10 Mitä rakkaus sitten tarkoittaaakaan...
- 39/2007 (Erikoisjatkis) Diana – tuntematon prinsessa Osa 6/10 Avioliiton alku
- 42/2007 (Erikoisjatkis) Diana – tuntematon prinsessa Osa 9/10 Harhailun vuodet
- 4/2008 (Tässä iässä) Satu Taiveaho, 31: ”Eteeni on osunut hirveän hyviä miehiä”
- 10/2008 (Hyvä olo) Kunnon käsikirja
- 19/2008 (Anna Tukholmassa) Umpirakastuneet
- 21/2008 (tv-viikko 22.–29.5.) Hollyoaks
- 22/2008 (tv-viikko 29.5–5.6.) Skins – liekeissä
- 30/2008 (Kesäsarja Tähtiparit 5/6) Victoria & David Tyyliässä sen salaisuus
- 35/2008 (Välähdyksiä) Minä, maatuska
- 39/2008 (Annan tv 25.9.–2.10.) Anorektikkopojat
- 43/2008 (Pinnalla) Voimaa vihasta
- 51–52/2008 (Kohtaaminen) Kolme hymyä Sofilta
- 3/2009a (Kannessa) Kiiran resepti
- 3/2009b (Kriisin paikka) Liian tehokas
- 4/2009 (Suhteet) Mikä pettymys!
- 11/2009 (Yksi meistä) Jos rakkaus parantaisi

20/2009 (Lukijalta) Olen kahden teini-ikäisen tytön mummu ja haluaisin...
28/2009 (Yksi meistä) Vihdoin oikeissa nahoissa
32/2009a (Ikuiset kakkoset 6/6) Kaunis kuopus
32/2009b (Annan tv 6.–13.8.) Dieetit vaihtoon
33–34/2009 (Annan jatkis) Elämäni elokuvana 3/5
35/2009 (Tässä iässä) Maria Veitola, 36 ”Olen valikoiva ihmisten suhteen”
40/2009 (Kriisin paikka) Pakko ajoi lenkille
2/2010 (Lukijalta) Hyvä Anna-lehden toimitus...
3/2010 (Äiti ja poika) Leena & Joel: ”Ujous yhdistää meitä”
5/2010 Pakomatka anoreksiasta
7/2010 (Suhteet) Äitini on narsisti
12/2010 (Lukijalta) Sydämelliset onnittelut Katri Manniselle...
28/2010 (Paremmat puoliskot) Rania – supernainen
34/2010 (Matka naiseksi) Toteutuneita unelmia
39/2010 (Kannessa) Alahan, Mari, naurattaa!
41/2010 (Välähdyksiä) Ei koskaan sopiva
42/2010 (Lukijalta) Hyvä ja ajatuksia herättävä oli juttu Olen läski – entäs sitten?...
45/2010 (Kannessa) Onnensa löytänyt
47/2010 Anna on hyvä lehti, mutta numerossa 45 pisti kiukuttamaan...
9/2011 (Pinnalla | Teatteri) Muista myös! Näytelmä Irti minusta...
21/2011 (Tässä iässä) Johanna Pakonen, 35 ”Suhdetta ei voi perustaa salailun varaan”
29/2011 (Lukijalta) ”Ei käy kateeksi prinsessa Victoria...
30/2011 (Matka naiseksi) Äidiksi – mutta rankimman kautta
34/2011 (Annakka) Perillinen tulossa!
36/2011 (Kannessa) ”Ajattelin, ettei tällainen läski kelpaa”
38/2011a (Lukijalta) ”Kiitos todella loistavasti uudistuneesta...
38/2011b (Puheenaihe) Ruokavalio vai syömishäiriö?
39/2011 (Tässä iässä) Karin Ehrnrooth, 51 ”Päsin syvästä pimeydestä valoon”
40/2011 (Lukijalta) ”Numeron 38 *Ruokavalio vai syömishäiriö* -juttu...
48/2011 (Hyvä olo | Lautasella) ”Keho kertoo, mitä se kaipaa”

Eeva:

3/2007a (Eeva Reportaasi) Syömishäiriöosastolla minuus rakennetaan palasista
3/2007b (Kirje lukijalta) Depressiopotilas ei pääse hoitoon
4/2007 Virpi Hämeen-Anttila: ”Hiljaisuuteni takana oli masennus”
5/2007 (Kirje lukijalta) Äitikö syypää anoreksiaan?
7/2007 Rockmanageri Tommi Liimatainen: ”Nyt osaan rakastaa”
11/2007a (Puhetta autotallista) Yksityisasiota
11/2007b Satu Taiveahon pysähtymisen paikka: ”Enää ei tarvitse olla kaikessa paras”

4/2008 Tunneorjous on kiireisen elämän hinta
7/2008 Lindan ja Martan suhde kantaa eteenpäin ”Nyt riitän tällaisena kuin olen”
9/2008a Hurja taistelu anoreksiaa vastaan. Tytär Katarina: ”Tahtooin kuolla”
9/2008b Hurja taistelu anoreksiaa vastaan. Äiti Marianne: ”Mietin, mitä olimme tehneet väärin”
10/2008 Satu Toiveahon omat askeleet onneen
12/2008 Marimekon Mika Ihamuotila & arvot ”Murtauduin ulos menetyksuoresta”
2/2009 Hylkäämisen pelko kahlitsi mieltäni
4/2009 (Vuoden Eeva 2. sija) Sofi Oksanen ”Pyrin suureen rehellisyyteen”
5/2009 (Kuninkaalliset kasvutarinat) Rakastunut Victoria hehkuu onnea
9/2009 (Kuninkaalliset kasvutarinat) Valloittava prinssi Felipe
12/2010 Viulisti Linda Lampenius ja maanpäälliset enkelit
1/2011 (Kirje lukijalta) Jouluiinen kansi
4/2011 (KulttuuriSuora) Taistelu itseään vastaan

Hyvä Terveys:

1/2007 Diabetes 1, minä & diabetes 1 ”Opettelin pistämään 12-vuotiaana”
3/2007 (Persoonaa) Pienten puolella
4/2007 (Ajassa ilmiö) Mies katsoo peiliin
5/2007a (Ajassa ilmiö) Suoraa puhetta verkossa
5/2007b (Totta vai tarua) Luut lujiksi
5/2007c (Lukijalta) Anoreksia vaanii
7/2007 (Kysy terveydestä) Nielemisvaikeudet
8/2007a (Kysy terveydestä) Lohkeilevat kynnet
8/2007b (Lukijalta) Kavala syömishäiriö
10/2007a (Kysy terveydestä) Kuukautiskierron häiriöt
10/2007b (Lukijalta) Oksennuskammos
11/2007 (Tunteet ja ruoka) Saanko nauttia?
1/2008a (Lukijalta) Syömispulmia
1/2008b (Kuntoon liikunta) Vahvat luut hyppimättä
1/2008c (Teema rento painonhallinta) Hoikistu rauhassa
2/2008a (Kevyesti kysy ravinnosta) Miten painoa lisää?
2/2008b (Mielessä murrosikä) Huolissaan murkusta
10/2008a (Terveenä) Televisio Miehet vaarassa
10/2008b (Terveenä kysy terveydestä) Bulimian hoito
12/2008a (Terveenä totta vai tarua) Valoa kaamoskansalle
12/2008b (Mielessä turvaton lapsuus) Aikuinen runotyttö löysi itsensä
14/2008a (Kevyesti painonhallinta) Liho terveellisesti
14/2008b (Terveenä kysy terveydestä) Anoreksia ja kuukautiset
1/2009 (Terveenä kysy terveydestä) Rintojen koko

2/2009 (Terveenä näin selviydyn) Koukussa kontrolliin
3/2009 (Terveenä kysy terveydestä) Kuukautisten loppuminen
4/2009a (Lukijalta) Elämä hymyilee anoreksian jälkeen
4/2009b (Terveenä kysy terveydestä) Masennus ja painonnousu
6/2009 (Mestarin keittiössä) Jaetun ruoan riemu (KevytKokki)
8/2009 (Kesäkuu) Hyvä syömään
9/2009 (Terveenä kysy terveydestä) Diabeteksen oireet
10/2009 (Terveenä kysy terveydestä) Bulimialääkkeen lopetus
12/2009 (Ruokavieraat) Rakas reseptini Mustapippurilla käyvä juontaja (KevytKokki)
15/2009 (Lukijalta) Jälkiruoka kunniaan
16/2009 (Kuntoon vertailimme) Vaa'at puntarissa
1/2010 (Kysy psykologilta) Ripustaudunko liikaa?
2/2010 (Lääketiede) Tämä ei tartu. Paula Rekilä, 20, Oulu: Halusin piiloon, en keskipisteeksi
10/2010 (Lukijalta) Hurahdin terveyteen
15/2010a (Osaajat esiin) Syötkö salaa?
15/2010b (Tunteet) Silmät kiinni, SUU AUKI
15/2010c (Tunteet) Ahmimista yksinäisyyteen
2/2011a (Ihmissuhteet) Anorektikon rinnalla. Anorektikon äiti Kaarina Hyrkäs: Öisin suunnittelin jo hautajaisia
2/2011b (Ihmissuhteet) Anorektikon rinnalla. Anorektikon puoliso Ari Rautio: Onni on vaimon syömä pihvi
2/2011c (Ihmissuhteet) Anorektikon rinnalla. Syömishäiriöisten vertaisryhmän vetäjä Jonna Karasmaa: Hulluna hullujen joukossa
2/2011d (Ihmissuhteet) Anorektikon rinnalla. Liikunnan ja terveystiedon opettaja Taru Toivonen: Vanhemmille sairaus on usein yllätys
4/2011 (Lukijalta) Kuka lohduttaisi?
9/2011 (Lukijalta) Terveysintoilijoiden uhri
14/2011 (Tunnustukset) Huolet painavat, ikä ei
16/2011 (Kysy psykologilta) Olen makean orja

Kauneus ja Terveys: (21)

2/2007a (Pääkirjoitus) Naisen kuva
2/2007b (Ravitsemus) Ruokamyytit nurin
2/2007c (Terveys) Ihana minä!
3/2007a (Terveys) Hypnoosista tukea laihduttamiseen
3/2007b (Terveys nyt sähköitä) Bulimiasta kärsivistä naisista...
5/2007 (Nuoren isän päiväkirja) Sänky ilman laitoja
7/2007 (Kevennä kesäksi) Miksi mies laihtuu niin helposti? Juttukokonaisuudessa Ota ohjeet talteen! Pikadieetit testissä.
8/2007 (Terveys) Mieskin kysyy: Näytönkö hyvältä
9/2007 (Terveys) Saako jäätelö kiljumaan? Eron vihlonnasta

11/2007 (Omalääkäri) Alipainon raja
12/2007 (Armanin tyyli) Turha jäykistellä
14/2007 (Energiaa!) Harmoniaa navajoterapiasta
1/2008 (Extra syöminen hallintaan) Herkku hoitaa huonosti
7/2008 (K&T keskustele) Alipainosta Aina puhutaan alipainosta...
10/2008a Terapian tarpeessa?
10/2008b Kilot pois pusseilla?
11/2008 (Terveys nyt Hyviä uutisia)Tietoa syömishäiriöstä
12/2008a (Terveys nyt Hyviä uutisia) Ahmimiseen apua?
12/2008b (Selviytyjä) ”Kunpa unohtaisin painon tuijottelun”
13/2008a (Pääkirjoitus) Suurin niistä on rakkaus
13/2008b (K&T keskustele) Oma esimerkki tärkeä
13/2008c Alipainosta ihannepainoon
16/2008 (Peilikuvassa) Esiintyjä viihtyy peilien edessä
1/2009 (Rakkaudella <3) Mieheni on elämäni valo
5/2009 (Selviytyjä) ”En saanut silmiä kiinni
8/2009 (K&T klinikka) Kasvavatko rinnat vielä?
10/2009 Osteoporoosi – tunne riskisi
11/2009 (Puheenaihe) Tunnista epätyypillinen masennus
12/2009 (Naisen terveys) Kiitos keho, että kerroit ”Keho on aina puolellani”
1/2010 (K&T keskustele) Ei kalorien laskemista
2/2010 (sydämen asia) ”Enää en välitä, mitä muut ajattelevat!”
4/2010 Ystäväksi kehon kanssa
8/2010a Mikä laukaisee syömishäiriön? Psykologi, psykoterapeutti: Kokeile pieniä muutoksia (palsta?)
8/2010b Mikä laukaisee syömishäiriön? Lukiolaistutkijat: Löydä halu parantua
8/2010c Mikä laukaisee syömishäiriön? Kulttuurintutkija: Vapaudu suorittamisesta
12/2010 (sydämen asia) Patrik Borg ”Ihmiset kiusaavat itseään turhaan”
15/2010 (tunteet) Voitin syömishäiriön
16/2010 (K&T keskustele) Jotta kelpaisin
1/2011 (sydämen asia) ”Näytä lapsellesi esimerkkiä”
2/2011a (K&T keskustele) Syöminen hallitsee ajatuksia
2/2011b Uusi hymy auttoi toipumisessa
3/2011 (K&T keskustele) Olen saanut tukea
6/2011 (Lahti) Mielikuvien maailma
7/2011 (K&Tklinikka, gynekologia) Kuukautisten puuttuminen ja äitiys
10/2011 Pysyvästi parempi elämä
13/2011 (K&T keskustele) Sydämen asia kosketti

Me Naiset:

- 1/2007 Viheliäinen vaaka
- 3/2007 (Mimmit haastattelu) ”Äitiys on tehnyt minulle hyvää”
- 4/2007 (Viikon kalenteri) Räjähdyksen vastuumies
- 14/15/2007a (Lukijakirjeet) Mieli karrella -artikkeli (MN 12) oli hyvä ja...
- 14/15/2007b (Viikon tunnustus) Anoreksia vei sairaalaan
- 17/2007 (Hyvä fiilis) Hyytyykö hymy?
- 19/2007 Anne Hedman ”Nyt osaan arvostaa itseäni”
- 20/2007 (Pakko katsoa) Kolme päivää prinsessa Victorian kanssa
- 23/2007 (Kasvot, viikon hoidokki) Nicole kuihtuu silmissä
- 27/2007 (Viikon kasvot) Treenituloksia
- 29/2007 (Kesämimmit) Letizia, moderni prinsessa
- 30/2007a (Kasvot, viikon perheidylli) Pokka pitää
- 30/2007b Keira karkuteillä
- 35/2007a (Mimmit suhteet) Prinsessa mielessään
- 35/2007b (Selviytyjä) ”Ahneuteni ajoi eteenpäin”
- 41/2007a Keijukainen keski-iässä
- 41/2007b Martinan vuoro
- 2/2008 Napakka matriarkka
- 4/2008 (Mimmit haastattelu) Kirsi Piha ”Viini on iloinen asia” Juttukokonaisuudessa Minä & alkoholi.
- 5/2008 (Matkalla minuksi) Aikaisin aikuistunut
- 15/2008 Tytär Juttukokonaisuudessa Kerta kerralta kauniimmaksi
- 17/2008 Raivosta romaaniksi
- 20/2008 Anorektiset lapset
- 22/2008 (Viikon televisio) Ihan nuorison iholle
- 24/2008 Vähemmän vinksallaan
- 27/2008 Victorian kiireet
- 27/2008 Seksikäs suorasuu Angelina Jolie
- 29/2008 (Viikon kasvot) Shoppailua
- 35/2008 (Selviytyjä) ”Elämännälkä päihitti anoreksian”
- 36/2008a (Lukijakirjeet) Kiitos mahtavasta...
- 36/2008b (Lukijakirjeet) Ihana lehti...
- 36/2008c (Lukijakirjeet) Tykkään tosi...
- 36/2008d (Lukijakirjeet) Anoreksiasta kertova...
- 38/2008 (Hyvä fiilis) Peikko keittiössä
- 39/2008 Anorektikkopojat
- 4/2009 (Kalenteri kirjat)Kavala anoreksia
- 5/2009a (Hyvä fiilis) Kun kaloreista tuli vihollisia

5/2009b (Hyvä fiilis) Kamala, ihana ruoka

7/2009 (Pakko katsoa) Sairaanlaihat

9/2009 (Selviytyjä) Hyväksikäytön uhri Diana Nord: ”Pahimmistakin muistoista voi päästä yli”

18/2009 (Viikon nimi) Sopivasti koti-ikävä

22/2009a Anoreksia oli suhteessa heti. Juttukokonaisuudessa Me ja se.

22/2009b Dana sairastaa syömättömyyttä

22/2009c ”Kriisin jälkeen rakastuu uudelleen”

33/34/2009 (Matkalla minuksi) ”Lapset ovat vahvistaneet itseluottamusta”

1/2010a (Hyvä fiilis?) ”Ilman hiilareita keho voi paremmin” Juttukokonaisuudessa Hiilaripommi tikittää.

1/2010b (Hyvä fiilis) Kollega Juttukokonaisuudessa 20 kiloa pienempänä.

3/2010 (Kalenteri kirjat) Romaani näyttämöllä

5/2010 Anoreksia läheltä

9/2010a (Minun ystäväni) ”Eron jälkeen ystävästä tuli entistäkin tärkeämpiä” Ystävät vauvasta asti

9/2010b (Minun ystäväni) ”Eron jälkeen ystävästä tuli entistäkin tärkeämpiä” Tärkeät yhteiset juuret

11/2010a (Kalenteri kirjat) Yksin oot sinä ihminen

11/2010b (Naisen logiikka) Imelyyttä karttava herkkis

17/2010 Nuorta elämää

18/2010 Muusikko Jonne Aaron, 26 ”Sain apua perheongelmiin ja syömishäiriöön” Juttukokonaisuudessa Avun saaneet.

21/2010 (Mimmit jatkis) Victoria & Daniel – sinettinä satuhäät –

25–26/2010 (Pääkirjoitus) Painorajoituksia

28/2010 (Lukija kirjeet) Karvoja ja kyyneleitä ”Pääkirjoitus Painorajoituksia (MN 25–26) oli surullisen todellinen...”

29/2010 ”Stressi laukaisi syömishäiriön” Juttukokonaisuudessa Kauniiksi kasvaneet (Artistien ulkonäköpaineista kertovat myös Mariko Pajalahti ja Ritva Oksanen).

41/2010a Syntynyt laihaksi ”Piikittelystä tulee paha mieli”

41/2010b Syntynyt laihaksi ”Syön rekkamiehen annoksia”

42/2010a (Lukija kirjeet) Lihotusta pakolla ”Karoliina Kallion haastattelu (MN 41) oli silmiä avaava...”

42/2010b (Lukija kirjeet) Lihotusta pakolla ”Lihava kiitos meitä luonnostaa laihoja koskeneesta...”

43/2010 (Selviytyjä) ”Meille tapahtuu vielä hyviäkin asioita”

44/2010 (Viikon ilmiöt) Kaunis työkseen

45/2010 (Lukija kirjeet) Hyviä asioita esillä ”Vaikeaa näyttää olevan tuo mallikelpoinen syöminen...”

48/2010 (Hyvän olon eväät) ”Olen oppinut kivun kautta”

49/2010 (Kalenteri kirjat) Ihanan turhaa tietoa

10/2011 Piinaa perheessä

11/2011 Mielen päällä -juttu antoi varsin negatiivisen kuvan...

20/2011a (Minun verkostoni) Ei koskaan tarpeeksi laiha ”Ajattelin laihduttavani salassa”

20/2011b (Minun verkostoni) Ei koskaan tarpeeksi laiha ”En koskaan näyttänyt raivoani Katarinalle”

20/2011c (Minun verkostoni) Ei koskaan tarpeeksi laiha ”Olen ehkä ollut liian lähellä”

20/2011d (Minun verkostoni) Ei koskaan tarpeeksi laiha ”Sairaus tuli täysin yllätyksenä”

20/2011e (Minun verkostoni) Ei koskaan tarpeeksi laiha ”Katarinalla on vahva halu toipua”
21/2011a (Lukija kirjeet) Mukavasti kului ilta uusinta lehteä (MN20)...
21/2011b (Lukija kirjeet) Ei koskaan tarpeeksi laiha oli rakennettu mielenkiintoisesti...
27/2011 (Mimmit) Kiistelty kohukuningatar
30/2011 Oletko liareetikko?
31/2011 Nainen ja nälkä
45/2011 (Hyvä fiilis) Kärsitkö kännireksiasta?
51–52/2011 Kielletyt herkut